



Ludo Štúr

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 37
9/2022
7. máj 2022

Cena 0,80 €

ZALOŽIL EUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

SLOVO O SLOVENSKU

Po dvoch mesiacoch trvania konfliktu v susednej Ukrajine sme si akosi na vojnu zvykli. Televízne noviny sa už nezačínajú aktuálnymi informáciami z frontu, ale do popredia sa dostávajú naše slovenské témy. Svetu vládnú informácie. Slovensko nevyvíja. Vojna na Ukrajine médiá ovládla a domáci politici si mohli robiť, čo chceli, akoby ich médiá ani nesledovali. A že sa toho aj udialo.

Od 1. septembra 2012 sa zrušila trestnoprávna imunita poslancov slovenského parlamentu. Novelu, ktorú spoločnosť očakávala, schválila vláda Smeru – SD. Poslancom ostala len imunita na výroky prednesené v pléne alebo v orgánoch Národnej rady SR a za hlasovanie, a to aj po skončení ich mandátu. Na vzatie poslancov do väzby však bude nevyhnutný súhlas parlamentu. Predkladatelia tejto zmeny nepočítali, že by sa zrušenie imunity mohlo zneužívať na politické ciele. Pred zmenou boli v histórii parlamentarizmu na trestné stíhanie vydaní desiaty poslanci. Z politických dôvodov to bolo v prípade bývalého ministra vnútra za HZDS Gustáva Krajčiho za zmanené referendum a bývalého šéfa SIS Ivana Lexu za viaceré trestné činy súvisiace s výkonom jeho funkcie v tajnej službe. Boli to ostro sledované rozhodnutia v rokoch 1999 a 2000 počas Dzurindovej koalície. Dodnes podozriví neboli súdom právoplatne uznaní vinnými. Táto parlamentná historická skúsenosť naznačuje, že existuje veľmi tenká čiara medzi skutočným princípom spravodlivosti, „padni, komu padni“, a možnými politickými represáliami voči opozičnému predstaviteľovi zo strany štátnej moci.

Slovensko si to dnes prežíva opäť. Parlament (v čase uzávierky tohto vydania SNN) rokuje o vydaní trojnásobného premiéra a poslancov NR SR Roberta Fica na väzobné stíhanie. Obvinený už je. A to zo zosnovania zločineckej skupiny a prezradenia daňového tajomstva. Vážne obvinenia. Vyšetrotavel ho v podstate postavil na úroveň špičiek organizovaného zločinu. Obvinenie mohol vyšetrotavel vzniesť práve pre zrušenie trestnoprávnej imunity poslancov z dielne Smeru – SD z roka 2012. Jeho stranický kolega exminister vnútra Robert Kaliňák už za mrežami kolúnej väzby sedí. Uvidíme, ako sa to napokon celé skončí. Nateraz to skôr vyzera, že vláda potrebuje dať Slovákom hry. Lebo keď nie je dostatok chleba, hry pomôžu. Veď čo by bolo v čase postpandemického zabrzdenia ekonomiky, neuvěřiteľnej inflácie, prepadu sociálneho systému, ochudobňovania najchudobnejších napínavejšie ako zatvorenie do basy a stíhanie Roberta Fica za silných fanfár slovenských i zahraničných médií.

Maroš SMOLEC,
šéfredaktor SNN



Foto: Peter VRLÍK

ROK DIVNÉHO JANKA

Zatýkanie parlamentnej opozície

str. 2

S legendou Ladislavom JURKEMIKOM

str. 6

Tibor BÁRTFAY sa narodil pred sto rokmi

str. 13

3 OTÁZKY PRE: Mareka HANUSKU, prvého podpredsedu Matice slovenskej

Národnú ustanovizeň ovplyvnila pandémie a vojna



• Ako prvý podpredseda Matice slovenskej (MS) máte vo svojej kompetencii aj riadenie jej členskej základne. Akým spôsobom môže dnes najstaršia celonárodná ustanovizeň prilákať nových potenciálnych členov?

Udržanie a rozvoj členskej základne je jedna z najťažších úloh pre pracovníkov aj dobrovoľníkov Matice. Získať členov alebo podporovateľov MS môžeme len kvalitnou prácou vo vydavateľskej, v kultúrno-osvetovej a vo vedeckej oblasti. Členstvo v MS je „srdcovou“ záležitosťou, nikomu nemôžeme sľúbiť prevratné výhody, aj keď niekto benefity pre matičiarov by sa našlo. Všetky

informácie nájdete na webovej stránke MS.

• Matica slovenská vyhlásila rok 2022 za Rok štúrovcov. Ako si osobne pripomínate ich odkaz?

Ako podpredseda som zapojený do všetkých ústredných aktivít, ktoré sa dejú na viacerých miestach Slovenska. Naposledy koncom apríla to bol Národný výstup na Devín. V rámci mimoriadnych aktivít by som po desiatich rokoch chcel vystúpiť na Kriváň. Výstup je venovaný práve jednému zo štúrovcov Jankovi Kráľovi. Pre mňa zostáva dôležitou osobnosťou roka 2022 aj Vladimír Mináč. Jeho odkaz by sme si chceli pripomenúť slávnosťou, ktorá sa už pripravuje na august v Rimavskej Sobote.

• Ako hodnotíte pôsobenie Matice slovenskej počas dvojročnej vlády terajšej koalície?

Viac ako koalícia nás ovplyvnila choroba a vojna. Áno, finančná podpora zo strany MK SR nie je taká ako za pani ministerky kultúry L. Laššákovej, ale viacerí koalíční poslanci na čele s predsedom NR SR matičné aktivity podporujú finančne aj morálne. Toto ťažké obdobie hodnotím kladne, pretože sa nám podarilo zachovať matičné periodiká – aj keď v obmedzenom rozsahu. Dokonca odborné pracoviská začali vydávať nové časopisy – Národné spektrum a Slovenský obzor. Verím, že situácia dovoľí opäť naplno rozvinúť aj činnosť dobrovoľníkov v regiónoch.

Zhovárал sa: Matej MINDÁR

NEOGRAFIA
www.neografia.sk

ISSN 0862-8823
770862882007

V SNN 10/2022
SI PREČÍTAŤE

Najbližšie vydanie Slovenských národných novín 10 vyjde s dátumom 21. máj 2022
■ Kedysi populárny atlét Jozef PLACHÝ pred polstoročím doslova zahanboval súperov
■ Smrť zradného renegáta Imricha Turzu si viacerí rivali želali a azda aj zákerne pripravili

Robert FICO: Strategický cieľ je umlčanie akéhokoľvek iného názoru NAKA stíha lídra opozície aj vládneho poslanca

Ivan BROŽÍK – Karikatúra: Lubomír KOTRHA

Správa fiškálnej udržateľnosti za rok 2021 hovorí, že Slovensko sa v rebríčku krajín Európskej únie (EÚ) za rok vo finančnej udržateľnosti nikam neposunulo – stále je predposledné. Z 27 členov EÚ je dnes na tom horšie len Slovinsko. Správu pripravilo Generálne riaditeľstvo Európskej komisie pre hospodárske a finančné záležitosti.

To len tak, naozaj „mimočdom“. Slovensko má úplne iné problémy ako drahotu, prepád ekonomiky, rozpad zdravotníckeho systému a drastické znižovanie životnej úrovne, najmä v sociálne slabších skupinách. Slovensko sa „čistí“. Čistí politický a mediálny priestor.

„Trestný čin založenia, zosnovania a podporovania zločineckej skupiny v známom kontexte považujem za nezmyselné vykonštruovaný. Ak by sme pripustili politickú motiváciu obvinenia, práve názov tohto trestného činu vyzera v tituloch najšokujúcejšie,“ povedal pre web pravda.sk expert na trestné právo dekan Právnickej fakulty Univerzity Komenského Eduard Burda. Právnička Judita Laššáková zas pre veci-verejne.sk konštatovala: „Pokiaľ sa nezačneme zaujímať o pokrok a rozvoj Slovenska, budeme sa točiť v kole pomsty, ktorá nikoho neposunie dopredu.“ Obaja nezávislí právni experti reagovali na obvinenia politikov Smeru – SD Roberta Kaliňáka a Roberta Fica. Vyšetrotelia ich obvinili aj za prezradenie daňového tajomstva v súvislosti s podnikateľskými aktivitami exprezidenta A. Kisku a súčasného ministra financií a predsedu OĽaNO I. Matoviča.

■ VÁŽNEJŠIE PROBLÉMY

Prvý sa vrátil do aktívnej politiky po tom, ako odstúpil z postu ministra vnútra, a druhý ako predseda najsilnejšej opozičnej strany upriamuje pozornosť verejnosti k tomu: „Len za posledných pár hodín vzrástla cena plynu o 24



percent, Rusko prerušilo dodávky plynu pre Poľsko a Bulharsko a desať európskych odberateľov si otvorilo účet v ruskej banke a je pripravených platiť v rubľoch. Premiér Heger však naďalej hovorí o spoločnom európskom postupe, napriek tomu, že štyria už zaplatili za plyn v rubľoch. Takto sa nespráva suverénny premiér suverénnej krajiny, ale slepý posluhovač cudzích záujmov.“

■ ODVOLÁVANÝ MIKULEC

Šesťkrát odvolávaný a napriek tomu neodvolaný minister vnútra. Poslanci ho odvolávajú v priemere každý štvrtý mesiac výkonu

jeho funkcie. V momente, keď sa už šiestykrát blížilo hlasovanie o jeho osude, médiá zverejnili obvinenie, tentoraz poslanca koalície. Bývalého člena Smeru dnes SME RODINA Martina Borguľu. Poslanca tej koalície politickej strany, ktorá mala v nedávnej minulosti najväčšie výhrady voči výsledkom a spôsobu práce ministra vnútra. Náhoda? Nechajme na čitateľov. Slovensko sa „čistí“.

„Vyšetrotel NAKA sa ma na výsluchu spýtal, či budem vypovedať. My sme preštudovali uznesenie z každej strany, ale nerozumíme, pred čím sa máme brániť. Mám sa brániť proti tomu, že som bol pred-

sedom vlády alebo že som nominoval niekoho do funkcie? Mám sa brániť za to, že Kiska s Matovičom páchali daňovú trestnú činnosť? Keďže neviem, proti čomu sa mám brániť, moje právo na obhajobu je výrazne porušené.“ Konštatoval verejne jeden z obvinených politikov opozície Robert Fico.

Je to už len o moci, respektíve upadajúcej moci. Najdôveryhodnejší politik vládnej koalície na Slovensku jej predseda vlády má podľa agentúry Focus 30-percentnú dôveru. Verí mu iba tretina občanov a dve tretiny mu neveria. Jeho stranickému šéfovi verí iba jedenáť percent občanov. Tiež podľa Focusu. Každý desiaty občan.

■ VÄZBA PRE FICA

V rozprave na 64. schôdzi Národnej rady Slovenskej republiky poslanec Smeru Ladislav Kamenický okrem iného povedal: „Takto sa začínajú diktatúry, takto sa rodia fašistické režimy. Dopracujeme to k tomu, že keď sa zavrú všetci predstavitelia opozície, keď sa zavrú všetci nepohodlní novinári a keď sa umlčia všetci vaši koalíční poslanci, ktorí budú mať iný názor, ako má Igor Matovič, tak potom príde niekto a zruší parlamentné voľby na Slovensku...“ A povie, my potrebujeme dokončať to, čo sme urobili, a preto si predĺžime naše volebné obdobie na ďalšie štyri roky.“

Stačí citovať vystúpenie obvineného predsedu strany Smer – SD na 64. schôdzi NR SR: „Lebo vedia, že úloha lídra v opozičnej strane je veľmi silná, a to tak vždy bolo. Aj pán Kotleba je prirodzený líder, možno to bude zajtra pán Uhrík alebo to bude pán Suja, možno zajtra prídu a budú sa pozeráť na kolegov poslancov v strane Hlas. SME RODINA je dotknutá. Novinári si nevedomujú, čo ich čaká. Ten dlhodobý cieľ zlikvidovať akýkoľvek iný názor je strategický cieľ tejto vládnej koalície, lebo nemajú čím osloviť verejnosť. Už to konečne pochopíte. Štyri mesiace vajúť s tým, ako pomôžu slovenskej verejnosti so zdražova-

ním, čo štyri mesiace – pol roka. Minulý týždeň bola veľká tlačová konferencia a aký je výsledok? Dnes rokovala vláda, ani jeden návrh zákona tam nie je predložený, nie je tam nič. Ale inflácia nám úspešne stúpa. Už je 11 percent a bude medziročne možno v máji alebo v júni 14 percent, 15 percent. Ešte stále vám neľuklo, dámy a páni, že kvôli tejto šialenej zahraničnej politike budeme platiť obrovské peniaze za plyn a za ropu? Čo povie tým ľuďom v januári 2023, keď budú platiť o tristo percent viac za plyn a ropu?“ Toľko Robert Fico.

■ OBVINENÝ BORGUĽA

V čase uzávierky tohto vydania SNN (utorok) parlament ešte nehlasoval o vydaní poslanca R. Fica na väzobné trestné stíhanie. Podľa vyjadrení viacerých koalíčných politikov je predpoklad, že predseda Smeru môže skončiť v kolúznei väzbe. Takýto vývoj bol priam jasný, pokiaľ sa deň pred rokaním NR SR neobjavila informácia, že NAKA obvinila aj poslanca M. Borguľu z korupcie (podplácanie). Ten obvinenia odmietol a vysvetlil, že bývalých policajných dôstojníkov – dnes kajúcnikov – podplácal, lebo ho vydierali. Malo ísť o známych svedkoch kajúcnikov: exšéfa finančnej jednotky NAKA B. Slobodníka a vyšetrotel M. Kučerku. Zaplatil im 50-tisíc eur, aby mala jeho rodina pokoj. Polícia sa mu totiž vyhrazala, že mu domov „nabehnú kukláči“. K platbe pre policajtov prostredníctvom prostredníkov sa priznal. Najskôr v kauze vystupoval ako poškodený. Následne ho vyšetrotel obvinil, že úplatok odovzdal dobrovoľne, a nie pod nátlakom. Je predpoklad, že vyšetrotel požiadala o väzobné stíhanie aj poslanca M. Borguľu, za ktorým však koalíčné hnutie SME RODINA stojí. Ak by kollárovci zahlasovali za vydanie R. Fica, rovnako by museli postupovať aj v prípade svojho stranického kolegu.

VŠIMLI SME SI

V lete v osemdesiatom šiestom som v Smene písal o Jozefovi Regecovi, vtedy už vyše sedemdesiatročnom, ale ešte stále aktívnom najstaršom pltníkovi na Dunajci, ktorý svoje bohaté skúsenosti s riekou odovzdával mladším priamo na vode. Riport som nazval Regec z dreveného peletónu, lebo vtedy bol nesmierne populárny kežmarský rodák a československý reprezentant v cyklistike s rovnakým menom, ktorý kraľoval na známych Pretekoch mieru. Črtu o staršinovi červenokláštorských pltniarov som poňal ako časovku na dvanásť kilometrov, lebo práve toľko meria splav rieky z Červeného Kláštora do



Slávnostnou svätou omšou v Kostole sy. Antona Pustovníka v Červenom Kláštore a otvorením Dunajca symbolickým kľúčom začala sa 24. apríla tohtoročná pltnická a turistická sezóna v Pieninskom národnom parku.

ziánsky fráter odletel pobalamutený láskou za krásnou pastierkou na tatranské stráne a tam ho zrazil blesk... Tie rozprávky počúvam už pol storočia! Veď už mám pomaly toľko ako ten, čo mi kedysi ukazoval Jánošíkov skok, najužšie i najhlbšie miesto v rieke, studničky lásky i zatratenia, ktoré vyvierajú priamo z jej brehov, Storočný prameň, lebo taký vek vám jeho zurčiacia voda zaručí, Biely potok, čo nezamrzá ani v najtuhšej zime, Sviniu skalú, ktorá vraj dostala meno, keď z nej padol do Dunajca diviak, skalné Svokrine ústa –, ktoré sa tiež nikdy nezavrú. A Sedem skamenených mníchov, ktorým poplietla hlavy vášeň k rehoľnej sestre v neďalekom poľskom kláštore... Dnes viem, že nie všetko je tak, ako to starý Regec rozprával mne aj turistom, ktorých zabával počas splavu historikami, aby sa nebodaj nenudili. Kto by aj zival v takých malebných kulisách?! Aj bez pltnických báchoriek povznášajú fantáziu až kamsi k Sokolici – matke Pienin. Môžete si ich od 24. apríla všetky vypočuť...
Emil SEMANCO

Dunajec je ich krajec

Lesnice a plte ho zvládnu pri normálnom stave vody bez náhlenia za hodinku a pol. Starý Regec rozprával, ako Dunajec pretiekol jeho životom –, keď stál ako chlapčisko prvý raz na štyroch vyhlbených topoľových kmeňoch a ozrutné smreký „keroval“ k Baltu, aby si po každej takejto plavbe mohol na kapeluš pripievať jednu mušličku ako svedectvo pltnickej zručnosti a odznak smelosti za nebezpečnú plavbu. Dunajec bol ich krajec. A skalné brehy v spenených meandroch tvrdými kôrkami. Od neho som počul, ako mních Cyprián vyvážal na rebrinaku svoje lietajúce krídla na Tri koruny, kým mu ich cirkevná vrchnosť nespálila v kláštorskej záhrade... Naporúdzil mal ešte jednu legendu o tejto najznámejšej postave červenokláštorskej kroniky: že kartuziánsky fráter odletel pobalamutený láskou za krásnou pastierkou na tatranské stráne a tam ho zrazil blesk... Tie rozprávky počúvam už pol storočia! Veď už mám pomaly toľko ako ten, čo mi kedysi ukazoval Jánošíkov skok, najužšie i najhlbšie miesto v rieke, studničky lásky i zatratenia, ktoré vyvierajú priamo z jej brehov, Storočný prameň, lebo taký vek vám jeho zurčiacia voda zaručí, Biely potok, čo nezamrzá ani v najtuhšej zime, Sviniu skalú, ktorá vraj dostala meno, keď z nej padol do Dunajca diviak, skalné Svokrine ústa –, ktoré sa tiež nikdy nezavrú. A Sedem skamenených mníchov, ktorým poplietla hlavy vášeň k rehoľnej sestre v neďalekom poľskom kláštore... Dnes viem, že nie všetko je tak, ako to starý Regec rozprával mne aj turistom, ktorých zabával počas splavu historikami, aby sa nebodaj nenudili. Kto by aj zival v takých malebných kulisách?! Aj bez pltnických báchoriek povznášajú fantáziu až kamsi k Sokolici – matke Pienin. Môžete si ich od 24. apríla všetky vypočuť...
Emil SEMANCO

Vraj zločinecká skupina politickej strany Smer-SD Začína sa zápas o právny štát

Nástupom novej vládnej koalície (OĽaNO, SME RODINA, SaS a Za ľudí) väčšina jej vtedajších voličov právom očakávala nástup novej politickej kultúry a dôsledné objasnenie údajných trestných činov, ktorých sa mali dopustiť vysokí nominanti bývalých vlád Smeru-SD. Namiesto objektívneho vyšetrovania a jasného oddelenia zákonodarnej a výkonnej moci od súdnej sme svedkami pochybných praktík časti vyšetrotelov Národnej kriminálnej agentúry (NAKA), sudcov a prokurátorov. Podľa opozície a utajovanej správy Slovenskej informačnej služby (SIS) ich kroky údajne riadi a usmerňuje minister vnútra Roman Mikulec (OĽaNO).

Od marca 2020 sa spustilo masové zatýkanie sudcov, prokurátorov, advokátov, vyšetrotelov, podnikateľov a bývalých vysokých politických funkcionárov predošlých vlád Smeru-SD. Okrem korupčnej trestnej činnosti sa niektorí z nich mali dopustiť aj vytvorenia „zločineckej skupiny“, ovplyvňujúcej priebeh vyšetrovania ich podozrivých podnikateľských a politických aktivít. Podľa súčasnej vlády hlavnými predstaviteľmi tejto „skupinky“ mali byť najvyššie politické špičky najsilnejšej opozičnej strany Smeru-SD, predovšetkým jej predseda a bývalý trojnásobný premiér Robert Fico.

■ ZASAHOVANIE

Počas dvoch rokov z úst niektorých vládnych politikov sme neustále počúvali, že Roberta Fica čoskoro dobehne spravodlivosť. Má to však jeden háčik. Demokratická tradícia vyspelej Európy a severoamerického kontinentu v nijakom prípade nepozná zasahovanie zákonodarnej a výkonnej

ČO INÍ NEPÍŠU



Politickí rivali: minister Mikulec a poslanec Fico. Kto z nich napokon vyhrá tvrdý politický súboj? Nateraz ťahá za kratší koniec zakladateľ Smeru-SD.

moci do právomocí vyšetrotelov, prokurátorov a sudcov. Naopak, jej skutoční nositelia si ctia prezumpciu nevinu a spravodlivý

a apolitický súdny proces, pri ktorom má obžalovaný právo dokázať svoju nevinu. Nikto zo zúčastnených strán (sudca, prokurátor a advokát) nie je viazaný žiadnej politickej garnitúre, a už vôbec nie akémukoľvek mienkotvornému médiu.

V slovenských podmienkach dlhodobo absentuje skutočný právny štát. Veľká časť mediálnej scény spolu s niektorými politikmi vopred obviní, obžaluje a odsúdi kohokoľvek, kto stojí v ceste za „skutočnou očistou spoločnosťou spod vlády mafie“, a to bez priamych dôkazov a spravodlivého súdneho procesu.

■ PREROZDELENIE MOCI

Jediný spôsob, ako prinavrátiť naspäť prvky právneho štátu, je dôsledné rešpektovanie delby moci (zákonodarnej, výkonnej a súdnej) a zabránenie nezákonnému vynášaniu policajných spisov a ich následnému zverejňovaniu niektorými „spriaznenými“ médiami.

Matej MINDÁR – Foto: NR SR



Návrat politických procesov?

Roman MICHELKO

Kto si prečítal 107 strán obžaloby kapitána Jaroslava Vereščáka, musel byť zhrzený. Tento text plný právnického „newspeaku“ bol už z definície ťažko čitateľný, ale krajne zarážajúca je úporná snaha vytvoriť z ničoho veľkú kauzu, ktorá má zrejme vyústiť do politického procesu z päťdesiatych rokov. Zadanie je jasné – vytvoriť z Roberta Fica, Roberta Kaliňáka a spol. zločineckú skupinu. Pre ľudí, ktorí vedľa ničoho o našej histórii, sú paralely neprehliadnuteľné. Ak sa začítame do prípravy procesov z päťdesiatych rokov s „protišťátnym spikleneckým centrom Rudolfa Slánskeho“ alebo s Miladou Horákovou, musíme mať pocit zlého dejá vu.

Podľa vyšetrovateľov sa zločinecká skupina „sformovala“ len kvôli takému „nepredstaviteľnému“ zločinu, ako je vyzradenie daňového tajomstva exprezidenta

Andreja Kisku. Jeho činy sú už, mimochodom, zvečnené v knižnom bestselleri Gustáva Murina Mafia v Poprade, kde Kiska získal čestné miesto vedľa svojich dvoch „mafiaňskych“ súputníkov Ondreja Žembu a Milana Reichela. Nezaregistroval som, že by proti svojmu verejnému označeniu za mafiána akokoľvek protestoval, kniha nebola stiahnutá z obehu, naopak, výborne sa predáva a Andrej Kiska najskôr veľmi dobre vie, prečo nič nenamieta. Ak by sa pokúsil súdne očistiť svoje meno, skončilo by sa to pravdepodobne totálnym fiaskom, keďže všetky údaje v knihe sú dokonale ozdrojované a jeho trestné činy neodiskutovateľné. Mimochodom, všetci si dobre pamätáme, že keď sa pred rokmi táto kauza prevládla, koľko bolo rečí o politickej objednávke, o zločinnom „spiknutí“, o jeho diskreditácii a podobne.

No a čo sa stalo s vyšetrovateľom jeho kauzy KTAG? Vyšetrovateľa tohto zločinu súčasná garnitúra nelenže neprepustila, ale ho dokonca povýšila.

Otázka teda znie, bolo zverejnenie zločineckých aktivít exprezi-

KOMENTÁR

denta a vtedajšej najvyššej „morálnej autority“ vo verejnom záujme? A bolo vo verejnom záujme pranie rovať predsedu OĽaNO za jeho daňové prečiny? Asi áno. Je zrejme, že najskôr úzko komunikoval s expremiérkom M. Dzurindom a I. Miklošom? Je všeobecne známe, že predtým, než sa ujal poslaneckého mandátu, mu Tom Nicholson osobne odovzdal celý prepis kauzy Gorila, aby dobre vedel, akú vládu to má podporovať. Igor Matovič však o tom nič nechcel vedieť ani počuť. Prečo

za túto závažnú korupčnú kauzu verejne nepranieroval bývalých politikov SDKÚ? Čo tým sledoval? Aj v súvislosti s ním médiá zverejnili informácie o daňových nezrovnalostiach z jeho podnikateľskej činnosti, ktoré sú už premlčané, a nie je možné ho už stíhať.

V podobnej kauze prezradenia bankového tajomstva asistent poslanca Jozefa Rajtára Filip Rybanič zverejnil účty ministra Roberta Kaliňáka, a vtedy bolo všetko v poriadku, to bol hrdina. Bol len krátko zadržaný a po výsluchu nikdy nebol väzobne stíhaný. Nakoniec vyviazol s podmienkou. Teraz však dávajú „páchatelov“ takéhoto prečinu do kolúznevej väzby. Mimochodom, keď hovoríme o dvojítych kilometroch: kedy začnú vyšetrovatelia – čurillovci – stíhať zločineckú skupinu Lipšic – Grendel za vyzradenie bankového tajomstva v kauze účtu Mariana Kočnera? Všetci padni, komu padni. Marian Kočner má rovnaké právo na ochranu bankového tajomstva ako Andrej Kiska.

Na tejto kauze sa ukázali aj osobnostné limity Maroša Žilinku. Zachoval sa ako Pontský Pilát. Nikto od neho nečakal, že toto trestné stíhanie zastaví, ale odoslať

žiadosť o väzobné stíhanie lídra opozície Roberta Fica na Úrad špeciálnej prokuratúry je niečo, čo je absurdné. Zbaviac sa osobnej zodpovednosti presunul túto „nečestnú“ úlohu na zástupcu špeciálneho prokurátora Ladislava Masára. No a ten konal podľa očakávania médií. V čase uzávierky o tejto žiadosti rokuje Národná rada SR o vydaní poslancu R. Fica na trestné stíhanie. Osoby činné v trestnom konaní, ktoré dnes konajú, ako keby žili v päťdesiatych rokoch, si neuvedomujú, že karma je zdarma a toto sa im raz iste vráti.

Nebohý Milan Lúčanský zo záhrobia vracia úder. Usvedčuje ministra vnútra Romana Mikulca, že vstupoval do živých spisov, nechal sa o ich obsahu informovať, dokonca úkoloval policajného prezidenta, aby mu tie spisy nezákonne doniesol. Napriek tomu minister vnútra už piaty raz odolal odvolávaniu zo svojej funkcie v parlamente. Ak sa kriminalizácia politických oponentov stane tristnou realitou našej politickej praxe, súčasní koalíční politici sa naozaj majú čoho obávať. Ich vláda nebude večná a zúčtovanie sa už blíži. To povestné biblické mene tekel ich dobehne už o necelé dva roky.



Slovensko ovládol pesimizmus

Ivan KRAČOVIČ

V apríli zverejnilo zastúpenie Európskej komisie na Slovensku výsledky Národnej správy Eurobarometra. Závety treba brať s rezervou, pretože prvé dáta sa zbierali pred vypuknutím vojny na Ukrajine.

Vyššie dve tretiny občanov oceňujú voľný pohyb občanov, zaistenie obchodných dohôd tak, aby obsahovali vysoké štandardy ochrany klímy, životného prostredia a práce, sú spokojní s tým, že v rámci Európskej únie môžu využívať spoločnú menu. Potom už percentá prudko klesajú. Pozitívne vníma Úniu iba 35 percent opýtaných obyvateľov, hoci po vypuknutí vojny na Ukrajine v druhom kole zbierania dát vzrástlo kladné hodnotenie Únie na 42 percent, neutrálne ju vnímalo 30 percent opýtaných a negatívne 27 percent. Ešte horšie dopadli odpo-

vede na otázky týkajúce sa dôvery v domáce inštitúcie. Vyše polovica – 54 percent, dôveruje armáde, ostatné odpovede mali horšie výsledky. Polícii dôveruje 46 percent občanov Slovenska, súdnictvu 31 percent, Národnej rade SR 23 percent a vláde iba 22 percent.

POZNÁMKA

Pri bloku otázok o negatívach vyše polovica Slovákov – 56 percent, uviedla, že najviac ich trápia rastúce ceny, inflácia a privysoké náklady na život. Je zaujímavé, že nikde sa k týmto výsledkom nevysslovil obširnejšie člen vládnej koalície. Mlčali aj mainstreamové médiá. Pritom až 77 percent respondentov uviedlo, že sa stretávajú s informáciami, ktoré podľa nich skresľujú realitu alebo sú nepravdivé.

Od marca do apríla 2022 realizovali niekoľko kôl výskumu nálad obyvateľstva Slovenska aj prieskumná spoločnosť MNFORCE, agentúra Seesame v spolupráci so Sociologickým ústavom SAV a s Ústavom výskumu sociálnej komunikácie SAV. Ukázali veľkú mieru pesimizmu obyvateľov a obavy z ďalšieho smerovania štátu. Takmer 90 percent opýtaných sa bojí rastúcich cien energií a inflácie, až na 83,6 percenta narástli obavy z ekonomickej krízy zapríčinennej vojnou na Ukrajine a 70,3 percenta sa bojí rozšírenia vojnového konfliktu na Slovensko. Obavy z príchodu utečencov má až 68,8 percenta opýtaných. Toto by mali byť pre vládu Slovenskej republiky vážne varovania. Politici a médiá si však z prieskumu

vybrali a komentovali len jeden fakt – iba 27,5 percenta zo všetkých opýtaných by bolo ochotných bojovať za Slovensko, ak by bola vojna. Ak sa pozrieme len na odpovede mužov, brániť Slovensko by bolo ochotných 33,5 percenta, kým až 39,6 percenta uviedlo, že by za svoju vlasť nebojovali. V roku 2018 bolo ochotných brániť krajinu 56,4 percenta Slovákov.

Prieskumy by mali byť pre členov slovenskej vlády mementom, dôvodom na zamyslenie a zmenu postoja k riadeniu štátu. Ukazuje sa, že sa vytráca vlastenectvo, hrdosť na Slovensko a zvyšuje letargia veľkej časti obyvateľstva. Ubúda dôvera obyvateľov v zlepšenie ich života, kredit vlády je taký nízky ako nikdy predtým. Pribúda sociálne odkázaných, nelepši sa školstvo ani zdravotníctvo. Ak s tým vlada nezačne niečo robiť, môže narastať sociálna nespokojnosť. A tú nezastavia reštrikcie k vlastným obyvateľom, pretláčanie jedného „správneho“ názoru a odstraňovanie iných názorov z mediálneho priestoru, neplnenie volebných sľubov a konania nad mandát zverený vlade voľbami.



AKO BOLO, ČO BOLO

Vo vzduchu visí vojna. Spišovatel Ernest Hemingway charakterizoval vojnové besnenie hádam najvýstižnejšie: „Nikdy si nemyslíte, že vojna, bez ohľadu na to, ako nevyhnutná alebo oprávnená sa môže zdať, už nie je trestným činom.“ Alebo: „Verím, že všetci tí, ktorí ťažia z vojny a prispievajú k jej vzniku, by mali byť zastrelení hneď prvý deň občanmi svojej zeme.“

Vo východnej Európe zúri vojna. Komentátori s obľubou tvrdia, že vo vojnách najviac trpí civilné obyvateľstvo. Nemýlia sa. Už dávno sú preč časy, keď sa znepriatelene armády pobili na bojisku. Vojaci sa najradšej skrývajú po uliciach a používajú civilov ako živé štíty. Voják je cvičený na to, aby dokázal prežiť. Civil je na tom oveľa horšie...

V USA roky nakrúcajú množstvo katastrofických filmov. Sú v nich agresie mimozemšťanov či pozemšťanov, zemetrasenia, epidémie, zrážky s meteoritom, požiare, výbuchy vulkánov, útok gigantických pavúkov či inakších

oblúd. Filmári predstavujú hrdinov, ktorí prežívajú v stave ohrozenia. V ich konaní divák nachádza mechanizmus a prostriedky individuálnej záchrany. Američania tak už desaťročia názorne pripravujú filmových divákov na vojnu. Počas

odbornú štúdiu, ako by pri atómovom útoku dopadla Bratislava. Požiare by zúřili v okruhu siedmich kilometrov. Tlaková vlna by rozmetala trosky domov po hrebeňoch Malých Karpát. Pri hroziacom útoku by z mesta

že prichádza k radiačnej udalosti, zaznie siréna, ktorá trvá dve minúty ustáleným tónom. Je potrebné sa ukryť, najlepšie v kryte, keď sa nedá, dobré ukrytie je aj v rámci pivnice, ktorá nemá okná, poprípade v nadzem-

pre prípad požiarov a priemyselných havárií. Súčasne som poznamenal, že atómový útok nepredpokladáme, ale položil som si otázku, môžeme ho vylúčiť? Teraz, v čase, keď sme dodávkami zbrani vstúpili do vojnového konfliktu, ho asi vylúčiť nemôžeme. Navyše sa hovorí o možnosti nasadenia biologických alebo chemických zbraní. V televízii vidíme požiare, zničenú vojenskú techniku a obytné domy v troskách či ďalšie následky bombardovania. Sme na takéto niečo pripravení?! Len si spomeňte na zmätok a bezradnosť pri jedinom horiacom vežiaku v Prešove. Čo by sa stalo, ak by ich horelo viac? Opýtajte sa suseda, či vie, kam má utekať, keď zaznie siréna, o ktorej hovorí pani Marta Žiaková? Vojaci by mali byť v takejto situácii vycvičení. Opýtajte sa vlády, čo urobila pre prežitie civilných občanov Slovenska v prípade vojny?! Alebo sa spolieha na princíp „Zachráň sa, kto môžeš“? Aby neplatila ďalšia Hemingwayova axioma: „V modernej vojne zomieraš ako pes a bez dôvodu.“



Trikrát o vojne s Hemingwayom

Peter VALO

takzvanej kubánskej krízy z roku 1962, keď Sovietsky zväz navážal na Kubu rakety, vojna bola na spadnutie. V školách prebiehali cvičenia spojené s evakuáciou. Ako školák som videl, ako na dvore terajšej ZDS na Pohraničnej ulici v Komárne vybudovali vzorový protiatómový kryt.

Štát pripravoval svojich obyvateľov na to najhoršie. Podľa skúseností z Hirošimy, kde zahynulo 78 150 ľudí, 13 983 bolo nezvestných, 9 428 ťažko a 27 997 ľahko zranených, vypracovali

vyšťahovali 240-tisíc ľudí. Každá škola či závod mali presne určené miesto na evakuáciu. Zo škôl a z rekreačných zariadení by sa stali nemocnice. Bol pripravený systém pre núdzové zásobovanie vodou a potravinami. V šesťdesiatom prvom roku mala Bratislava 248 krytov, v ktorých sa mohlo schovať 38 780 ľudí. Koľko krytov má dnes? Koľko ich majú iné mestá? Koľko ľudí vie, kde ich nájsť?

Od predsedníčky Úradu jadrového dozoru SR Marty Žiakovej sme sa dozvedeli: „V prípade,

ných priestoroch, ale je potrebné dôkladne utesniť všetko, čo sa dá, čiže prelepiť páskou.“

Kde je taký kryt alebo utesená pivnica so zdrojom svetla, zásobami vody, potravin, liekov, s rádiom, ktoré by informovalo o situácii vonku, to nám, žiaľ, neprezradila. Informoval vás niekto o tom, že by ste mali mať v takejto situácii pri sebe osobné doklady, cennosti a náhradné šatstvo?

Pred rokmi som písal o dôležitosti cvičení civilnej obrany

SEBAOBRAHA

Zimná vykurovacía sezóna sa skončila, a tak najmä starší občania majú akúsi mylnú predstavu, že nastal čas odpočtov a nedoplatkov. V prvom rade treba vedieť, kedy má kto s dodávateľom energií a vody dohodnuté fakturačné obdobie. To je čas, počas ktorého domácnosti navštevujú legálni odpočtári, spravidla vopred ohlásení oznamom z obecných rozhlasov a vždy označení kontaktní na svoju materskú firmu.

Rizikové odpočty

Je však naozaj dobré vedieť, že zúčtovacie obdobie za plyn sa každoročne končí napríklad v apríli a faktúra prichádza v máji a za elektrickú energiu napríklad v októbri a faktúru môžeme očakávať v novembri. Tieto intervaly sa menia iba výnimočne – v prípade mimoriadnych odpočtov. O nich však vopred dodávateľ informuje dôveryhodnou formou. Každý iný prípad, v ktorom sa manipuluje s konkrétnymi peniazmi, je v zásade podvod, všetky preplatky a nedoplatky na Slovensku sa riešia buď prevodom cez banky, alebo platbami v rámci služieb Slovenskej pošty.

Páchatelia môžu seniorov oslovovať aj pod inými vymyslenými zámkami, aby od nich podvodne vylákali peniaze alebo ich okradli o ich celoživotné úspory. Takže, naozaj veľký pozor! K najznámejším zámkam, ako vylákať od ľudí peniaze, sú falošné identity páchatelov. Predstavujú sa ako pracovníci elektrární, vodární, plynární, sociálnych úradov či iných inštitúcií, ktorí prišli vrátiť preplatok, vyplatiť sociálny príspevok, zvýšiť dôchodok alebo kontrolujú stav elektromeru. V súčasnosti môže ísť aj o falošných zdravotníkov, predajcov, ktorí ponúkajú pochybné lieky, dezinfekcie... Ponúkajú naozaj kadečo. Tiež môžu vystupovať ako cudzinci, ktorí sa pýtajú na cestu do nemocnice a vzápätí pýtajú peniaze na operáciu ich príbuzného, ktorý mal dopravnú nehodu a leží v nemocnici v kritickom stave. Do kurzu sa opäť vracia taktika už tak dobre známych „šmejdiv“, ktorým sa stále darí zarábať na dôverčivosti. Vystupujú ako predávajúci a na tovar (napr. vlnené prikrývky, masážne stroje, zdravotnícke pomôcky) ponúkajú výrazné zľavy alebo darčeky zadarmo. V mnohých prípadoch však môže ísť o podvodníkov, ktorí sa usilujú získať dôveru seniorov, následne sa dostať do ich príbytkov, lokalizovať miesto ich úspor a v nepozorovanej chvíli ich okradnúť o nemalé finančné prostriedky, šperky alebo iné cennosti. Lenže oni toto robia aj na parkoviskách pri nákupných centrách. Majú dobre vypracovanú metódu. Príďte, zaparkujete, a kým vystúpíte, už sú pri vás, ponúkajú vám zadarmo to a tamto, až napokon povedia, že posledný kúsok stojí toľko a toľko. Väčšinou ide o bezcenný alebo dokonca kradnutý tovar. Veľmi dôležité je obzrieť sa z určitej vzdialenosti, či sa ešte motajú pri vašom vozidle, pretože dobre vedia, že keď už vojdete do obchodu, tak si vaše auto pokojne môžu otvoriť a vykradnúť, majú na to dosť času. Motoristom ešte pripomíname, že na čerpacích staniách skôr, ako odídete zaplatiť, musíte auto uzamknúť. Ak to nespravíte, v horšom prípade môžete prísť o vozidlo a v „lepšom“ iba o to, čo v ňom máte.

Ján ČERNÝ

Lekárka Emília BUČKOVÁ nominovaná na Slovenku roka Matica má nezastupiteľné miesto

Zhovárala sa Veronika GRZNÁROVÁ

Z nominácie v ženskej ankete Slovenka roka sa tento rok teší aj predsedníčka Okresnej rady Matice slovenskej v Brezne, členka Krajskej rady MS v Brezne a v neposlednom rade členka Výboru Miestneho odboru MS v Brezne MUDr. Emília BUČKOVÁ. Lekárka i oddaná matičiarka je tak druhou nominovanou členkou Matice slovenskej v aktuálnom ročníku ankety. Ako sama hovorí, jej práca je jej druhou rodinou, no v spoločnom živote sú Matica slovenská a matičiari u nej na prvom mieste.

• Ako ste reagovali na svoju nomináciu v Slovenke roka 2022 v kategórii Zdravotníctvo?

Keď ma oslovili zo Slovenky, bola som veľmi prekvapená. S týmto časopisom som vyrastala od raného detstva, bol to rodinný časopis. Spočiatku som mala neistotu, či je to naozaj pravda, dala som si dokonca čas na roz-

INTERVIEW

myslenie. Moji najbližší a priatelia mi dali najavo, že ma vnímajú ako hodnú tohto ocenenia. Postupom času mi to stále viac ľudí hovorí, že mi to prajú, tak mám z toho dobrý pocit. Vážim si, že ľudia vnímajú moju prácu a moje aktivity ako hodné ocenenia.

• Miestny odbor MS v Brezne patrí k najstarším matičným miestnym odborom. V roku 2019 oslávil svoju storočnicu. Ako vnímate poslanie Matice slovenskej v súčasnosti?

Poslanie Matice slovenskej bolo a je nezastupiteľné v našej spoločnosti. Poznať svoje korene, udržiavať Slovensko na vysokej kultúrnej úrovni, povzbudzovať mládež vo vlasteneckom citení, aby bola hrdá na svoju vlasť, aby si v globalizovanom svete udržala svoju osobitosť, autenticnosť... Rovnako je dôležitá matičná veda, veď matičné aktivity vo vede sú gruntom, ktorý ostáva pevne zakotvený v spoločnosti.

• Odkedy ste matičiarka, teda aký je váš matičný príbeh a pôsobenie?

Ako rodina sme sa stali členmi Miestneho odboru MS v Brezne v roku 1991. V Brezne žijem od roka 1979, spočiatku sme tu nikoho nepoznali. Preto keď pani učiteľka Janka Dvorská, ktorej otecko bol predsedom



Ďalšou nominantkou na Slovenku roka 2022 z radov Matice slovenskej je dlhoročná matičiarka z Brezna Emília BUČKOVÁ.



Na fotografii sú nominantky Slovenky roka 2022 zo všetkých kategórií súťaže. Medzi nimi aj dve členky Matice slovenskej: lekárka E. BUČKOVÁ a M. VALOVIČOVÁ, vedúca folklórneho súboru Matičiari.

MO MS v Brezne, hovorila deťom o Matici slovenskej a ponúkla aj členstvo, hneď som tak urobila. Boli sme radovými členmi. Neskôr som sa spoznala s Máriou Maculovou, neterou Jozefa Čigera

Hronského, ktorá ma okamžite vtiahla do matičného života. Stala som sa členkou Výboru MO MS, som už štvrté obdobie členkou Krajskej rady MS v Banskobystrickom kraji a v tomto voleb-

a tak si so zahanbením zapínam gombiky. Vojna na Ukrajine celkom prevrátila hodnoty, dúfam, že šialený cenzor nezakáže naše noviny, lebo píšem o ruskom spisovateľovi.

Uvedomme si, ako to všetko na seba nadväzuje: pred tromi rokmi sa začalo to šialenstvo s pandemiou; celý svet sa zbľaznel. Všetci chodili s rúškami, potom nekonečná očkovacia mašinéria. Ľudia boli zavretí vo



Máj, lásky čas?

Peter ŠTRELINGER

svojich domovoch, ulice zivali prázdnotou, nedalo sa cestovať, navštevovať reštaurácie, kiná, divadlá, futbalové štadióny a prázdné tribúny – a všetci sme sa prispôbili príkazom a zákazom. Sotva sa skončila epidémia (a či vlastne ani neskončila) – a vo februári sa začala tá nešťastná vojna na Ukrajine! A my si kladieme nezmyselné otázky – kto to všetko riadi? Kto organizuje ten zmätok a chaos? Kto zavádza ten Nový poriadok?!

Ale život ide ďalej: aby som nezabudol, pred pár dňami (vlastne bolo to

obce, ale aj Ružomberka a Martina. A bývalý predseda Spolku slovenských spisovateľov, teraz stále ešte čestný predseda. Po okupácii v roku 1968 ho z Matice vyhodili (či jemne povedané – prinútili odísť), mal problém nájsť si prácu a zákaz publikovať. Lenže Jaro Rezník je nezlomný chlap, ani ho nezlomili, písal a publikoval, aj keď pod menami svojich priateľov. Je autorom viacerých televíznych hier a množstva rozhlasových pásiem (v tom zakázanom čase), bábkových hier pre deti. A nerád by som zabudol i na jeho veľkolepú knihu Túry



Soška ako symbol súťaže

nom období som aj podpredsedníčka krajskej rady. V mojom spoločenskom živote je Matica slovenská a matičiari u mňa na prvom mieste. Spoznala som tu mnoho srdečných, kultivovaných a skromných ľudí, aj keď je za nimi veľmi veľa nezištnej práce. Vždy mi bola a je veľkou oporou, posilou a vzorom bývalá dlhoročná predsedníčka MO MS v Brezne Marienka Maculová, matičiarka celým srdcom. Pri príležitosti stého výročia vzniku MO MS v Brezne som dokonca dostala vzácné ocenenie – Mimoriadnu cenu Matice slovenskej za dlhoročnú nezištnú prácu v MS.

• Profesionálne pôsobíte ako primárka Liečebne pre dlhodobých chorých a lekárka geriatrickej ambulancie v Brezne. Čo je pre vás najväčším zadosťučinením vo vašom lekárskom poslaní?

Ako lekárka pracujem už vyše štyridsať rokov. Od roka 1996 som primárkou liečebne dlhodobých chorých a pracujem aj v geriatrickej ambulancii. Moja práca je moja druhá rodina. Späť sa sice neobzerám, ale keď s odstupom času pri náhodnom stretnutí mi niekto podakuje za seba alebo svojich blízkych, je to tá povestná čerešnička na vykonanej práci. Som predovšetkým geriatrická a pri svojej práci som spoznala mnoho krásnych starších ľudí, ktorí mi neodčerpali energiu, ba práve naopak, boli pre mňa povzbudením do ďalšej práce.

do literatúry. Momentálne dokončuje svoje Pamäti, na ktoré sa veľmi teším. A v blízkom čase vyjde aj jeho súborné dielo poézie... Takže, živý, Jaroslav, a vedz, že sme v Matici a v SNN na teba nezabudli!

Na malej oslave Rezníkových narodenín zišlo sa v bratislavskej Dúbravke v reštaurácii U Lvuvy pár priateľov, medzi nimi napríklad bývalý predseda SAV prof. Štefan Luby, básnik Jozef Čertík, literárny historik Viktor Timura, spisovateľ Dušan Mikolaj či lekár Ľubo Jurgoš, taktiež rodák z Liskovej, čestný občan nielen rodnej domoviny, ale aj Ružomberka a Martina. A bývalý predseda Spolku slovenských spisovateľov, teraz stále ešte čestný predseda. Po okupácii v roku 1968 ho z Matice vyhodili (či jemne povedané – prinútili odísť), mal problém nájsť si prácu a zákaz publikovať. Lenže Jaro Rezník je nezlomný chlap, ani ho nezlomili, písal a publikoval, aj keď pod menami svojich priateľov. Je autorom viacerých televíznych hier a množstva rozhlasových pásiem (v tom zakázanom čase), bábkových hier pre deti. A nerád by som zabudol i na jeho veľkolepú knihu Túry

Rozpačitý návrh na zjemnenie dosahu zdražovania na obyvateľstvo

Nedostatočný boj s infláciou

Ludovít KUSAL – Foto: pixabay.com

Už to nie je len volanie dôchodcov a opozície. Je to potvrdený fakt Eurostatom. Inflácia dosahuje na Slovensku dvojciferné hodnoty – 10,9 percenta. A podľa prognóz bude prudký rast cien pokračovať aj budúci rok. Preto sme s napätím sledovali, ako sa vládny kabinet vyrovná s týmto trendom znižovania životnej úrovne jeho obyvateľov. Výsledný návrh vzbudil rozpaky v každej časti politického spektra.

Vláda nemá veľa možností, ako eliminovať nárast cien pre celú spoločnosť. Inflácia postihne každého, každému zníži kúpyschopnosť. Problém je, že niektorému viac a niektorému menej. Štát by mal pomáhať práve tým, ktorých postihne najviac. Lenže štát týchto ľudí nedokáže identifikovať. Kto to teda je? Sú to vždy len rodiny s deťmi, ako si to (predvolebne) predstavuje vláda? Nie. Sú to (aj) domácnosti v hmotnej núdzi, domácnosti, ktoré sú blízko hmotnej núdze, ale ešte do nej nespádli, jednorodičovské domácnosti a niektorí dôchodcovia.

■ POMOC PRE VŠETKÝCH

Problém nastavenia pomoci tak, ako si ju predstavuje minister sociálnych vecí Krajniak a spol., je v tom, že spadajú do nej aj ľudia a domácnosti, ktoré na tom nemusia byť finančne vôbec zle. Netreba ísť ďaleko po príklady. Je nimi dvanásť detí predsedu parlamentu, ktoré pomoc dostanú tiež. Ale naozaj ju potrebujú? Mimochodom, pri jednorazovej pomoci so stoeurovkami ide o širšiu pomoc, ako vláda predstavila na jeseň. Vtedy sa týkala detí do osemnástich rokov vrátane, dnes je bez obmedzenia veku, hovorí sa o „nezaopatrených deťoch bez ohraňovania veku“, teda týka sa to aj detí, ktoré chodia na vysokú školu. Tie by si už vo vlastnom záujme mohli predsa sami zarobiť.

Vláda nezvolila dobrú stratégiu na stanovenie okruhu osôb, ktoré



dostanú pomoc. Niet sa čomu čudovať. V štátnej a vo verejnej správe je totálny chaos s databázami občanov či poistencov. Daňové a dávkové systémy sú nastavené tak, že nie je možné automaticky spárovať príjmy členov domácnosti a vyhodnotiť, ktoré domácnosti patria k nízkoprijmovým.

A čo by bolo napríklad lepšie? Zavedený príspevok na bývanie, ktorý môže poberať každá domácnosť, kde výdavky za bývanie pohlcujú výše tridsať percent jej príjmov. V takom prípade by príslušné orgány štátu vedeli odsúhlasenú pomoc veľmi dobre zacieliť a rýchlo odoslať na tie najpotrebnejšie miesta.

■ CHÝBA ADRESNOSŤ

Rodinná politika by mala mať merateľné ciele, a to Slovensku chýba. Nevieme, prečo poskytujeme dávky, hráme sa len na to, kto zvýši dávky viac. Či už ide o vyššiu materskú

dovolenku, dlhšiu otcovskú dovolenku alebo vyššiu prídavok na deti. Nehovorí sa o tom, prečo sa tieto dávky zvyšujú a zavádzajú. Ale už vôbec nie o tom, prečo sa zvyšujú práve o toľko a toľko. Len sa tak to vystrelí, chcelo by sa dodať – „od pásu“. Napríklad tehotenská dávka bola zavedená bez potrebných dát. Zaujímá sa dnes niekto o to, aký je jej prínos? Vie niekto niečo kvantifikovať?

Myslieť si, že zvýšením daňového bonusu na dieťa zabezpečíme vyššiu pôrodnosť, je proste scestné. Zaujímavá je v tejto súvislosti informácia, podľa ktorej prichádzajú ženy o pätnásť až dvadsať percent celoživotných príjmov pre päťročnú až šesťročnú materskú. A robia to dobrovoľne. Daňový bonus v tejto celej škále pomoci vyznieva mimoriadne nekompetentne. Nie každá rodina je v núdzi a potrebuje pomoc. Áno, aj takej rodine sa zvyšujú výdaje, respektíve sa zni-

žuje príjem, ale tu sa musíme vrátiť na začiatok – komu to vlastne chce vláda pomôcť a komu reálne pomáha?

Asi najhoršie skončili seniori. V rámci predstavovanej pomoci sa myslí len na vyše stotisíc seniorov vo veku nad šesťdesiatdva rokov, ktorým nevznikol nárok na dôchodok. A ostatní? Štát im ponúka skoršie vyplatenie dávky, ktorá sa kedysi volala trinásť dôchodok, no po jej „úprave“ ju môže takto nazvať len obyčajný cynik. Nedalo by sa spraviť pre seniorov viac? Dôchodky sa budú valorizovať k prvému januáru budúceho roka o osem až desať percent, čo pri prepočte priemerných penzií znamená prilipšenie okolo päťdesiat eur každý mesiac. Lepšie by bolo, keby sa teda valorizácia dôchodkov urobila hneď od mája 2022, a nie až od januára budúceho roka. Dôchodcovia by dostávali povedzme už osem mesiacov každý mesiac päťdesiat eur navyše. A namiesto toho dostane časť z nich jednorazovo sto eur.

■ VYŠŠIE DANE

Uvidíme, ako návrh opatrení vôbec skončí v parlamente. Liberálom sa nepáči, že peniaze na pomoc chce vláda nájsť aj tým, že zdani sto najbohatších firiem. Zvláštne, že o takomto zdaňovaní hovoria tí, ktorí kritizovali podobný krok bývalej vlády pri nadnárrodných obchodných reťazcoch. Radšej sme im daň zrušili a teraz ich prosíme, či by nám nedali nahliadnuť do ich zmlúv s dodávateľmi, aby sme mohli kontrolovať ich zisk. No nie, nedali. Vraj cenová politika je ich právo.

Žijeme na Slovensku, kde sa, žiaľ, nič nerieši systematicky, ale len pláta to, čo nám už padá na hlavu. To sa týka aj nášho boja s infláciou. Je neadresný, nedostatočný a zle nastavený. Ak chce čitateľ našich novín optimistickesie zhodnotenie opatrení a vízií našej vlády, musí si zapnúť tlačovku ministra práce.

Viac aj na strane 12.

Európsky kontinent zápasí o potravinovú sebestačnosť Vojna na Ukrajine zdražuje u nás potraviny

Róbert HÖLCZ – Karikatúra: Lubomír KOTRHA

V súvislosti s rusko-ukrajinským konfliktom sa popri hroznych ľudských obetiach a obrovských materiálnych škodách hovorí najmä o energetických zdrojoch, keďže sa najviac podieľajú na zdražovaní už takmer všetkého. S tým možno súhlasiť. Domácnosti však určite zaujímajú viac ceny potravín, a to nielen z dôvodu zabezpečenia jedenia a pitia, ale čoraz viac aj preto, že sa najvyššou mierou každý deň podieľajú na znižovaní objemu peňaženky alebo bežného účtu v banke.

O tom, že vojna bude boľieť aj náš agrárny sektor, azda nepochybuje nikto. V prvom rade si treba uvedomiť, že Rusko, ale aj Ukrajina sú v agrárnom sektore svetové veľmoci, čoho dôkazom je, že na svetovom obchode s pšenicou a jačmeňom sa podieľajú tridsiatimi percentami a sedemdesiatimi percentami na obchode s kukuricou. Iným, azda ešte väčším problémom sú hnojivá, ktoré nielenže sú dnes drahé, ale z dôvodu zabezpečenia tohtoročnej úrody ich Rusko zakázalo vyvážať. V Bielorusku, ktoré je v konflikte so spojencem RF a tiež nemalý producent hnojív, problém dostáva jasnejšie kontúry. Keď k tomu pripočítame, že ukrajinské územie je po vojenských stretoch prakticky nevhodné na obsiatie poľnohospodárskymi plodinami a navyše Ukrajina má zablokovaný export pôdohospodárskej produkcie cez doterajšie čiernomorské námorné prístavy, môžu nastať problémy aj s týmto vývozom, napríklad ukrajinskej sóje, ktorá je kľúčová aj na kŕmenie dobytku.

Vínou ruského embarga na dovoz potravín z EÚ, ako jeho reakcia na sankcie kvôli pripojeniu Krymu, sa obchodovanie s Ruskom podstatne utlmilo, stále však ostáva šiestym najväčším obchodným partnerom EÚ.

■ POTRAVINOVÁ KRÍZA

Kým v zimných mesiacoch nás zaujímali najmä dodávky energetic-



kých zdrojov na potreby kúrenia a svietenia, v jarných mesiacoch nás musí viac zaujímať všetko, čo súvisí s potravinovou bezpečnosťou nášho obyvateľstva, čo sú hnojivá, osivá, krmoviny, obilniny, olejiny, poľnohospodárske stroje a náhradné diely. Potravinovú sebestačnosť si európsky kontinent vie aj bez zahraničných dodávok zabezpečiť, horšie sú na tom najmä africké a niektoré ázijské štáty, v ktorých pri zhoršení klimatických podmienok hrozí hladomor, sociálne nepokoje a ďalšie utečenecké vlny. Rusko nebude mať

problémy so zabezpečením vlastnej potravinovej bezpečnosti, keďže zo spomínaných dôvodov a pre sankcie dokonca prestalo dovážať mäso a mäsové výrobky, mlieko a mliečne výrobky, ryby, ovocie a zeleninu. Horšia situácia bude však na Ukrajine pre viaceré naznačené okolnosti. Ako sa však bude riešiť krízou spôsobený výpadok poľnohospodárskych produktov, môžeme skôr len špekulovať. Zvýšia sa dovozy z Brazílie a Ukrajiny, bude sa obrábať ladom ležiaca pôda, zvýši sa výmera pôdy doteraz

určená na výrobu ekologických potravín, nebude sa pšenica a kukurica využívať na výrobu bioetanolu, ale viac na výrobu kŕmnych zmesí? To všetko bude vyžadovať zmenu v dotačnej poľnohospodárskej politike, trebárs aj v podobe skorších priamych platieb. Najhoršie pre obyvateľstvo by však bolo menej hnojív, čím sa kvalita potravinárskych produktov zníži na úkor udržania doterajších tržieb, ziskov či fungovania poľnohospodárskych fariem.

■ CENY V AGROSEKTORE

Terajší vojnový konflikt je tiež príčina, že sa ceny pšenice, kukurice a repky na burzách zvyšujú, čo má dosah na ceny chlebových tovarov, čo sme si všetci už stihli všimnúť. Rekordné ceny sú obrovským problémom nielen pre niektoré naše domácnosti, ale najmä pre už spomínané krajiny, ktoré sa môžu stať spúšťačom sociálnych nepokojov a konfliktov, a tie na našom kontinente nepotrebujeme.

V tejto súvislosti treba povedať, že na Slovensku sme v obilninách viac ako sebestační, keďže zásoby na rok 2022 sú o 265 percent vyššie ako v predošlom roku. Pred vojnou Ukrajina vyvážala najmä pšenicu a kukuricu, dnes je nútená zaviesť kvóty na vývoz niektorých svojich produktov, čo napokon platí aj pre Maďarsko, ktoré tiež s okamžitou platnosťou zakázalo vývoz obilnín. Pokiaľ ide o chovateľov hospodárskych zvierat, tí okrem vyšších cien energií sú zaskočení aj vysokými cenami kŕmnych zmesí z obilnín na báze pšenice a kukurice, čoho dôsledkom bude aj rast cien bravčového mäsa, ktorého cena sa zvyšuje až o tridsať percent, čo bolo naposledy pred niekoľkými rokmi vínou afrického moru ošipáných. Rovnako treba rátať aj s rastom cien hovädzieho mäsa, ako aj kurčiat, ktoré sa na stole našich domácností objavujú najčastejšie.

NA OKRAJ

O nepriaznivej demografickej situácii sa u nás hovorí dlho. Podľa všetkého sa bude ešte zhoršovať. Akými opatreniami chce vláda terajší nepriaznivý demografický vývoj zvrátiť? Chce sa sústrediť najmä na to, aby Slováci neodchádzali a nezostávali v cudzine. Podľa prieskumu Inštitútu pre verejné otázky bude na vysokých školách v zahraničí študovať takmer pätina našich absolventov stredných škôl, čo je zlá správa pre trh práce. Vláda chce doterajší trend zmierniť štipendiami pri splnení konkrétnych podmienok, aby absolventi stredných škôl pokračovali v štúdiu na domácich vysokých školách.

Demografia varuje

Záujem je najmä o najlepších maturantov na základe doterajších známok na strednej škole, výsledku písomných maturitných prác či zapájania do rôznych celoštátnych a medzinárodných súťaží. Predbežne sa počíta so sumou deväťtisíc eur, ktoré by študent vysokej školy čerpal počas bakalárskeho štúdia. Ako to „vypáli“, je na zváženie, keďže porovnanie výsledkov zo stredných škôl je problematické pre ich rôznu úroveň. Namiesto je aj otázka, prečo sa majú zvyšovať len bakalári, keď väčšina z nich pokračuje na druhom stupni, a napokon, či by nebolo vhodné štipendiami trebárs nižšej sumy podporiť aj nadpriemerných zo sociálne znevýhodneného prostredia? Financovanie by bolo zabezpečené z už schváleného Plánu fondu obnovy, z ktorého by sme mohli prilákať aj našich špičkových absolventov zo zahraničných vysokých škôl. Slovenský dôchodkový systém je trojpilierový. Do prvého piliera platí zamestnanec a zamestnávateľ odvody podľa zákona. Vypĺcanie dôchodku závisí od počtu odpracovaných rokov poistenca, jeho príjmov počas zamestnania, ako aj od aktuálnej dôchodkovej hodnoty, ktorá sa každým rokom zvyšuje. Budúci dôchodcovia vedia, v akom veku majú nárok na dôchodok podľa tabuľky, a tiež, že je zastropovaný vekom 64 rokov. Ten sa však bude určite zvyšovať v závislosti od strednej dĺžky života a od počtu detí, ktoré vychoval. Tieto zmeny sa majú týkať budúcich dôchodcov, ktorí sa narodili od roka 1967. U nich sa však stredná dĺžka života vypočíta ako priemerný počet rokov. Tá sa zníži o šesť mesiacov za každé vychované dieťa, maximálne však o 18 mesiacov.

Zmenia sa aj podmienky odchodu do predčasného dôchodku. Dnes je to najskôr dva roky pred jeho nárokom. Po novom bude potrebné odpracovať štyridsať rokov dôchodkovo-poistenia, pritom vypočítaná suma musí byť vyššia ako 1,2-násobku životného minima. Ďalšou zásadnou zmenou v štátnom dôchodkovom pilieri má byť rodičovský bonus. Ako sa presne vypočíta, nevieme, ale predpokladá sa, že z maximálnej výšky 1,2-násobku z hrubej mzdy dieťaťa sa 1,5 percenta odvedie na dôchodok jeho rodiča.

Róbert HÖLCZ

S legendárnym strelcom Ladislavom JURKEMIKOM nielen o futbalovej vášni

Futbal sa hrá na zemi, nie vo vzduchu

Zhovárал sa Peter VALO – Foto: archív L. J.

Ladislav JURKEMIK (* 20. júl 1953 Jacovce), slovenský futbalista (obranca) a tréner. Hráč Interu Bratislava (1971 – 1980, 1981 – 1983), Dukly Banská Bystrica (1980 – 1981), FC St. Gallen (1984 – 1988), FC Chur (1989 – 1992), Sturm Graz (1992 – 1993). Ako tréner pôsobil v mužstvách: Spartak Trnava (1993 – 1994), SV Kapfenberg (1994 – 1996), Tauris Rimavská Sobota (1997 – 1998), MFK Ružomberok (1998 – 1999), Koba Senec (1999 – 2000), MŠK Žilina (2000 – 2001), v slovenskej reprezentácii (2002 – 2003), slovenskej „dvasaťjednotke“ (2004), MŠK Žilina (2004 – 2005), Inter Bratislava (2006 – 2008), 1. FC Slovácko (2008), MFK Ružomberok (2010-2011), FC Nitra (2012).

Na niektoré góly sa nezabúda. Jeden z nich dal Ladislav JURKEMIK vynikajúcemu talianskemu brankárovi Dinovi Zoffovi z tridsiatich dvoch metrov. Bola to strela ako z dela. Pre obrancu bratislavského Interu a česko-slovenskej reprezentácie boli typické. Takéto „bomby“ u nás dnes nevidno. Prečo? Čo si myslí päťdesiatšesťročný reprezentant o situácii v súčasnom futbale? V čom spočíva jeho bieda?

• **Vo finále v Belehrade a v boji o tretie miesto na ME v Taliansku ste dali tri góly. Ako si spomínate na jedenástky, ktoré ste vtedy kopali v rozstrele proti Nemcom a Talianom?**

S Nemeckom som kopal jedenástku štvrtý. Bol som v tíme najmladší hráč. Mali ju kopať Pivarník alebo Moder, ktorí sa zdráhali ísť, a tréner Jozef Vengloš ma prehovoril. Išiel som s malou dušičkou. Keď som si položil loptu, Mayer sa mi otočil zadkom. Upozornil som na to rozhodcu. A on nič. Nedovolil si povedať ani slovo slávnemu Mayerovi. Nemci nás vtedy nemali za nič. Brankár sa hodil do boku a ja som mu to kopol celou silou rovno nad hlavu. Chvalabohu, vyšlo to. Po mne išiel Hoeness a ten prekopol. O štyri roky neskôr v Taliansku som už penaltu umiestňoval...

• **Kde a kedy boli začiatky vašej futbalovej kariéry?**

Bolo to v Jacovciach pri Topoľčanoch, kde som začínal ako žiak. V škole sme mali učiteľa Klementa z Topoľčan. Dal avízo vyhľadávateľovi talentov Štefanovi Červenému. Opýtal sa ma, či by som chcel ísť do Topoľčan. Súhlasil som a ostal som tam do sedemdesiatich rokov, keď ma tréner Skyva zobral do áčka. Prišlo viacero ponúk. Prievdza, Slávia Praha a Nitra. Raz ma zavolali do topoľčianskeho Bieleho domu. Sedeli tam dvaja funkcionári. Jeden z nich mi oznámil: „Títo ťa chcú do Trnavy.“ A oni spustili: „Pán Malatinský kázal, že ťa máme zlanáriť do Trnavy.“ Zdalo sa mi to hlúpe. Ako keby som bol na predaj. Poďakoval som sa. Do Topoľčan chodieval nedávno zosnulý skvelý futbalista Titus Buberník z Interu. Vždy, keď som sa dozvedel, že prišiel, to bola udalosť. Práve on ma vytiahol do tohto bratislavského klubu.

Začínal som ako učeň v Elektrokarbonu Topoľčany. V bratislavskom Interi ma posunuli dopredu, ponúkli mi strednú školu s maturitou a potom som mohol pokračovať v štúdiu na právnickej fakulte. V Interi som mal dobrých trénerov. Napokon trénerské osobnosti boli v tých časoch aj v menších mestách. V Interi som sa veľa naučil u Valéra Šveca. Po ňom so mnou pracoval Michal Vičan. V Interi si ma všimol Jozef Vengloš, zobral ma do dvadsaťtrojky a s ním som išiel so seniormi na titul majstra Európy a na tretie miesto na ME v roku 1980...

• **Proti ktorým hviezdám svetového futbalu ste hrali?**

Hral som proti Beckenbauerovi, Maradonovi, Platiniemu a ďalším. Boli to veľké mená aj zážitky. Každý rok nás pozývali do Argentíny či Brazílie. V Sao Paule bolo na priateľskom zápase 130-tisíc ľudí. Vtedy sme hrali dobre, tak nás pozývali, zaplatili letenky, ubytovanie, stravu. Boli sme hrdí, že reprezentujeme pätnásť miliónov ľudí. Každý medzistátny zápas bol vypredaný.



Legendárny futbalista Ladislav JURKEMIK v časech svojej futbalovej slávy



Derby Interu so Slovanom priťahovalo na štadióny desaťtisíce divákov. Laco JURKEMIK strieľa gól brankárovi Slovana Alexandrovi Vencelovi.

• **V čom spočíva dnešná bieda slovenského futbalu?**

Na medzinárodných zápasoch vidno, že hráči málo trénujú a nestačia s tempom. S mládežou sa nerobí tak ako voľakedy. Keď v tých časoch prešiel chlapec dorasteneckou ligou, bolo samozrejme, že ovládal loptu, jej spracovanie, prihrávky a centre. Dnes majú chlapi problémy s elementárnym spracovaním a vedením lopty a najmä s tempom. Keď sa hrá vo veľkom tempe, tak sa musí aj vo veľkom tempe trénovať. V tom je najväčšia chyba dnešného slovenského futbalu. V našich časoch sme mali vzory v osobnostiach, od ktorých sme sa učili. Kluby dnes kupujú zo zahraničia druhotriednych a tretotriednych hráčov, z ktorých si mladí nemôžu vziať príklad, akurát im berú miesta. Za našej éry malo každé mužstvo osobnosti, ako boli u nás Laco Petráš, Milan Levický alebo Ďuro Szikora. Od tých sa mohli mladí učiť. Mojm vzorom bol Franz Beckenbauer.

• **V tých časoch hralo desať rokov to isté mužstvo...**

Keď sa niekto chcel dostať do zostavy, musel hrať naplno, lebo na lavičke čakalo deväť ďalších. Teraz do Trnavy zobrali Škrtela a vidno, že sa mužstvo pozviechalo. Zo Slovana predali do Portugalska najlepšieho strelca Šporara a tam sa nepresadil. Dali ho na hosťovanie... V Senici vymysleli projekt, v ktorom nebol ani jeden slovenský futbalista. Keď cudzinci neprinesú kvalitu, kto bude chodiť na taký futbal?

Pražská Sparta má desať vlastných odchovancov a troch zahraničných, ale tí majú veľkú kvalitu. Keď som šiel do zahraničia, musel som byť oveľa lepší ako domáci. Iných tam nepotrebujú. A my o chvíľu nebudeme mať hráčov pre dvadsaťjednotku. Vychovávame futbalistov pre druhú, tretiu a štvrtú ligu v Rakúsku.

• **Kedysi kluby vrážali veľké peniaze do detí.**

Na Interi trénovalo tristo detí. Kde to je dnes? Talenty sa rodia. Keď otec zaplatí trénerovi, ten dáva synovi individuálne tréningy. Tie by mali robiť s každým hráčom. Tréneri sú mizerne zaplatení. Ak chce tréner užiť rodinu a od klubu dostane tristo eur, ujde do Rakúska. To nikto nechce vidieť. V niektorých kluboch nedostane ani tých tristo eur alebo musí na ne čakať. Vo futbale je málo peňazí. Žije len zásluhou sponzorov, lebo štát dáva do športu minimum. Za tridsať rokov sa postavil jeden národný štadión, aj ten musel zafinancovať súkromník. Za peniaze, ktoré stála v Bratislave rekonštrukcia hokejového štadióna, bolo možné postaviť ďalších päť hál. A deti musia ráno o piatej vstávať, lebo nemajú kde trénovať.

• **Hovorí o vás, že ste na hráčov tvrdý.**

Chcem z každého dostať to, čo je v ňom. Aby zabával ľudí, ktorí prídu na futbal a kúpia si vstupenky. Nebudem prosiť nikoho, kto berie osemsto alebo



Po hráčskej kariére našťastoval trénerskú. Ako tréner viedol aj slovenskú futbalovú reprezentáciu.

tisícpäťsto eur, aby behal a trénoval. Keď sa mu nepáči, nech ide domov. Nech nestrpčuje život trénerovi, spoluhráčom a fanúšikom. Keby dnešní futbalisti trénovali tak ako my trikrát denne, asi by umreli. Každú chvíľu by menili trénerov.

• **Aké skúsenosti ste si prišli z zahraničia?**

Bol som na stáži v Barcelone a v Ajaxe. Povedzte mi, ktorý funkcionár alebo tréner to urobil! Po Venglošovi som bol prvý tréner, ktorý zo zahraničia priniesol profesionálny futbal. Vyskúšal som ho na sebe. Šiel som príkladom. Nikdy ma nevideli piť, fajčiť alebo neskoro prísť na tréning. Nikdy som sa na nič nevyhovárал. To som vyžadoval aj od hráčov. Niektorým z nich voňajú profesionálne zmluvy, na ktorých sú peniaze, ale nevidia im profesionálna robota.

• **Môžete porovnať prácu v Barcelone a u nás?**

Tam už žiacikovi predstavia štruktúru klubu. Až potom môže ísť na tréning. Vedenie chce, aby sa naučil, že si má vážiť veci, čo dostal od klubu. O všetkom rozhoduje kvalita. Nerobia rozdiely, či je to syn nejakého sponzora. Keď vidia talent, tak s ním pracujú. Mladí futbalisti si od začiatku uvedomia, že ide o ich časť, časť ich otcov, ktorí ich priviedli, a úspech dosiahnu len vtedy, keď budú pracovať na sebe. V kabíne si každý musí miesto vybojovať.

• **Neuznávali ste primadony...**

Keď je niekto individualita, pracuje na neho deväť hráčov. On si to však musí uvedomiť a vrátiť im to na trávníku. Futbal je kolektívny šport. Keď sa dvaja-traja prechádzali, dalo sa vyhrať. Dnes, keď jeden nebehá, mužstvo nemá šancu. Pozrite sa na Figa, ako sa šmyka, miliónár, tak sa musíte aj vy šmykať po zadku. Aj Messiho som videl spraviť vkľazku, keď bolo treba...

• **Čo pre vás znamená reprezentácia?**

Pre mňa bola česť hrať za reprezentáciu alebo trénovať ju. Tréner musí doviest' hráča k tomu, že keď nebude reprezentovať, nebude hrať ani vo svojom klube. Na Západe nechcú zo Slovenska hráča, keď nie je reprezentant. Niektorí ešte nepochopili, že sa takto na nich pozerajú tí, čo si vyberajú hráčov. Nerád vidím kult hráčov. Niektorých sa tréneri doslova boja, lebo sa trasú o svoje miesta. A novinári? Nemali by písať, že to bolo dobré, keď sa na to nedalo pozeráť. Ako to mohlo byť dobré, keď sme prehrali?! Pozrite sa na bundesligu, tam komentátori aj tréneri skritizujú hráčov a nikto sa neuráža. Ak sa hráč za pravdu urazí, nemá čo robiť v mužstve. Treba vedieť pochváliť, ale držať sa pri zemi, lebo futbal sa hrá na zemi, a nie vo vzduchu.

• **Keď ste vystrelili zo štyridsiatich metrov, mohol padnúť gól. U terajších hráčov mám pocit, že je pre nich problém silná strela zo šestnástky.**

Pri dnešných rýchlych loptách by to nemal byť problém. Keď som bol pred dvadsiatimi rokmi tréner a hrali sme v Japonsku, bez rozčivky som prekopol ako päťdesiatročný od jednej šestnástky po druhú. Kto chce mať silnú strelu, musí mať silné nohy. Musí mať nabitú svaly. Je málo tréningu. My sme nechodili do posilňovne. Behali sme do kopcov. Keď ti dajú niečo na Kolibe do kopca deväťdesiatkilového chlapa, to dá ináč zabrať. Ak nevieš kopať trestné kopy, ostávajú po tréningu. Čo je na tom ťažké? Kopal som nártom, teraz sa usilujú kopať vnútorným falšom. Všetci chcú kopírovať Messiho a jeho ľahké a presné góly. Nie každý je Messi. Z dvadsiatich piatich metrov to musí byť poriadna strela.

• **Čo si myslíte o historikom povedomí a národnej hrdosti v športe, aspoň takej, ako ju vidíme u Maďarov, Poliakov alebo Čechov.**

Politici si spravili také zlé meno, že si ich nikto neváži. Predtým sme sa zapredávali Rusom, teraz Američanom a Bruselu. Vyzerá to tak, že politikov Slovensko nezaujímajú. Ich zaujímajú peniaze. Kto môže byť hrdý na to, keď denne vidí, ako sa robia kopance od hora dole. Ľudia, ktorí to vidia, sa začínajú správať rovnako. Kto môže byť hrdý na korupciu? Kam vlastne spějeme? Mládež sa v škole nevychováva. Mali sme občiansku výchovu, dnes to nikoho nezaujímá. Nikomu neprekáža, že deti „študujú“ svinstvá z internetu a odhaľujú sa na facebooku. Učiteľov nezaplatia, tí na to kašľú. Vyzerá to tak, že politici nechcú inteligentný národ. Hlúpy národ sa najlepšie ovláda. Hodnoty sa obrátili naruby. Čím je niekto väčší vagabund a klamár, tým si ho viac vážia. Slušného človeka trochu ocenia, až keď umrie. Potom si treba položiť otázku: Kto dnes píše učebnice dejepisu a buduje vlastenecké povedomie? Zapnete televízor – americký film. Zapnete šport – americký hokej, americký box a bitky v oktágone, kde sa mláti do krvi. Prepnete na film – vraždy a strieľačky. A to sú dnešní hrdinovia. To je hnus. Takéto veci sa berú z Ameriky. Ohlupovanie v rádiu, v televízii. Nečudujem sa, že si mladí nič nevážia. Už je tu Balkán, špania, ľudia zoderú z peňazí. Tí, čo žijú na dedinách, nemôžu vyžiť, ak si niečo nedochovávajú. Som rád, že máme toľko rokov. V tomto americkom humbugu by som nevedel nič budovať. Tridsať rokov sme zažívali komunizmus a teraz tridsať rokov demokraciu. Mali by sme sa vrátiť k rímskemu právu. Ukazovať Slovensko, robiť mu reklamu.

Zdroje obrázkov: Pixabay, fotokoláže: EČ

KULTÚRA V DOBE PRECHODU, HĽADANIE NOVÉHO SMERU

LUKÁŠ PERNÝ

KVETKA MARÁKOVÁ

Korene

Korene rástli nahor
k oblakom
pokryté hriechmi
špinou
prachom
predierali sa z hlíny
na svetlo
to čo si o nich nevedel
chceš, aby si nikdy
nepoznal

Piesok

Smejem sa
keď mi do tváre
naráža piesok
strháva ma k tomu
aby iní dostali
priestor
usmievam sa
s pieskom v očiach.

Napísať nadčasové úvodné slovo do umeleckého časopisu v roku 2022 rozhodne nie je ľahké. Dlho som váhal nad tým, na čo konkrétne sa zamerať a napokon som sa rozhodol pre predstavenie myšlienok jednej z najzásadnejších kníh, ktoré som čítal – knihy *Doba prechodu* (Filosofia, 2021) od českého filozofa Michaela Hausera – ide o hádam jediné dielo, ktoré mi aspoň čiastočne dalo odpovede na pomenovanie protichodných, chaotických a často absurdných javov, ktoré sa dejú v celej spoločnosti. V každom prípade literatúra je súčasťou kultúry a kultúra je súborom zvykov, vzťahov, inštitúcií, umenia atď., no predovšetkým výsledok tvorivej ľudskej činnosti. Reflektovať prejavy kultúry je, samozrejme, súčasťou poslania kulturológov, ale aj filozofov. Vývoj kultúry je v neustálom procese a postmoderna je jednou z etáp jej vývoja, ktorý rozhodne nie je ukončený. Hauser s nadväznosťou na filozofov Gramscioho a Badioua deklaruje, že žijeme v dobe interregna, keď kríza spočíva v tom, že jeden model spoločnosti prestáva fungovať, ale nový ešte nemôže vzniknúť. Hauser v jednej z diskusií pripomína, že dnes netušíme, kam sa bude spoločnosť uberať, a dodáva Žižekovu myšlienku, že budúcnosť je radikálne otvorená. Z toho vzniká celý rad morbidných, absurdných, protichodných a nepochopiteľných javov, ktoré túto dobu sprevádzajú.

Úlohou Orla tatranského v 21. storočí by mala byť – aj keď je to vzhľadom na obmedzený priestor ťažké – nielen analýza historického vývoja slovenskej literatúry a pripomínanie si osobností, ale aj reflexia súčasných javov v kultúre. Súčasní kultúrni teoretici konštatujú, že postmoderna spojená s radikálnou pluralitou, dekonštrukciou je už na konci a dostávame sa do novej etapy. Vzniká hybridizácia kultúry, postmoderné postoje prežívajú a popri nich vzniká radikálny tradicionalizmus, ako aj prvky radikálnej emancipácie. Vznikajú novotvary spojené s novými fenoménmi, ktoré sú odpoveďou na postmoderanu, ako sú hypermoderna, offmoderna, altermoderna, metamoderna, remoderna, premoderna a pod. Hauser pripomína na jednej strane prvky, ktoré hlásajú návrat k moderne, ale aj prvky s úplným popretím moderny či prvky, ktoré postmoderanu do seba zapracovávajú. Tieto prejavy sú iba dôkazom rozmanitosti nových smerov, neistoty budúceho vývoja a hlavne absenciou jednoty. Z umeleckých smerov sa Hauser

blížšie venuje najmä tzv. stucizmu (malba ako proces, ako duchovné sebazpoznanie; inšpirácia pôvodnými modernistami; obnova umeleckého zmyslu pre celok) a sám seba zaraďuje k radikálnym realistom (odmietnutie postmodernistickej kontextuality; proti umeniu autenticity individuálnej skúsenosti; autonómnosť umeleckej formy; dielo sa znova stáva zmyslom). Nové politické hnutia sú takmer nedefinovatelné, teda sú, aj nie sú pravicové, ľavicové, konzervatívne, demokratické, metapopulistické, ultratraditionalistické (radikálna ortodoxia) či ultraosvietenské, národné aj kozmopolitné atď. Poskytujú celý rad mutácií postmoderných vzorcov. Hauser však optimisticky konštatuje, že vzniká tendencia k novému zjednoteniu a postmoderna vo svojej druhej, úpadkovej etape je spojená s historickým vyčerpaním ideológie neoliberalizmu. Neoliberalizmus a postmodernizmus sa v tejto etape transformujú do nových podôb, ktoré sú hybridné a chaotické. Filozof Václav Bělohradský hovorí, že jadrom postmodernizmu je koniec veľkého rozprávania, koniec autora, koniec subjektivity, koniec dejín, a dodáva, že žijeme v troskách modernej doby, ktorá má zvláštnu estetiku, v troskách jednoty a čo skončilo, nemizne – postmodernizmus oslobodzuje slovo koniec od slova prekonia. To, čo skončilo – pokračuje Bělohradský s nadväznosťou na Derridu – v postmoderne s nami naďalej žije v akejsi zvláštnej forme prízraku. Dočkáme sa vzniku nového jednotiacieho prvku v umení, kultúre, filozofii, ktorý bude niečím novým? Hauser nachádza v rovine umeleckej v radikálnom realizme, ktorý je podľa neho naplnením umenia v jeho pravdivosti, zrozumiteľnosti, vznešenosti, aby zasiahlo tak vzdelaného, ako aj nevzdelaného človeka.

Od čias pandémie sa procesy rozkladu spoločensko-ekonomického systému urýchlili a zvýraznili sa jeho protirečenia (napr. spor medzi ideou minimálneho štátu a následnej silnej štátnej kontroly v rámci opatrení). Posilnila sa skepsa voči inštitucionálnym prvkom neoliberalizmu? Akú úlohu bude mať v dobe interregna národ a akú úlohu budú mať myšlienky medzinárodnej integrácie národov na ceste k sociálnej spravodlivosti? Ako bude reagovať svet kultúry a umenia na túto situáciu?

To všetko je jednou z hlavných úloh spoločenských vedcov, reflektovať javy, ktoré prináša doba interregna.



Foto: archív autorky

BAVÍ MA VŠETKO V PRODSTRIEDKU MEDZI STRIKTNE ŽENSKÝM A STRIKTNE MUŽSKÝM

Rozhovor s autorkou Nicol Hochholzerovou

DANIELA LYSÁ

Slovesné umenie

Daniela Lysá: Ako si sa zasnúbila s literatúrou?

Nicol Hochholzerová: Aj keď nosím na prstenníku na ľavej ruke prsteň, čiže tam, kde sa nosí zasnubný, nie som zasnúbená s literatúrou, ba dokonca ani s literátom, ktorý mi ten prsteň daroval. Zasnúbenie by pre mňa znamenalo pohodlie, v ktorom sa už nie je potrebné snažiť – a v tomto zmysle sa s literatúrou (ani s literátom) nechcem zasnúbiť, práve tá snaha zlepšovať a vyvíjať sa je to, čo ma baví. Ale ak si sa chcela poeticky spýtať na to, kedy som začala písať, tak odpoviem, že už v druhom ročníku, čiže okamžite ako som sa naučila skladať písmená do slov. Moje prvé dielo bol komiks o troch vajčičkách, ktoré išli na zmrzlinu.

Čo pre teba predstavuje akt písania? Ako k tebe prichádza inšpirácia a kedy rada tvoríš?

Tvorím, keď sa nudím. Tým nemyslím, že by bolo písanie až tou poslednou činnosťou, ktorú mi napadne robiť, práve naopak –, keď ma nezabávajú pracovné, školské či rodinné povinnosti, hoci len na sekundu, vtedy prichádza „nuda“ a vtedy prichádza aj písanie alebo skôr snívanie o písaní. To je taká prvá fáza, keď si všetko premyslím, najprv sú to len vety, ktoré sa mi zdajú silné alebo zaujímavé, tie sa postupne poskladajú do akéhosi celku, ktorý sa už „len“ spíše a donekonečna opravuje, až kým si textom nie som natoľko istá, že sa nehanbím niekomu ho ukázať.

Nicol Hochholzerová (1999) sa narodila v Rimavskej Sobote, študuje v ateliéri grafiky na Akadémii umení v Banskej Bystrici, občas sa vyskytuje v Nových Zámkoch. Je viacnásobnou finalistkou Medziriadkov a Poviedky, ale získala ocenenie aj v súťaži Najkrajšie knihy Slovenska za grafickú autorskú knihu *Kde*. V roku 2021 jej vyšiel debut *Táto izba sa nedá zjesť* vo vydavateľstve KK Bagala.

Čo najbláznivejšie si kedy napísala? Aké tri slová najviac charakterizujú tvoju tvorbu?

Tri slová sa vybrať nedajú, ale napadajú mi dve vety. Prvú mi povedal porotca na Literárnom Kežmarku, keď som mala 9 rokov, a druhú vynikajúci básnik a môj blízký kamarát Laci Lipcsei, keď si prečítal môj pripravený debut. Zneli asi takto: „Raz som čítal knihu, ktorá sa začínala vetou *Ráno som si odrezala ruku*, a presne tak na mňa tvoj text pôsobí.“ a „Bolo to také intímne, ako keby som s tebou mal sex.“ Na základe toho nech si čitateľky a čitateľa predstavia, nakoľko bláznivé je moje písanie.

Okrem literárnej oblasti inklinuješ aj ku grafike. Ktorá z týchto dvoch oblastí je pre teba väčšou vášňou?

Nemyslím si, že to funguje takýmto spôsobom. To, o čom neviem písať, vyjadrujem výtvarne, a naopak – čo nedokážem „nakresliť“, patrí do literatúry, ale ani to sa nedá striktno rozdeliť, autorkou som stále ja a cez obe médiá presakujú moje názory. Z oboch bude diváčke či čitateľke jasné napríklad, že som feministka, ale zakaždým to bude vyjadrené iným spôsobom, skrátka – to, čo chcem povedať, je rovnaké, len jazyk sa mení. A tá zmena je podvedomá, prirodzená by som to k tomu, ako s niektorými ľuďmi podvedome hovorím v slovenčine, pri iných zas podvedome prechádzam na maďarčinu.

Tvoje meno je známe z mnohých literárnych súťaží. Ktoré v tebe najviac zarezonovali?

Raz som sa ešte na základnej škole akýmsi nedopatrením umiestnila v súťaži Prečo mám rád slovenčinu, prečo mám rád Slovensko – pritom ešte v škôlke som po slovensky ani nevedela. Ešte bizarnejšie bolo, že sa vyhodnotenie súťaže pod týmto názvom konalo v Nových Zámkoch, kde teraz navyše tak trochu bývam.

Tá súťaž nebola ničím výnimočná, vlastne si z nej skoro nič nepamätám, ale takto spätne sa mi páči, aké to bolo vlastne bizarné – maďarské dievčatko na literárnej súťaži Maticy, navyše vo viac-menej maďarskom mestečku.

Zúčastnila si sa aj na letnej škole literatúry v rámci súťaže Medziriadky. Ako tento literárny počin hodnotíš a ako ťa obohatilo stretnutie s ostatnými mladými autormi?

Okrem toho, že ma Medziriadky obohatili intelektuálne, znamenajú pre mňa aj domov v tom zmysle, že ide o nesmierne progresívne a tolerantné prostredie, až akúsi oázu toho, čo ja považujem za normálne, a to navyše v strede krajiny, plnej predsudkov a nenávisť voči akejkolvek forme nonkonformity.

S ktorým spisovateľom najradšej flirtuješ? Kedy, kde a čo najradšej čítaš?

S Ivanou Gibovou, v čítacom kresle, ktoré mi kúpil Balla. V poslednom čase čítam totiž prevažne knihy ženských autoriek – mužské písanie znesiem len v prípade, že autor nie je „správny chlap“ alebo je z jeho tvorby jasné, že týmto typom mužov opovrhuje. Dokonca mám teóriu, že písať vedia iba muži, ktorí v sebe majú čosi ženské, napríklad výborný rumunský spisovateľ Mircea Cartarescu dokonca píše o tom, ako ho matka v detstve vychovala ako dievča, obliekala ho ako dievča a plietla mu vrkoče. To ma baví, všetko, čo je v prostriedku medzi striktno ženským a striktno mužským – a nielen v literatúre, ale v umení a živote celkovo.

Čo nám prezradíš o svojom knižnom debute *Táto izba sa nedá zjesť*?

Že som naň nesmierne hrdá, až tak, ako by azda debutantka na debut hrdá byť nemala, lebo jej to potom kritici a čitateľa pekne zrážajú. Nie som hrdá na skúsenosť so zneužívaním, ktorá je jeho hlavnou témou, ale som hrdá na to, že som dokázala niečo, čo ma dlho negatívne ovplyvňovalo, využiť v môj prospech. Irituje ma, keď niekto zneužívaným dievčatám neverí, lebo nie sú dokonalé obeť – nie sú vystrašené, traumatizované, zničené. To všetko som chvíľu bola, lenže potom som napísala tento debut a zrazu cítim, že mám moc nad príbehom, v ktorom som bola dlho ja tá bezmocná. Takže môj debut je v konečnom dôsledku pomstou mužom, ktorí urobili niečo hrozné, ale zároveň azda pomocou dievčatám, ktoré nič zlé neurobili.

Výtvarné umenie



Plným právom ho radíme do kategórie zakladateľských osobností nášho moderného umenia a kultúry. Nepochybne bol tvorcom európskeho rangu, venoval sa maľbe, grafike, kresbe, knižnej grafike a ilustrácii.

MIKULÁŠ GALANDA

Slovenské výtvarné umenie fundamentálne obohatil nielen o moderný výraz a poetickú skratku, ale celkovo tiež o nový pohľad na mesto, oslavu ženskej krásy, materstvo i zbojnícku látku.

Mikuláš Galanda prišiel na tento svet 4. mája 1895 v Malej Vieske (dnes Turčianske Teplice). Maturoval na gymnáziu v Lučenci (1914), maliarstvo študoval na Akadémii výtvarných umení v Budapešti (1914 – 1916) a Prahe (1923 – 1927), grafiku na Umelecko-priemyselnej škole v Prahe (1922 – 1923). Od roku 1929 žil v Bratislave, kde vyučoval kreslenie – najskôr na meštianskych školách, potom na chýrnej Škole umeleckých remesiel.



Matka (olej, 1933; v zbierkach Slovenskej národnej galérie)

Výtvarníka s porcelánovou pleťou a hustým čiernym obočím, zvýrazňujúcim prenikavé



Zbojníci (olej, okolo 1932; v zbierkach SNG)

teristické znaky jeho tvorby sa ešte viac prehĺbili a vyhranili v tridsiatych rokoch. Ak sprvu Galandovi hrozilo, že svet bude vnímať len optikou trpkého príchute svojho nešťastného osudu, nestalo sa tak.

Kľúčovým impulzom pre ďalšie umelecké smerovanie bol trojmesačný študijný pobyt v Paríži (1930). Po návrate z Francúzska dominujú v Galandovej tvorbe konštruktívne optimistické tóny, ktoré postupne vytlačujú expresívny pesimizmus jeho začiatkov. Vedno s blízkym priateľom a kolegom Ľudovítom Fullom vydávajú niekoľko čísel *Súkromných listov Fullu a Galandu* – vôbec prvý písaný manifest moderného slovenského výtvarného umenia. Deklarovali v ňom svoje avantgardné názory na kumšt, jeho spoločenskú funkciu a význam. Táto dvojica posunula úroveň domáceho umeleckého myslenia a tvorby „na stupeň schopný i najnáročnejšej medzinárodnej konfrontácie“.

V priebehu tridsiatych rokov sa popri účinkovaní na pedagogicky aj umelecky moderne orientovanej Škole umeleckých remesiel, kde vyučovala i jeho spriaznená duša Ľudovít Fulla, intenzívne venoval tvorbe. Zásadne prehodnocuje svoje výrazové prostriedky a možnosti, dovtedy budované hlavne na klasicizujúcej kresbovej línii a až sochársky cítenom plastickom tvare. K tomuto prehodnocovaniu dospel pod náporom experimentálnych výskumov v oblasti formy aj kompozície, vyvolaných tak osobnou potrebou, ako i silným tlakom vonkajších impulzov (najmä vývojom európskej maľby).

Zmienku si rozhodne zaslúži tiež umelcov manželka Mária, rodená Boudová, ktorú spoznal v Prahe. Sobáš s milovanou ženou i múzou (1932) mal evidentný vplyv aj na Galandovu tvorbu, čo ilustrujú napríklad obrazy zalúbených ľudí maľované jasnejšími farbami. Medzi najkrajšie diela z tohto autorovho „ružového obdobia“ patria *Ráno* (Ružový akt), *Stojaci ženský akt*, *Pieseň*, *Matka* (Stojaca), *Matka* (Sediaca)... Invenčný výtvarník zjavne prežíval radostné

mandľové oči, v mladosti postihlo kruté ochorenie. Dostal infekciu a museli mu amputovať časť nohy (1911), s čím sa nikdy nevyrovnal, hoci skvelý umelec, charakterný a žičlivý človek vlastné trápenie najavo nedával. Statočne s ním bojoval po svojom – zo žiaľu, smútku, beznádeje sa „vyplakal“ na plátnach obrazov. Rezultátom je Galandovo fascinujúce dielo, „na počudovanie nie smutné, clivé, ale povznášajúce, plné života a viery... Aby nás znovu a znovu presvedčal, že umenie dokáže robiť zázraky“ (Jozef Leikert).

Autorov ideovo-umelecký vývin nesie od samého začiatku prenikavé črty osobnostného myšlienkového aj výrazového konceptu. Charak-

teristické znaky jeho tvorby sa ešte viac prehĺbili a vyhranili v tridsiatych rokoch. Ak sprvu Galandovi hrozilo, že svet bude vnímať len optikou trpkého príchute svojho nešťastného osudu, nestalo sa tak.

chvíle, mal pri sebe milujúcu bytosť, bol šťastný, očarený ženskou krásou, materstvom. Popri témach ženy a materstva venoval Galanda na vrchole svojich tvorivých síl osobitnú pozornosť zbojníckej látke. Zmocnil sa jej na prvý pohľad jednoduchým spôsobom. Práve vďaka tejto jednoduchosti, ktorú možno presnejšie charakterizovať ako monumentalitu, mohla byť zobrazovaná tematika v dobových súvislostiach originálne a nanovo chápaná a interpretovaná (Zbojníci, Na horách, Smutní zbojníci a iné). Kontext s jánošíkovskou legendou je očividný, zároveň však látka „predstavuje významné ikonologické rozšírenie Galandovho umeleckého názoru, jeho umeleckej interpretácie a koncepcie sveta i ľudských vzťahov v ňom. Je významným obohatením nielen Galandovej obsahovej a kompozičnej výstavby obrazu, ale i celého dovtedajšieho umenia kompozície v slovenskom výtvarnom umení“ (Zita Kostrová). Napísané inak: autor dokázal bravúrne posunúť vnímanie zbojníckej tematiky z pozície jánošíkovskej legendy do univerzálnej línie vzájomných medziľudských filiacii. V širších významových koreláciách išlo tiež o vzťahy spoločenské, väzby človeka ku krajine, prostrediu a komunite, kde žije, kde sa cíti doma a dobre.

Okrem niekoľkých úspešných samostatných výstav sa tvorca zúčastnil na medzinárodnej prezentácii grafiky v Ľubľane a Benátkach (1936), medzinárodnej expozícii v Moskve a svetovej výstave v Paríži, kde získal striebornú medailu za grafiku (1937). Žiaľ, viac už Mikuláš Galanda, ikonický protagonist moderného slovenského umenia, nestihol. Zomrel 5. júna 1938 v Bratislave vo veku 43 rokov. Pochovali ho v rodných Turčianskych Tepliciach, odkiaľ boli výtvarníkov telesné ostatky v roku 1978 prevezené na Národný cintorín v Martine.

Peter CABADAJ



Jadran (olej, 1935; v zbierkach SNG)

Monika Beňák:
**ROZPRÁVKY PRE
AGÁTKU**

úryvok
Signis, 2021

Ilustrácie: Ivana Vargončíková

5. kapitola
Strom plný zázrakov

Uprostred jednej veľkej zelenej lúky, ktorá bola plná kvetov, stál veľký starý strom. Bol už celý prašivý, ale i tak mal na svojej obrovskej korune veľa zelených listov a zopár červených jablák. Neboli to však len hocijaké jabláká. Boli to zázračné jabláká!

Jedného dňa prechádzala okolo líška. Mala lesklý ryšavý kožušak a bola veľmi rýchla. V ten deň svietilo slnko, tak si líška sadla pod strom, aby si oddýchla. Nesedela dlho a zrazu na ňu spadlo jedno červené jablčko. Dlho neváhala a do jablčka sa zahryzla. Bolo šťavnaté a sladučké. Ako prehltla prvý kúsok, zrazu sa zmenila z líšky na dievča. Mala krásne ligotavé ryšavé vlasy, presne ako líšky kožušok. Dievčina sa pobrala cez celú lúku do hlbokého lesa. Tam našla malú drevenú chatrč, do ktorej sa ukryla.

Na druhý deň sa na tej istej lúke zjavil mladý vlk. Už niekoľko dní nič nejedol, tak sa rozhodol dať si aspoň jablko. Veru, chutilo mu veľmi. Ale opäť sa splnilo kúzlo čarovného jablka a z vlka sa stal urastený, silný mládenec. Túlal sa on lesom, až ho čosi zaviedlo k chatrči, v ktorej bývala dievčina. Len čo ju uvidel a ona jeho, hneď sa do seba zaľúbili a zostali v chatrči bývať spolu. O pár dní sa na tej istej lúke, pri tom istom strome zjavil had. Bol to jedovatý had a nič dobré mu z očí nepozeralo. Ako sa tak plazil po konároch stromu, omotal sa okolo jedného červeného jablka, zahryzol doň svoje dlhé špicaté zuby a aj on sa premenil. Stal sa z neho chlap, ktorému z očí švihali blesky a nebolo na ňom nič dobré. Celý svoj hadí život bol len sám, a tak

to bude aj v jeho ľudskom živote. Jeho cesta nevedla k domčeku, kde žila dievčina s mladíkom, aby mohol byť tiež šťastný ako oni dvaja, ale na opačný koniec. Na miesta, kde ho nikto nechcel, lebo nikomu nič dobré neprial a všetkým by len bral. Jeho najväčším priateľom sa stala samota.

Dievčina s mladíkom túžili po dieťaťku. Nech robili čo robili, roky ubiehali a ich domček bol stále prázdny.

„Čo keby sme išli poprosiť o pomoc zázračný strom?“ vraví dievčina svojmu milému. A tak sa spolu pobrali na lúku.

Strom tam stále stál, ale jablka z neho zmizli. Pokľakla si pred strom a poprosila ho o pomoc. Strom jej neodpovedal. Srdce sa jej išlo rozpoliť na dve časti od žiaľu. Odrazu zacítila na svojej krásnej tváričke jemný vánok. Vyrobila ho biela holubička, ktorá okolo nej preletela a pristála niekde v korune stromov. Dievčina na ňu nevidela, preto vstala a spolu s mládencom podišli bližšie k stromu.

Holubica sedela na najvyššom konári, kde bolo posledné červené jablko, no nikto okrem nej ho nevidel. Keď doň ťukla svojim malým zobáčikom, stal sa posledný zázrak.

Z mladučky holubice sa stalo malé dievčatko s kučeravými vlasmi a modrými očkami. Dievčatko padalo zo samého vrchu stromu dolu na zem, ale mládenec bol veľmi bystrý a šikovný. Priskočil a dievčatko zachránil.

Obaja vedeli, že tento malý zázrak z nebies patril im dvom.

Bol to naozaj čarovný strom, na ktorom už ale nikdy žiadne červené jabláká nerástli.



Nicol Hochholczerová:
**TÁTO IZBA
SA NEDÁ ZJESŤ**

úryvok
KK Bagala, 2021

Napísanie a vydanie knihy podporil Fond na podporu umenia.



Rodičia ma zapísali na krúžok kreslenia. Sedím tam, žujem koniec ceruzky, akoby to bola izba, v slúchadlách mi hrá metal. Prosila som Silviu, aby sem chodila so mnou, ale ona nie. Sedím tam a nikoho nepoznám, a keď si vyťahnem slúchadlá z uší, počuť iba škrabanie ceruzky a tikanie hodín a štrnganie kľúčmi a kroky, to ste vy, pán učiteľ. Chodíte pomedzi nás, štrngáte zväzkom kľúčov a hovoríte čo to malo byť, kôň, to vyzerá ako potkan a to mal byť akože dom, táto čapata škatuľa. Ja som nenakreslila nič, predom mnou prázdny papier, ceruzka, ktorá sa nedá zjesť, prechádzate okolo mňa, a to je čo, opriete sa o stôl, kľúče zaštrngajú, stena, poviem.

Potom vám začnem rozprávať o tomto: *krst som mala mesiac po narodení, ani vlasy mi ešte nerástli, ani zuby, a keď farár povedal pomodlime sa, stará mama plakala, lebo aj ja som si zložila ruky, čo, že odkiaľ to viem, pamätám si; aj to si pamätám, ako som sa skotúlala zo schodov, pozrite, tu mám jazvu; a pamätám si aj všetky rozprávky, ktoré som kedy videla, a pamätám si, ako som revala, keď sme sa nemohli ísť sánkovať, lebo snehu bolo rovnako málo ako dnes, a pamätám si, ako ma mama vyložila v tú istú zimu v kočíku na dvor, aby som tam zaspala, a keď konečne začalo snežiť, úplne na mňa zabudla, až kým mi spod snehu netrčal iba nos a vtedy sa prestala pozerat na sneh a hovoriť si, ako pekne padá, utekala po mňa. A nie, nepočula som to od mamy, mám jednoducho vynikajúcu pamäť, nič nezabudnem, a beda tomu, kto mi ublíži, lebo ja si všetko pamätám, a nepáči sa mi tá maďarská fráza, že to nie je vaša vina, iba na vás praskol bič, nenávidím ju, pretože ja si všetko pamätám, a ak na niekom prasknem bičom, tak kurva presne, a vy sa na tom smejete, ani ma nevyhrešíte, že som povedala slovo kurva, nepoviete ako to rozprávaš, mladá slečna.*

**TÁTO IZBA
SA NEDÁ ZJESŤ**

NICOL HOCHHOLCZEROVÁ



Maja Jackobs Jakúbeková:

ERISED

Signis, 2021

Ilustrácie: Peter Takáč

#mileniáli

nepárované párnokopytníky
pária sa nesprávne, vždy len v ruji
podľa slnečných hodín, podľa pohybu slnka na oblohe

chce to trochu autonómie
hravosti, rafinovanosti
štipku umu

ste generácia mileniálov, ktorú nenaučili žiť
ste generácia mileniálov, ktorá nevie mil(eni)ovať
ste generácia mileniálov, ktorá nevie nenávidieť,
emócie sa pre vás stali prežitkom

tešte sa publicisti a sociológovia, prišla dobová zmena kulís
nič nechce, za nič nebojuje, na ničom jej nezáleží, po ničom netúži
máme dočinenia s pravými pravňukmi Nietzscheho nihilistov
nemajú značku, no nazvali sa „generáciou ypsilon“ – mileniáli



(27. 5. 1935 –
16. 5. 1972)

PETER BALGHA

Čochvíľa uplynie 50 rokov od úmrtia prozaika, scenáristu, filmového a divadelného publicistu, dramaturga a vysokoškolského pedagóga Petra Balghu. V šesťdesiatych rokoch minulého storočia kľúčovo prispel k masovej televíznej propagácii hodnotných diel slovenskej i európskej umeleckej literatúry.

Keď mal desať rokov, koncom vojny (1945) ho aj s mamičkou deportovali ako Židov do koncentračného lágra v Terezíne. Matka, energická žena, pracovala ako zdravotníčka a pomáhala táborovým lekárom, čo v praxi značilo vzácnu jedlo navyše – zásluhou stravných lístkov po mŕtvych, ktorých z takých dôvodov hneď neohlasovali... Peter zas vďaka svojej výbornej znalosti nemčiny nemusel driať ako ostatné deti (nemeckí dôstojníci si ho vybrali za svojho poslíčka). „V skutočnosti si však priat tlačil tie vozíky s kameňmi s ostatnými. Oficiarov sa bál, videl, s akou ľahkosťou strieľali z revolvera, keď sa im niečo nepáčilo,“ spomína dcéra Michaela Vilikovská. Osud Tretej ríše sa v čase pobytu Balghovcov v koncentráku naplňal, oslobodenie bolo blízko a fašisti v maximálnej rýchlosti zahladzovali stopy po svojich zverstvách. Plynové komory a spaľovacie pece však stále bežali na plné obrátky a zdalo sa, že tragickému koncu neunikne ani jediný väzeň. A predsa to vždy konzekventným Nemcom nevyšlo. Peter s mamou sa totiž do posledného transportu nezmeslili... Radosť z prežitia zakrátko vystriedal smútok zo smrti otca, ktorý v koncentračnom tábore v Mauthausene toľko šťastia nemal. Mimochoďom, svoje otrasné zážitky z Terezína si Peter Balgha nechal pre seba. Família sa o nich dozvedela len z rozprávania jeho mamy.

Hneď po maturite na gymnáziu v rodnom Dolnom Kubíne študoval filmovú dramaturgiu a vedu na Filmovej fakulte AMU v Prahe (1953 – 1958). Od roku 1958 pracoval v Československej televízii v Bratislave; najprv ako dramaturg, neskôr

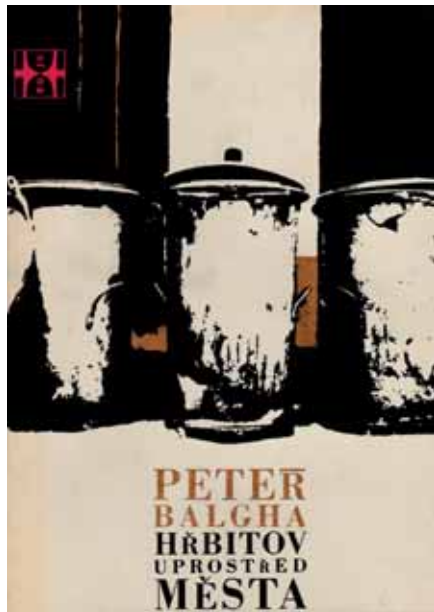
MLADÍ VO VEČNOSTI

vedúci Televíznej filmovej tvorby. Súčasne prednášal na Vysokej škole múzických umení.

Debutoval súborom krátkych próz *Dom pre živých* (1962), v ktorej okrem tematiky generáčnych konfliktov a problémov súčasníka rezonujú i traumatizujúce osudy ľudí (zväčša židovského vierovyznania) v priebehu druhej svetovej vojny. Táto zbierka poviedok vyšla pod názvom *Hřbitov uprostřed města* aj v českom jazyku (Mladá fronta, 1964). Kniha *Ticho, ktoré si tu zanechal* (1964) pozostáva z dvoch noviel zrkadliacich bežné ľudské starosti i radosti. Uvedené diela reprezentujú dobovú poetiku takzvanej prózy všedného dňa.

Literárnu tvorbu Petra Balghu charakterizuje uplatňovanie experimentálnych postupov filmoveho rozprávania – časté striedanie obrazov a situácií. Poetiku psychologického realizmu ozvláštnil napríklad aplikovaním krátkych dialógov, náznakmi s možnosťou nejednoznačnej psychologické a filozoficko-etickej interpretácie detailu. Vo finálnom tvare išlo o novátorskú „dramatizovanú prózu“ s naliehavým humanistickým apelom a posolstvom. Pri hľadaní východísk z hraničných existenčných situácií tvorca preferoval morálno-etické riešenia.

Úvahy a publicistické texty o filme, divadle a umeleckej literatúre uverejňoval Balgha vo viacerých kultúrnych časopisoch (Mladá tvorba, Slovenské pohľady, Film a divadlo, Kultúrny život a iné). Ako obdivuhodne rozhladený dramaturg a energický muž s manažerskými schopnosťami kardinálne prispel k vzniku nezábudnuteľných televíznych inscenácií: Bednárovej Kolínskej (1964), Troch gaštanových koní od M. Figuli (1966), Karvašových Siedmich svedkov, Švanteňrovej Dámy, Dostojevského Krotkej, (všetky 1967), Andrejevej Balady o siedmich obeseňých (1968),



Maupassantových Sladkých hier minulého leta (1969)... Posledné tri spomenuté adaptácie získali tri roky po sebe Veľkú cenu na Medzinárodnom televíznom festivale v Monte Carlo!

Vlastnú scenáristickú tvorbu Petra Balghu reprezentujú televízne filmy a inscenácie nakrútené podľa literárnych a dramatických predloh M. Krna (Vrátim sa živý, 1961), E. Trioletovej (Ruže na úver, 1963), M. Kukučina (Neprebudný, 1967), A. P. Čechova (Román o base, 1968), L. Laholu (Od štvrtka do zmŕtvychvstania, 1969) a iných domácich aj zahraničných autorov. Uvedieme tiež, že na VŠMU viedol silný ročník dramaturgov, v ktorom študovali Dušan Mitana, Dežo Ursiny, Jaro Filip či Juraj Lihosít.

Dňa 8. apríla 1968 bolo z podnetu redakcie denníka Smena zorganizované v Bratislave pamätné stretnutie mladej slovenskej inteligencie. Evidentne išlo o snahu generácie sa vyjadriť k prebiehajúcim demokratickým zmenám v spoločnosti. Medzi účastníkmi tohto stretnutia nechýbali ani známi spisovatelia, umelci, vedci a ekonómovia (S. Barabáš, J. Blažková, Š. Drug, K. Földvári, M. Gáfrik, E. Grečner, A. Hykisch, J. Satinský, V. Štefko, P. Števec, D. Tatarka...). Počas búrlivej diskusie žiadal Balgha kodifikovať záruky, že sa nebudú opakovať skrivodlivosti z uplynulej éry. Okrem iného napríklad uviedol, že „tí, ktorí vytvárali alebo spoluvytvárali nedemokratické koncepcie nedávnej minulosti, ktorí aktívne vykonávali cenzúru aj inú škodlivú prax, nemali by mať právo preplávať do demokratickej budúcnosti a stáť v jej čele“. Kriticky reagoval tiež na skutočnosť, že neprišlo k potrebným zmenám v personálnom obsadení vedenia strany a štátu a že pri mocenskom kormidle ostali tí istí ľudia. Logicky v tom videl potenciálny zdroj nebezpečenstva a rizík pre ďalšiu etapu obrodneho procesu a demokratického vývoja.

Zakrátko po brutálnej invázii spojeneckých armád Varšavskej zmluvy do Československa (21. 8. 1968) muselo byť každému triezvo uvažujúcemu človeku nad slnko jasné, čo bude nasledovať. Dubčekovskému „socializmu s ľudskou tvárou“ definitívne odzvonilo... Kruto si to odniesol aj Peter Balgha – muž s originálnym nosníkom, neodmysliteľnou briadkou a hlavne vyhranenými občianskymi i mravnými postojmi. „Strážcovia ideologickej čistoty“ mu zakázali publikovať, vyučovať (niektorí jeho študenti na znak protestu odmietli dokončiť školu pod iným vedúcim ročníka!), vyhodili ho zo zamestnania, vylúčili z komunistickej strany, zo Slovenského zväzu filmových a televíznych umelcov, Zväzu slovenských spisovateľov... Od roku 1970 žil ponížený, sklamaný a znechutený na invalidnom dôchodku v Bratislave.

Uznávaná filmová a literárna teoretická a vysokoškolská pedagogička Jelena Paštéková v súvislosti s ním trefne napísala: „Balghova obrovská energia sa sústredila, rozplynula a zúročila v práci pre druhých. Originálne autorské nápady odovzdával zadarmo v prospech hmlistého „verejnoprospešného“ ciela. Dnešná spoločnosť by ho asi vnímala ako málo asertívneho exota, ktorý sa nedokázal presadiť ako svojbytný spisovateľ.“

Zomrel v dôsledku srdcovej poruchy vo veku 37 rokov. Tí, čo Petra Balghu poznali bližšie, sa však zhodujú v názore, že skutočnou príčinou jeho smrti bolo niečo iné – normalizácia... PETER CABADAJ

ROZPRÁVKA AJ O BYSTRICI

MARTIN KUBUŠ

Marcel Páleš: *Rozprávka písaná pod hviezdami*

Ilustrácie: Radoslava Hrabovská

Signis, 2021

RECENZIA

V najnovšej knihe spisovateľa a známeho rozhlasového redaktora Marcela Páleša (dnes už Bystričana, rodáka z Poltára), v jeho silnej prvotine na poli detskej literatúry *Rozprávka písaná pod hviezdami* si prídu na svoje deti i dospelí. Píšem z vlastnej skúsenosti.

Autor spracúva starý známy boj dobra so zlom na neošúchanom bystrickom bojovom poli, a to modernými prostriedkami. Páleš detského čitateľa na jednej strane podnecuje k budovaniu vzťahov a jednoty, no na druhej strane ho varuje, aby si dal pozor, s kým sa púšťa do reči. Táto téma je v dnešnej internetovej dobe veľmi aktuálna – na internete (ale aj inde) číha množstvo škodlivých živlov a opatrnosť Lesaninej mamy, ako vieme, nie je vôbec prehnaná. Práve vďaka jej rozvážnemu postojmu musí hlavná postava, pomaly, ale isto pubertiačka Lesana (ktorá rada četuje a veľa „kokosuje“) načrieť pod povrch vecí a zistiť, kto presne je jej tajný internetový dopisovateľ. Práve vďaka tomuto poznaniu sa stane svedkyňou i priamou aktérkou nevšedných dobrodružstiev podobne, ako sa každý internetový nadšenec môže stať vďaka včasnému poznaniu skutočnej identity a úmyslov kamaráta na druhom konci neprehľadného internetového vedenia aktérom dobrého, ale hlavne skutočného príbehu so šťastným koncom.

Nebudem prezrádzať, čo všetko sa v knižke udeje, ale oslovila ma technika vloženého naratívu. Lesana sa zúčastňuje na súťaži, v ktorej ide o to, kto prinesie do školy neznámu a čo najmnoho ošúchanú rozprávku. Spolužiakom prečíta literárny výtvor, ktorý jej poskytol neznámy internetový kamarát, a podnieti ich tvorivosť. Autor čerpá z vlastných skúseností z práce s detskými čitateľmi. Kiežby sa podobne tvorivých učiteľov a autorov našlo u nás čo najviac!

V rozhovore pre Orol tatranský č. 1/2022 sa na adresu knihy autor vyjadruje slovami: „(Čitateľa; pozn. red.) *Nájdú v nej predovšetkým dobrodružstvo malej skupinky školákov a dospelých, ktorí sa spoja so sympatickými bytosťami v utajenej planétke Svetlontída. Svetlíci prinášajú na Zem a do celého príbehu veľa svetla, dobra, múdrosti a úsmevu – tu niekde azda možno nájsť aj spomínaný odkaz. Sú tu ale aj tí horší. Zlopíci na čele s ich nedobrym vodcom chcú ovládnuť nielen Zem... Príbeh je vsadený do skutočného bansko-bystrického prostredia.*“

Ako Bystričan a lokálpatriot som sa potešil. V Pálešovej knihe sa spomínajú realie ako Námestie SNP, jednotlivé bystrické sídliská, Mestský park či obľúbený Urpín, pod ktorým, ako sa zdá, v tesnom susedstve krytu CO, oproti obchodnému centru, sídlia temné mocnosti, spomínaní Zlopíci, ktorí šíria temno a skúšajú odradiť milovníkov svet-



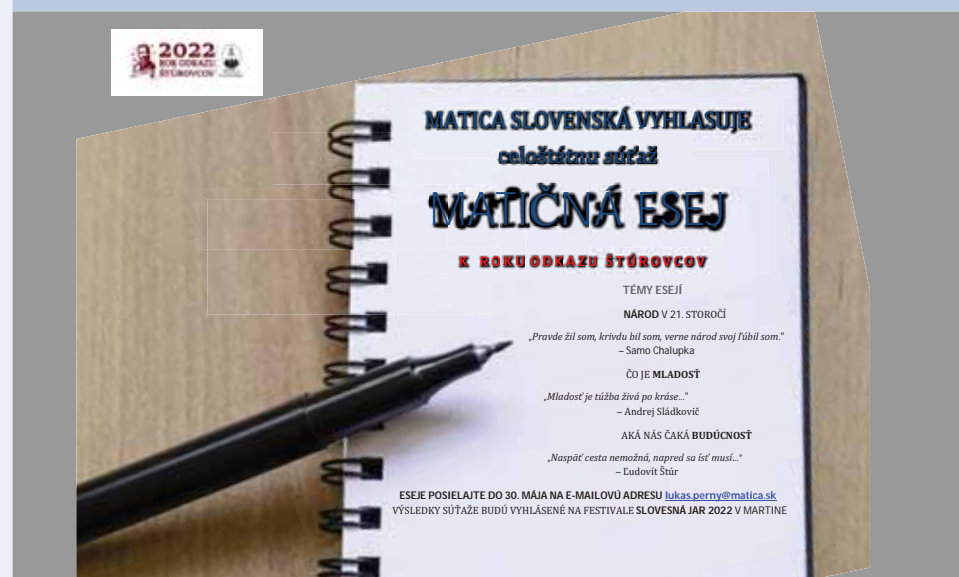
la od činu. Rozprávka má výrazný alegorický rozmer, a zatiaľ čo sa detskému čitateľovi pri opise rozbehnú hrôzostrašné myšlienkové pochody o záhadnom urpínskom podzemí, dospelý sa azda nevyhne myšlienke, že autor sa pravdepodobne odvoláva na istú politickú stranu, šíriacu podivuhodné posolstvá z jednej zo strán Urpína. Nazdávam sa, že slová na záver mi dávajú zapravdu: „A potom raz o tom všetkom ktosi napísal príbeh, ktorý vyzerá ako vymyslená rozprávka, no v skutočnosti vychádza z skutočného príbehu.“ Príbeh je teda nepochybne skutočný a skutočne pravdivé sú aj Pálešove filozofické tvrdenia, ktoré je reakciou na známe porekadlo „Čert nespí“. Poznomená: „Lebo tak ako nikdy nespí čert, tak by nemal spať ani anjel...“ Často stačí, aby dobro mlčalo, a zlo bez problémov vyhráva. Práve vzhľadom na filozofický i environmentálny rozmer diela by som Pálešovu novinku odporúčal deťom od desať rokov. Niektoré prvky inak prehladnej dejovej línie sú na vnímanie predsa len dosť náročné – mám na mysli priam hororovú scénu v škole, v ktorej sa deti, učitelia a Svetlíci, obyvatelia Svetlontídy, nesmú do okien, kde číhajú prisluhovači zla, ani len pozrieť, aby nedali najavo strach; nastrčenú hračku s kamerou namiesto očí, ktorou dobrí sledujú skutky zlych; dynamit; temné podzemie či technické výtopy ako rušičky či poletujúce drony.

Knižku dopĺňajú ilustrácie Radoslavy Hrabovskej, ktoré nás sprevádzajú celým príbehom a sprístupňujú miesta i udalosti v knižke spomínané.

Autor v čitateľovi vzbudzuje nádej, že dobré konanie sa oplatí, oplatí sa premýšľať, hľadať východiská a za žiadnu cenu netreba prepadať paralyzujúcej panike či nebudaj zúfalstvu. A v tom s ním treba súhlasiť!

celoštatná súťaž

MATIČNÁ ESEJ k roku odkazu štúrovcov



Vývoj železníc pohľadom technického inžiniera a matičiara Ivana VIESTA

Trate na rozvoj slovenského hospodárstva

Text a foto: Lukáš KRAJČÍR

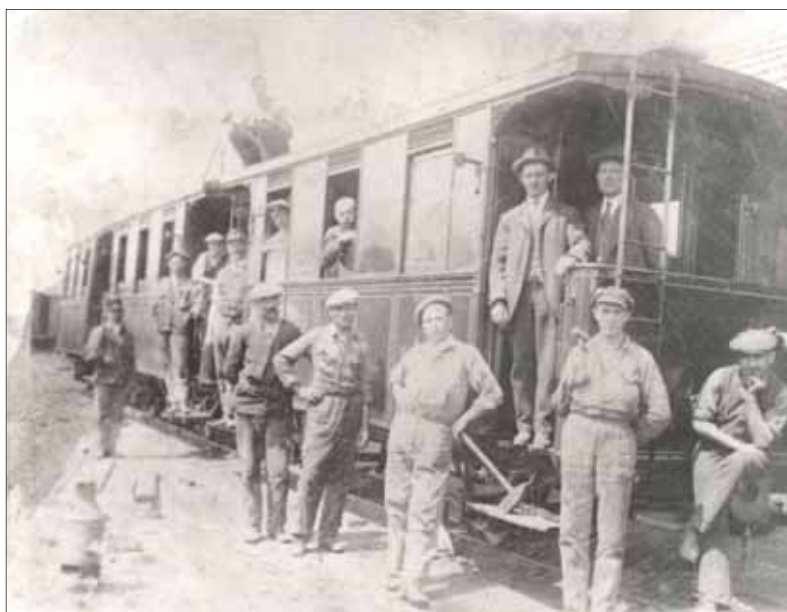
Transport surovín, materiálov, tovarov, hospodárskych zvierat a vôbec osobná preprava si prešli od čias vynájdenia parného systému pohonu priam revolučným vývojom. V priebehu 19. storočia sa natoľko rozvinul železničný systém, že v nasledovnom období sa stal pevnou a nevyhnutnou súčasťou dopravných možností. Už koncom 19. storočia sa vo veľkom budovali nové trate, stávali na danú dobu moderné technické budovy a osobné čakárne, z ktorých mnohé i dnes slúžia svojmu cieľu.

Pád Rakúsko-Uhorska a vznik Česko-Slovenska neznamenal len zásadný prelom v politickom, vo výchovno-vzdelávacom a v kultúrnom priestore, ale dotkol sa aj mnohých ďalších oblastí verejného života. Medzi také patril aj hospodársky sektor a v rámci neho železničný dopravný systém. Spočiatku podliehal poprevratovej stagnácii, ktorá zapríčinila odchod obslužného personálu a odsun technických zariadení na maďarské územie po vytýčení demarkačných čiar a južnej hranice Slovenska. Aj preto bolo treba železničný dopravný systém na Slovensku na mnohých miestach budovať nanovo.

■ SPOMIENKY O KOLAJNICIACH

Aj keď nezastupiteľné miesto pritom zohrávala prichádzajúca inteligencia z českých krajín, aj v slovenskej vedecko-technickej základni bolo dosť šikovných a erudovaných inžinierov, ktorí sa výrazne podpísali na rozvoji železníc. Spomedzi viacerých treba spomenúť najmä technického inžiniera Ivana Viesta (1882 – 1963), matičiara, zakladateľa a tajomníka Technického terminologického odboru Matice slovenskej, aktívneho účastníka profitaštickeho odboja počas Slovenského národného povstania a v päťdesiatych rokoch aj obeť násilnej deportácie v rámci komunistickej Akcie B.

Už pred prevratom nadobudol cenné skúsenosti ako praktikant, konštruktér a projektant továrne na rušne v Budapešti. Po vzniku Česko-Slovenska sa presťahoval do Bratislavy a pracoval ako námestník prednostu strojného oddelenia na riaditeľstve železníc v Bratislave a úradník na Ministerstve železníc v Prahe. Bol tak aktívom a pozorovateľom mnohých transformačných železničných procesov v dvadsiatych rokoch 20. storočia.



Historické železnice pomáhali nášmu hospodárstvu.

Pracovné skúsenosti z rokov 1918 – 1928 zhrnul v článku Vývoj železníc na Slovensku v časopise Hospodárske rozhľady. Keďže pútavým a opisným štýlom v ňom zhromaždil dôležité aspekty rozvoja železníc, jeho znenie vám prinášame v skrátenej forme:

■ BUDOVANIE SPOJENIA

„V prvom desaťročí republiky železničná otázka bola snáď jednou z najdôležitejších pre hospodársky život Slovenska. Bývalá uhorská vláda budovala trate smerom sever – juh, takže celá železničná sieť Slovenska bola koncentrovaná smerom k Budapešti. Spojenie s Moravou bolo na troch bodoch, a to na tratiach Kúty – Břeclav, Skalica – Veselí a cez Vlársky priemyselný, spojenie so Sliezskom bolo cez

košicko-bohumínsku dráhu. Prvé dve boli miestne dráhy s dopravou nepatrnou, spojenie na Vlársku bolo umelo znemožňované, takže pred prevratom nebolo možné hovoriť o riadnom spojení. Košicko-bohumínska dráha mala veľmi dobré spojenie na Nemecko, ale nemala vhodných spojení na Prahu. Preto hneď po prevrate bolo prvou úlohou postarať sa o najrýchlejšie a dobré železničné spojenie medzi Slovenskom a Moravou.

Miestne dráhy boli pred vojnu stavané na slabšie lokomotívy, než aké boli v Čechách a na Morave, takže po prevrate, keď Maďari odťahli nadpolovičnú časť lokomotív z územia Slovenska, vyskytli sa veľké ťažkosti. Dodané lokomotívy z Čiech a Moravy, kde však tiež nemali ich prebytok, boli horšieho



Ivan VIESTA

stavu kvôli ich väčšiemu osovému tlaku, a tak nemohli konať služby na miestnych dráhach. Preto boli spočiatku kupované lokomotívy v Rakúsku a vo Švajčiarsku, neskôr sa prešlo k domácej výrobe.

■ PREMENA TRATÍ

Súčasne bolo treba pomýšľať na premenu dráh. Trať Košice – Bohumín je jedinou, ktorá spojuje východ so západom a dnes je už preťažená, že nemôže byť reči o stupňovaní jej výkonnosti. Preto sa stanovilo zriadenie novej tranzitnej dráhy, ktorej časť budú tvoriť teraz stavané a projektované dráhy Veselí n. M. – Nové Mesto n. Váhom, Handlová – Horná Štubňa a Červená Skala – Margecany.

So stavebným programom čiastočne súvisí aj otázka poštátnenia miestnych dráh. U košicko-bohumínskej dráhy štát postupne získal takmer všetky akcie, následkom čoho bola prevedená nostrifikácia tejto spoločnosti, vymazanie v Budapešti a zapísanie v Košiciach. Potom pravdepodobne bude nasledovať poštátnenie tejto trate.

V roku 1920 bolo 43 percent lokomotív na Slovensku v oprave, teraz už len 18 percent, čo znamená dosiahnutie mierového stavu. Na Slovensku je dnes 825 lokomotív v stálom prevoze. Veľké pokroky je možné pozorovať tiež v hospodárení s uhlím.

Po prevrate sa javil veľký nedostatok dielni, všetky boli nedostatočne vybavené. Bolo treba rozdeliť opravy vozidiel a stanovilo sa, že vo Vrútkach

sa budú používať len na opravu osobných vozňov a lokomotív, novovybudované dielne v Trnave na opravu nákladných vozňov a vo Zvolene pre všetky vozidlá okresu. Všetky dielne boli elektrifikované a vybavené najmodernejšími technickými prostriedkami. Elektrifikácia dielni a osvetlenie staníc bolo umožnené vďaka zákonu o elektrárenských spoločnostiach.

V osvetľovaní vozového parku sa spočiatku vyskytli veľké ťažkosti. Nebolo zásob plynu, preto bolo treba roku 1922 postaviť v Gbeloch čerpaciu stanicu, ktorá dodávala zemný plyn nielen pre územie Slovenska, ale i pre moravské riaditeľstvá. Novostavané vozne dostávajú výlučne elektrické svetlo, a to systému dymového. Dnes majú všetky rýchlikové vozne elektrické osvetlenie, postupne sa zariaďuje i v ostatných vozňoch. Aby bola doprava rýchlejšia a častejšia, robia sa pokusy s koľajovými autobusmi. V roku 1928 boli zavedené napríklad na trati Zvolen – Brezno, Bratislava – Komárno, Poprad – Tatranská Lomnica, v najbližších dňoch sa zavedie na tratiach Bratislava – Marcheg.

■ NÁKLADNÉ VLAKY

Nákladná doprava na Slovensku je stále viac a viac zdokonaľovaná, aby sa mohlo vyhovieť stále rastúcim požiadavkám hospodárskeho života slovenského. V roku 1922 celkový preklad celovogonových zásielok na Slovensku činil 977 000 ton a v roku 1927 až 1 787 000 ton. Pritom zásadou bolo, aby sa docielila čo najväčšia rýchlosť a presnosť v doprave tovaru. Boli zavedené priame nákladné vlaky vo vnútrozemsku a v styku s cudzinou boli zavedené nákladné rýchlovlaky. Na Slovensku máme už niekoľko nákladných rýchlovlakov, ktoré idú rýchlosťou až 70 km/h. Pre hospodársky život majú veľkú dôležitosť, keďže umožňujú rýchle dodanie tovaru a tým nastáva aj zblíženie zemí. Na základe medzinárodných skúšok a dohovorov bolo rozhodnuté uplatniť všetky vozidlá samočinnými tlakovými brzdami.

Vo vývoji železníc na Slovensku vidíme veľký pokrok. Je zrejماً snaha železničnej správy o podporu hospodárskeho života slovenského a je pevná nádej, že pri tejto politike i dosiaľ vytrvá.

Najstaršia slovenská reštaurácia je v metropole východu v Košiciach

Históriu má na devätnástich paneloch

Text a foto: Pavol IČO

V Levočskom dome na Hlavnej ulici v Košiciach ponúkajú reštauračné služby, až na krátke výnimky, prinajmenšom od štyridsiatych rokov 16. storočia. História národnej kultúrnej pamiatky Levočský dom sa začala písať v 15. storočí. Architektom stavby bol podľa starších záznamov v maďarčine muž menom Mikuláš Krompholz. Pôvodne išlo o neskorogotický dvojpodlažný objekt, do ktorého sa vstupovalo zo súčasnej Hlavnej ulice.

Z budovy sa prechádzalo do dvora, kde pravdepodobne kedysi stála jednoposchodová budova s komorou. Neskôr bolo dvorové krídlo nadstavané o druhé nadzemné podlažie. Sídliť tu remeselníci, obchodníci a ich sluhovia.

■ UBYTOVACÍ HOSTINEC

Z archívnych dokumentov vyplýva, že dom mal už v prvých rokoch svojej existencie niekoľkých vlastníkov. Začiatkom 16. storočia nadobudla stavba názov Levočský dom (lat. domus Lewthoviensis), z čoho možno usudzovať, že v tom čase patril mestu Levoča. Preukázateľne však budovu odkázal Levoči palatín Alexej Turzo testamentom z roku 1542. Potom slúžila ako ubytovací hostinec, do ktorého s obľubou prichádzali najmä levočskí kupci. V roku 1552 sa stavba dostala do rúk Košičanov, lenže o rok nato ju opäť získali Levočania. Tí ostali vlastníkami do roku 1569, kým si budovu znova odkúpilo mesto Košice. Tomu patrilo sídlo najstaršej reštaurácie na Slovensku až do roku 2001, keď si Levočský dom odkúpil súkromník. Po rozsiahlom požiari



Budova, kde sídli najstaršia reštaurácia na Slovensku.

v roku 1601 bol celý objekt zrekonštruovaný, pričom stále slúžil na ubytovanie a reštauračné ciele. V prvej polovici 16. storočia tu istý Ján Fest v zadnej časti

Levočského domu založil knihtačiarisku dielňu, ktorá fungovala do roka 1622. Začiatkom marca 1626 hostil Levočský dom nemeckých cisárskych vyslancov, viacerých popredných predstaviteľov cirkvi, mnohých šľachticov, ako i kráľov Španielska, Poľska, Dánska, Švédska a Česka počas týždňa trvajúcej svadobnej hostiny sedemohradského kniežata Gabriela Betlena so sestrou panovníka Brandeburského kniežatstva a švagrinou švédskeho kráľa Gustáva Adolfa Katarínu Brandenburskou.

Zo svadby mali radosť aj meštania, keďže jej súčasťou boli okrem iného i rytierske turnaje a veľkolepý ohňostroj. Mladá Katarína Brandeburská sa však z vydaja za Betlena, ktorý bol od nej o necelých dvadsaťtri rokov starší, príliš netešila. Ich manželstvo ostalo bezdetné a podľa dobových svedectiev mali kniežata a jeho vyvolená viaceré mimomanželských pomerov.

Dvojica sa zosobášila v najväčšom kostole na Slovensku a zároveň najvyššie položeného gotickej katedrále v Európe košickom Dóme svätej Alžbety, ktorý v tom čase patril kalvínom, teda

vyznávačom viery sedemohradského kniežata.

■ PIVOVAR

Zrejme následkom stavovských povstaní obyvatelia Uhorska schudobneli, do Levočského domu prichádzalo málo hostí, a tak i nájomník budovy Pavol Major v roku 1668 žiadal mestskú radu o povolenie na predaj piva a vína, keďže z tržieb za ubytovanie nemal ani na zaplatenie nájmu. O rok neskôr dokonca prosil o odpustenie nájmu a stažoval sa na nedobry stav budovy, čo podnietilo jej neskoršiu prestavbu.

V 17. až 18. storočí v priestoroch Levočského domu prevádzkovali pivovar.

Počas druhej polovice 19. storočia sa tu Košičania a návštevníci mesta chodili stravovať, pričom v budove sídlili aj rôzne predajne. Deväťdesiate roky 19. storočia navždy zmenili tvár Levočského domu, keď bola jeho zadná časť zdemolovaná a nahradila ju budova právnickej akadémie. Vtedy dom unikol skaze iba o vlások, uvažovali o jeho zbúraní a na jeho mieste chceli postaviť kasino alebo kultúrne stredisko. Zachránili ho však protesty mešťanov a zásah pracovníkov pamiatkového úradu v Budapešti, vďaka ktorým budovu iba zrekonštruovali a opäť odovzdali do užívania v roku 1910.

V čase prvej svetovej vojny pribudol nad tunajšou letnou záhradou sklenený prístrešok.

Nadzemné priestory využíval v medzivojnovom období Košický občiansky spoločenský kruh, Spolok košických milovníkov hudby, košická odbočka Karpatského spolku a od roka 1949 podnik Pohostinské závody mesta Košíc. Bol tu i bufet s rýchlym občer-

stvením a v päťdesiatych rokoch v dvoch pôvodných miestnostiach určených na stravovanie zriadili reštauráciu.

Ďalšiu prestavbu zažil Levočský dom v rokoch 1969 až 1970, keď sa priestory bufetu zmenili na bar. Zároveň zrušili starý vstup z ulice, z ktorého vzniklo gotické okno, z bočnej strany pribudli obloky a vzhľad zrenovovali záhradnú reštauráciu. Stavebnými úpravami prešla budova i v roku 2001, keď došlo k obnoveniu pôvodných vchodov z Hlavnej ulice. Medzičasom sa v Levočskom dome striedali nájomníci a rôznili sa aj ponuka služieb. Ale stále sa tu dalo dobre najesť.

■ ARCHEOLOGICKÉ NÁLEZISKO

Stavba je tiež významným archeologickým náleziskom, kde boli objavené keramické predmety i strieborné mince. Od roka 2015 je na prízemí Levočského domu pivovar Hostinec. Vstupnú chodbu tejto prevádzky lemujú devätnásť informačných panelov, ktoré slovom i obrazom rozprávajú príbeh Levočského domu.

Pivovar má v ponuke rôzne druhy domáceho móka a chutné pokrmy. O kvalite tunajšieho piva svedčia viaceré ocenenia, ako napríklad prvé miesto v súťaži Slovenský pohár remeselného piva, druhé miesto v rámci súťaže Slovenská pivná korunka, výročná cena Slovenskej pivnej akadémie Objav roka 2015 a v roku 2016 Hostinec získal certifikát najstaršej reštaurácie na Slovensku.

Keďže však budova Levočského domu slúži na reštauračné ciele bezmála päť storočí, zároveň ide aj o jednu z prvých reštaurácií v Európe.

O tom, ako mladé košické basketbalistky prekonal železnú oponu aj všetky súperky Zora alebo hviezda padá hore

Vladimír MEZENECV – Foto: archív autora

Košice sa do vedomia európskeho mládežníckeho basketbalu zapísali veľkými písmenami už v sedemdesiatych a osemdesiatych rokoch minulého storočia. Stalo sa tak zásluhou gymnazistiek z Kováčskej 28, ktoré trikrát úspešne reprezentovali nielen svoje mesto, ale celé Slovensko na tradičných majstrovstvách Európy stredných škôl v holandskom Den Heldere. Dva roky za sebou (1977, 1978) sa domov vrátili so striebornými medailami, pretože v oboch prípadoch vo finále podľahli o jediný bod rovesníckam z Gymnázia Nad Štolnou Praha. Práve pred štyridsiatimi rokmi, keď sa uskutočnil jubilejný 25. ročník tohto podujatia, však už vo finále nenašli premožiteľky a domov sa vrátili síce vo všetkej skromnosti, ale s patričným rešpektom i so symbolickým vavrínovým vencom pre celkové víťazky.

Cesta za „zlatom“ mladých košických basketbalistiek nebola taká jednoduchá, ako sa pri pohľade na dosiahnuté výsledky môže zdať. V skupine síce zdolali dievčatá z francúzskeho Lycée Heniel Martin Quentin 31 : 22, domáce Holanďanky z Neuvedieb 46 : 16, anglické gymnazistky z Nottinghamu až výrazne presvedčivo 49 : 9, ale prehrali s Dánkami z Kildegrádu 21 : 29. V skupine preto skončili na druhom mieste, v semifinále sa stretli s už tradičnými súperkami z Prahy, ktoré vyhrali druhú skupinu.

TRETIE FINÁLE

O dramatickom záporení svedčí, že sekundu pred koncom stretnutia bol stav nerozhodný 37 : 37. Vtedy však Brziaková premenila trestný hod, a tak sa košické gymnazistky po tretíkrát za sebou ocitli vo finále. V súboji o zlato sa opäť stretli s dánskymi rovesníckami, ktorým podľahli v skupine, ale v rozhodujúcom dueli im prehrú – ako sa hovorí – vrátili aj s vysokými úrokmi. Gymnázium Kováčska 28 Košice vyhralo nad dievčatami z Kildegrádu presvedčivo 81 : 43, samotná Zora Brziaková dala 40 bodov (!), pričom semifinálové a finálové zápasy sa hrali 2 krát 20 minút. V skupinách boli stretnutia o pár minút kratšie. Brziaková, vtedy už juniorská reprezentantka Československa, dala v šiestich súbojoch spolu až 125 bodov. Okrem nej sa o tento veľký úspech zaslúžili Škripecká, Lojdová, Smolenová, Niščáková, Hojdová, Karchová, Dobošová, Senderáková, Tholtová a, samozrejme, ich tréner Gustáv Bauernébl, známa osobnosť v slovenskom basketbale. Veď ešte desať rokov po tomto úspechu bol prezidentom veľmi úspešného klubu ženského basketbalu Cassovia Košice...

ZLATÉ SPOMIENKY

Zora Brziaková už vtedy v Holandsku napriek svojmu veku patrila medzi skúsene hráčky. Od svojich pätnástich rokov hrala za Lokomotivu Košice dve ligy: dorasteneckú i ženskú. Pri získaní trofeje v Den Helderi mala už



Basketbalistky z Gymnázia Kováčska 28, ktoré sa v roku 1982 stali majsterkami Európy stredných škôl. Zľava stojí: Lojdová, Niščáková, Brziaková, Karchová a Smolenová. V podpore: Dobošová, Škripecká, tréner a zároveň ich učiteľ telesnej výchovy Gustáv Bauernébl, Tholtová a Senderáková

síce osemnásť, ale bola to zároveň jej tretia účasť na tomto šampionáte. Za sebou už mala aj niekoľko odohraných stretnutí v mládežníckych reprezentačných výberoch ČSSR.

Na naše veľké a milé prekvapenie túto svetobežníčku sme pred niekoľkými dňami stretli v rodných Košiciach. Nielen toto mesto, ale celé Slovensko i vtedajšiu republiku od Čiernej nad Tisou až po Aš preslávila ďaleko od svojej domoviny, ale na Holandsko si spomenula, i keď odvtedy uplynuli štyri desaťročia. Nečudo, že jej spomienky sú už dosť vyblednuté, ale na spolužiačky a zároveň spoluhráčky z majstrovského tímu si ešte pamätá.

„K basketbalu ma priviedli rodičia, obaja ho aktívne hrali, ja som sa pod košmi po prvýkrát objavila ako dvanásťročná,“ načrela do svojich spomienok stále sympatická a príťažlivá pani Zora. „Nemôžem nespomenúť tých, ktorí ma učili basketbalovú abecedu – boli to Mirka Erdosová, Jaroslav Škapiš, Gabriel Danko, Ladislav Šosták,“ nezabúda na obetavých trénerov. Veď

aj tí majú svoj podiel na tom, že ich zverenkyňa sa neskôr dostala až do výberov Európy – a takýmto ocenením sa môžu popýšiť skutočne iba najlepší z najlepších. Veď o jej obrovskom talente a nadpriemerných schopnostiach svedčí aj to, že iba osemnásťročná v roku 1982 vyhrala anketu o najlepšiu basketbalistku Slovenska!

Samozrejme, jej kvality nemohli zostať nepovšimnuté a po štyroch ročníkoch hrania v najvyššej súťaži za materskú Lokomotivu Košice sa ju podarilo získať Sparte Praha, vtedy najlepšiemu čs. ženskému basketbalovému tímu. Nie, nebol to taký prestup, na aké sme si zvykli v súčasnosti. Aj vrcholový basketbal bol vtedy najmä vysokoškolský šport, a tak devätnásťročná Brziaková sa rozhodla študovať to, čo bolo pre športovcov najbližšie – na Fakulte telesnej výchovy a športu Karlovej univerzity.

PRAŽSKÉ KOŠE

K Vltave už prišla nielen s titulom najlepšej slovenskej basketbalistky

o roku 1982, ale aj so zlatou medailou z majstrovstiev Európy junioriek v roku 1983 a zároveň s cenou pre najlepšiu strelkyňu šampionátu. V Prahe tých rôznych cenných kovov a ocenení pribudlo naozaj veľa. V Sparte odohrala sedem súťažných ročníkov, počas ktorých jej dvakrát pomohla k získaniu majstrovského titulu (1986, 1987), raz k druhému miestu (1984) a trikrát k bronzu (1985, 1988, 1989). Dvakrát sa radovala zo získania cenných kovov z majstrovstiev Európy žien, keď družstvo Česko-Slovenska v roku 1989 v bulharskej Varne skončilo druhé a o dva roky neskôr v izraelskom Tel-Avive tretie. Mrzieť ju však dodnes musí zisk tzv. zemiakovej medaily za štvrté miesto na svetovom šampionáte 1990 v Kuala Lumpur v Malajzii. Splnil sa však jej sen, ktorý sníva azda každý športovec – zapojiť na olympijských hrách. Stalo sa tak v roku 1988 v juhokórejskej metropole Soul, kde čs. basketbalistky obsadili ôsme miesto.

PROFILOVÉ ŠTATISTIKY

Štatistika je dôležitá súčasť športu a najmä v kolektívnych odvetviach zohráva významnú úlohu. Historické tabuľky, údaje o počte odohraných stretnutí a strelených gólov, resp. zaznamenaných bodov – to všetko je zrkadlom celej kariéry športovca. Platí to aj v súvislosti so Zorou Brziakovou, jednou z najlepších československých a, samozrejme, slovenských basketbalistiek v rokoch 1979 – 1996. V čs. reprezentačnom drese žien odohrala 251 oficiálnych medžištátnych stretnutí, z toho na olympijských hrách, majstrovstvách sveta a Európy 55, v ktorých dala 365 bodov. Hrala na piatich európskych šampionátoch, nastúpila na nich v 28 zápasoch a zaznamenala 154 bodov. Za sebou má aj účasť v dvoch ročníkoch Pohára európskych majstrov a v štyroch Pohároch víťazov národných pohárov – Ronchettiovej pohár. K jej dvojnásobnej nominácii do Výberu Európy v roku 1985 je zbytočný

každý komentár, veď takáto pocta sa ujde skutočne iba mizivému počtu športovcov.

V najvyššej čs. súťaži odohrala jedenásť ročníkov, z toho štyri za Lokomotivu Košice a s ňou získala prvú seniorskú medailu za tretie miesto v ligovom ročníku 1981/1982. Počas svojho účinkovania v I. lige zaznamenala 2 936 bodov, čo v historických tabuľkách túto 186 centimetrov vysokú hráčku zaradilo na dvadsiatu šiestu priečku ako ôsmu Slovenku v celkovom poradí.

PALUBOVKY V CUDZINE

Zora Brziaková sa s najúspešnejším čs. tímom – Spartou Praha – rozlúčila v roku 1991 a zamierila do francúzskeho Reisingu Strasbourg, z neho do ďalšieho prvoligového klubu Vilance France Lunac. Ako tridsaťjedenročná sa v roku 1995 vrátila na Slovensko a s hráčskou kariérou definitívne skončila v rodnom meste v tíme DM Košice. Veľká škoda, že z neznámych príčin sa nedostala do nominácie na OH 1992 v Barcelone, na ktorej sa naposledy predstavili českí a slovenskí športovci pod jednou zástavou. Tam by sa jej skúsenosti a najmä kvality rozhodne zišli...

Táto vynikajúca športovkyňa, na veľké prekvapenie, po dvoch rokoch štúdia telesnej výchovy odišla z Karlovej univerzity na Vysokú školu poľnohospodársku. Na nej úspešne aj promovala, stala sa inžinierkou fytopatológie a po skončení aktívnej činnosti v tomto odbore aj pracovala. Vyzná sa teda nielen v hodoch do deravých košov, ale aj v chorobách rastlín, ovocia či zeleniny.

Životné osudy spôsobili, že táto doslova svetová basketbalová hviezda strávila niekoľko rokov v Kanade, kde sa venovala štúdiu východnej medicíny a rôznym alternatívnym spôsobom liečby. Tieto znalosti teraz využíva v rodných Košiciach, do ktorých sa vrátila po dlhých rokoch, aby sa postarala o chorých rodičov...

ooo

Možno práve tento príspevok vyvolá snahu bývalých gymnazistiek z Kováčskej ulice v Košiciach a zároveň stredoškolských majstroviek Európy v basketbale stretnúť sa po štyroch desaťročiach. Určite by si mali čo povedať a pospomínať na časy, keď sa dostali za železnú oponu a tam nielen doslova vyvalovali oči nad zaplnenými výkladmi obchodov, ale najmä ukázali, že basketbal na vtedy ešte neznámom Slovensku mal takú vysokú úroveň, že ich súperky to museli vziať na vedomie s úctou a so sklonenými hlavami a pre zmenu ony vyvalovali oči nad ich výkonmi.

Nastáva degradácia peňazí ako nositeľa hodnôt Inflačná smršť zdrazí hypotéky

Róbert HÖLCZ – Karikatúra: Lubomír KOTRHA

Ekonomika Slovenskej republiky je „fackovaná“ zo všetkých strán. Po covidovej a energetickej kríze k nám dorazila aj inflačná. Jej príčinou je masa lacných peňazí, ktoré v rámci kvantitatívneho uvoľňovania poskytla počnúc rokom 2008 finančnému trhu Európska centrálna banka (ECB) práve v čase, keď na druhej strane Atlantiku vypukla globálna finančná kríza, ktorej negatívne následky pociťujeme dodnes. Základná úroková sadzba je nulová. Hypotéky na kúpu nehnuteľností sa požičiavajú za úrok na úrovni jedného percenta až dvoch percent a za vklady na termínovaných účtoch na viac rokov je úrok ešte nižší. Nemôžeme sa teda čudovať, že inflácia dnes atakuje dvojcifernú hranicu.

Niektoré centrálné banky na infláciu reagujú zmenou úrokovej sadzby, čo sa premieta v raste úrokov na úvery aj na vklady. ECB zatiaľ nie. Zdôvodňuje to zachraňovaním ekonomiky eurozóny po pandémii. Pravda je však niekde inde. Nízkymi úrokmi zachraňuje najviac zadlžené južné krídlo eurozóny, ktoré by sa pri vyšších úrokoch mohlo dostať do platobnej neschopnosti, čo je len krok od rozpadu eurozóny.

MIMO REALITY

Nebudeme špekulovať, ak si ECB neplní dvojpercentný inflačný cieľ, tak si neplní svoju funkčnú náplň a navyše pri terajších devastačných

úrokoch degraduje jednu z najdôležitejších funkcií peňazí, ktorou je nositeľ hodnôt. Prítom si poniektorí z nás pamätajú, že jedným z dôvodov nášho vstupu do eurozóny bolo, že spoločná mena nás ochráni pred neželanou infláciou, čo dnes už neplatí. Spoločná mena euro je infláciou znehodnotená. Je to dôsledok známeho nesúladiu medzi nadnárodnou menovou politikou ECB a národnými fiškálnymi politikami členských krajín eurozóny. O tom, že na narastajúcu infláciu napokon bude nutné zo strany ECB v druhej polovici roka reagovať, sa nepochybuje. Otázkou je, či sa obmedzí kvantitatívne uvoľňovanie meny, alebo sa zvýši jej úroková sadzba. Za minulý rok vysoko

ziskový bankový sektor, ktorého zahraniční vlastníci si budú po daňovom priznaní rozdeľovať nadštandardné dividendy, však na zmenu v menovej politike ECB nečakajú a začali zvyšovať úroky na hypotéky pre domácnosti vrátane Slovenska.

REFINANCOVANIE

Objektívne treba priznať, že naše úrokové sadzby na hypotéky sú na starom kontinente jedny z najlacnejších, čo sa podieľa na každoročnom zvyšovaní cien nehnuteľností. Zvyšovanie úrokov v slovenských bankách sa začalo. Zatiaľ je to o pár desiatin percent, v eurách okolo dvadsať eur mesačne navyše, čo nie je až tak veľa. Je pred-



klad, že základnú úrokovú sadzbu ECB zvýši ešte v tomto roku. Slováci začali s refinancovaním a fixáciou úverov na dlhšie obdobia. Pod refinancovaním treba rozumieť spájanie viacerých druhov úverov do jedného, pri predĺžení obdobia úrokovej fixácie, ako mala domácnosť doteraz. Pri fixácii doteraz platilo, čím kratší čas fixácie, tým nižší úrok a opačne. Mesačná hypotekárna splátka bude pre klientov vyššia ako doteraz, ale bude rovnaká počas dl-

šieho obdobia, na ktorom sa písomne domácnosť a banka v rámci refinancovania úveru dohodli.

Podľa bankových údajov je na Slovensku aktuálne o refinancovanie úverov obrovský záujem. Ako sa nielen očakávané sprisňovanie podmienok poskytovania nových úverov, ale aj spomínané zmeny prejavujú na budúci rok v cenách bytov, zatiaľ jasné nie je. Slovenský trh s nehnuteľnosťami je nepredvídateľný.

Tvorca zásadných dokumentov slovenskej emancipácie Nepoznaný Štefan Marko Daxner

Lukáš PERNÝ

Význam Štefana Marka DAXNERA (* 22. december 1822 Tisovec – † 11. apríl 1892 Tisovec) je pre slovenské dejiny monumentálny, napriek tomu je pre väčšinu verejnosti akosi neznámy, akoby neprávom stál v tieni známejších štúrovcov. Nebyť Daxnera nevznikli Žiadosti slovenského národa a Memorandum národa slovenského. Bol to práve politik, právnik, ekonóm, národný buditeľ, spisovateľ a šľachtic Štefan Marko Daxner z Tisovca, ktorý bol hlavným tvorcom dokumentov, ktoré zmenili slovenské dejiny a stali sa hlavnou programovou politickou platformou Slovákov až do roka 1918. Mottom Daxnera bolo – politika je obrana záujmov, a Daxner bojoval za záujmy Slovákov, čo je odkaz pre aktuálny dnešok.

Rodák z Tisovca – mesta, ktoré dalo Slovensku aj osobnosť Vladimíra Clementisa – pochádzal zo šľachtickej rodiny, študoval v Ožďanoch, Spišskej Novej Vsi a významnými mestami pre jeho život sa stali tak Bratislava, kde študoval na Evanjelickom lýceu po boku Štúra, a tiež Prešov, kde vyštudoval Právnické lýceum a kde inšpirovaný Šafárikom prednášal históriu Slovanstva po boku Jána Čipku. V rodnom meste spolupracoval s A. H. Škulétym a J. Čipkom – založili verejnú čítareň, zbierali povesti a vytvorili zábavník pre deti. Osud Daxnera pokračuje v Pešti, kde pôsobil po boku A. Vrchovského ako notár evanjelickej cirkvi, a v roku 1847 zložil tu advokátsku skúšku.



Štefan MARKO DAXNER

sociálne motívy (zrušenie výlučného postavenia maďarčiny, zamietnutie nadradenosti jedného národa nad inými, rozšírenie politických práv, odmietnutie feudálnych pomerov, vznik slovenských škôl, prepustenie Kráľa a Rotaridesa).

■ CESTA K MEMORANDU

Po tomto hrozí Daxnerovi smrť, pobyva vo väzení a po vyslobodení pôsobí v slovenskom dobrovoľníckom oddiele. Po časoch revolúcie a kontrarevolúcií sa stáva zástupcom štátneho komisára Gemersko-malohontskej župy v Rimavskej Sobote, kde bojuje napríklad za presadenie cesty medzi Liptovom a Gemerom či zriadenie poštových sta-

níc. Po zrútení Bachovho absolutizmu sa stáva hlavným iniciátorom Memoranda národa slovenského.

Marián Gešper, oceňujúc prínos Š. M. Daxnera, v tomto kontexte dodáva: „Memorandum žiadalo predovšetkým uznanie Slovákov za svojbytný politický národ, vytvorenie Hornouhorskeho slovenského okolia, ktoré by spravovali Slováci, slovenské jazykové požiadavky a založenie Matice slovenskej.“ V osvietenom duchu končí dokument slovami:

PROFIL

„Jedna, slobodná, konštitucionálna vlasť a v nej sloboda, rovnosť a braterstvo národov!“

Daxner sa vzápätí ako druhý podžupan stolice Gemersko-Malohontskej podieľa na založení gymnázia a do politiky sa zapája aj v Debrecíne. V poslednom roku svojho života hospodáril na rodinnom majetku v Tisovci. Pochovaný je na Národnom cintoríne v Martine.

■ FILOZOF PRÁVA

Ako uvádza Daxnerov výber textov v diele V službe národa z Daxnerovej pozostalosti, možno sledovať vytrvalý, hlboko spravodlivý a mravne podložený zápas Slovákov, ktorého zmyslom a cieľom malo byť ich uznanie za plnoprávny národ so všetkými atribútmi. Ako uvádza

filozof Dalimír Hajko, všetky Daxnerove úvahy boli spojené s otázkami praktickej etiky a otázkami filozofie práva. Zdôrazňuje, že práve tieto problémové oblasti sa najaktuálnejšie spájali s národno-emanipačným procesom. Daxner vytvoril pozoruhodnú syntézu herderovského vplyvu, mesianizmu (dejinné víťazstvo Slovanov), hegelianizmu (duch národov), prirodzeno-právnej filozofie, ktorú prevzal od J. J. Rousseaua a ideológov Veľkej francúzskej revolúcie. Daxner transformoval myšlienku rovnosti medzi ľuďmi k myšlienke rovnoprávnosti národov a človeka chápal ako občana občianskej spoločnosti. Požadoval obnovenie sociálneho kontraktu medzi národmi vtedajšieho Uhorska. Jeho filozofia nemala len národný, ale aj medzinárodný rozmer. Pokrok chápal ako uskutočnenie prirodzených práv, medzi ktoré zaradil právo na život, sebaurčenie, zem, reč, vzdelávanie v materinskej reči a právo na autonómiu.

■ DAXNER A DNEŠOK

Daxnerovo úsilie o politickú emancipáciu slovenského národa v ťažkých podmienkach 19. storočia sa dnes javí ako odvahuodný čin obety a činorodej práce. Aj 21. storočie bude potrebovať nových Daxnerov, ktorí budú obhajovať ťažko vybojované národné práva vo svete globalizácie a okliešťovania kompetencií národných štátov. Napokon, je to práve Daxner, filozof práva, ktorý dal vyšší význam takým fenoménom ako sociálny kontrakt, suverenity, štátnosť, zvrchovanosť, demokracia.

Je smutné, že slovenská verejnosť o Daxnerovi vie tak málo. Ideový odkaz Štefana Marka Daxnera by si zaslúžil nový a podrobný vedecký výskum a rok 2022 bude na to ideálnou príležitosťou.

V rámci Roka odkazu štúrovcov plánuje Matica slovenská osadiť tejto významnej osobnosti bustu v aleji národných buditeľov pred matičným sídlom v Martine.

Spomínal, že od otca dostal ako malý chlapec knihu veľkého dánskeho rozprávkaru. Chcel splniť Andersenov odkaz deťom a urobiť malým návštevníkom Bratislavy radosť. Prečo socha stojí práve na Hviezdoslavom námestí v hlavnom meste? Spisovateľ vraj neplánuje v roku 1841 mesto navštívil, lebo po ceste loďou do Viedne si všimol hrad, aj keď v tom čase bol už zničený požiarom. Upútal ho aj niečo iné. Do svojho denníka, kde si zaznamenával zážitky z ciest, napísal: Bratislava je krásne mesto, plné pekných dievčat a dobrého vína.

Neskôr som sa dozvedel, že sochár sa dokonca vzdal nároku na autorický honorár, pretože nadácia, ktorá si sochou zaumienila uctiť veľkého spisovateľa, na jej realizáciu dlho zháňala peniaze.

■ SRDCOM HUMANISTA

Tibor Bártfay zažil hrôzy svetovej vojny. Väčšinu svojho tvorivého života zase prežil v socialistickom režime, v ktorom bolo ťažké slobodne tvoriť. Vojna sa podpísala na jeho humanistickom presvedčení, neľahká doba ho naučila zase vážiť si hodnotu človeka a osobnú slobodu. Protivojnových diel vytvoril viacero, napríklad pomník Protest proti vojne, súsošie Nad hrobom bojovníka na bratislavskom Slavine, sochu Hirošima v parku na Račianskom mýte v Bratislave alebo pomník obetiam tábora Mauthausen v bratislavskom Slávičom údolí. Jeho priatelia vedeli, že odsudzoval totalitu, a to nie iba krčmovými rečami ako iní, ale svojím postojom. Hneď po vstupe okupačných vojsk v roku 1968 vytvoril a osadil pamätnú tabuľu jednej z obetí – Danke Košanovej, ktorú zabil strelou sovietskych vojakov pred bratislavskou Právnickou fakultou. Odmietol docentúru na Slovenskej vysokej škole technickej v Bratislave, pretože bola podmienená členstvom v komunistickej strane. Za svoj postoj a činy, či už umelecké, alebo osobné, si zaslúži naše uznanie. Zomrel 3. októbra 2015 v Bratislave.



Tibor BÁRTFAY

venoval iným druhom umenia. Vytvoril z patinovanej sadry predlohu filatelistami cenenej známky Kráľ Svätopluk 1 100. výročie úmrtia z roka 1994, ktorú vyryl český rytec Jozef Herčík. V neskoršom veku sa venoval vďaka Albinovi Brunovskému kolážam. „Tvorba koláží je pre mňa oddychom a relaxáciou, kľúčom do sveta fantázie a zázrakov. Stačí najmenší nápad či inšpirácia a už som v inom bájnom svete,“ spomínal.

■ ANDERSEN OV ODKAZ

Osobne som bol naposledy s pánom Bártfayom pri odliavaní jeho sochy H. Ch. Andersena. Pokojne sedel a pozoroval ruch okolo seba, fajčil cigaru, a ani nevnímal, že som ho fotografoval. Naraz sa zžalčí a s úsmevom hovorí: „Prosím vás, len ma nedajte do novin s tou cigarou. Stačí, že mi lekár hovorí, aby som si šetril choré kĺby. To by ma už potom asi zabil...“

Národný umelec Tibor BÁRTFAY sa narodil pred sto rokmi Život naplnený bronzovými múzami

Ivan KRAJČOVIČ – Foto: Emil SEMANCO

Sú ľudia, ktorí svojim osudom, umeleckým talentom a prácou prebehli dobu, v ktorej žili. Takým bol aj sochár Tibor BÁRTFAY, ktorý sa stal národným umelcom dávno predtým, ako ho týmto titulom poctili. V roku 1985 získal Cenu UNESCO za svoj humánny postoj k životu a v roku 1986 Medailu Svetovej rady mieru. Bol držiteľom Ceny Cypriána Majerníka a Kríža prezidenta I. stupňa.

Narodil sa v máji 1922 v Nitre. Ešte ako tinedžer chcel byť dirigent alebo chirurg. Dlho nevedel, že sa stane sochárom, aj keď mal doma najlepšie príklady umelca. Otec Július patrila s Jánom Koniarkom, tvoriacim v Trnave, k zakladajúcim osobnostiam moderného slovenského sochárstva v 20. storočí. Tibor Bártfay v rozhovore pre časopis Infília spomína s úsmevom, že s otcom spolupracoval na jednej soche už ako trojročný. „Anjelovi som ulomil nos. Otcov asistent sa potom veľmi strachoval. A pritom ma iba zdvihol na rukách, aby som anjelovi videl lepšie do tváre... Nakoniec nám to obom hladko prešlo.“

života vytvoril tridsaťpäť pamätníkov, dvetisícvesto plastík a vyše šesťsto portrétnych podobizní. Okrem Slovenska vystavoval aj v Českej republike, Nemecku, Egypte, vo Francúzsku a v USA.

Poznal sa s francúzskym sochárom Émile-Antoine Bourdellom, u ktorého pracoval otec, a aj s anglickým veľikánom Henri Moorom. Držal sa zásady, že každý umelec by mal vnieť do svojej práce vlastný pohľad a nezačínať tam, kde iní končia. Socha podľa jeho slov nie je len umenie, ale i veľké poslanstvo, ktoré on rád rozdával iným.

■ VŠESTRANNÝ UMELEC

Bártfayovo dielo je rozsiahle. Vďaka nemu môžeme na Šafárikovom námestí v Bratislave obdivovať obnovenú Sládkovičovú Marinu, ktorej ktosi pred desaťročiami ukradol ružu. Dnes sa jej do ruky vrátila. V záhrade prezidentského paláca je bronzová trojica mladých žien, ktoré sa uprostred bazény hrajú s loptou, z roka 1978 pod názvom Radosť zo života. Mierové námestie pred palácom je už síce premenované, ale monumentálnej fontáne s trojmetrovou zemeguľou zostal jej názov Fontána mieru. Vytvoril plastiky veľkomoravských kniežat – Rastislava, Koceľa, Mojmirá, Svätopluka, ale i Ludovíta Štúra a svojho priateľa básnika Jána Smreka. Rád aj maloval, podľa jeho spomienok vytvoril tridsaťdva tisíc obrazov a kresieb. Jeho doménou však boli sochy z bronzu, aj keď sa sporadicky

■ POSOLSTVO UMENIA

Tibor Bártfay ovládal niekoľko cudzích rečí, rád hovoril najmä taliansky. V tejto krajine pôsobil v rokoch druhej svetovej vojny ako delovod horskej kanónovej batérie a vojnový fotograf. Vo vojenskom archíve v Trnave sa zachoval jeho kmeňový list, z ktorého vyplýva, že pre vojakov divízie, ktorí sa zapojili do talianskeho partizánskeho hnutia, vytváral návrhy odznakov. Skončil v hodnosti čatára, demobilizovaný bol až v roku 1946. Po vojne navrhol obálku zborníka Naši v Taliansku...

Študoval sochárstvo na Akadémii krásnych umení v Budapešti u profesora Ferencza Sidlóa a na Akadémii výtvarných umení v Prahe u profesora Karla Pokorného. Od päťdesiatych rokov minulého storočia žil a tvoril ako slobodný umelec v Bratislave. Počas

GLOSA

Keď sa hovorí o slobode rozhodovania a konania, je často spomínaná aj ich nezávislosť. Absolútna nezávislosť však v rozhodovaní nie je možná. Človek sa veľmi často rozhoduje emotívne, na základe svojich vlastných skúseností alebo na základe skúseností, ktoré mu niekto sprostredkoval. Paradoxne najvyššiu mieru nezávislosti vo svojom rozhodovaní človek dosiahne tým, že bude kriticky pristupovať k všetkým informáciám, ktoré sa k nemu dostanú. Nemecký filozof Karl Jaspers tvrdil, že „v bytí sme odkázaní na druhých“.

Mesiac slobody

Medzi prirodzené limity sa dá zaradiť aj prostredie, kde sa človek narodí, kde vyrastá a žije, a to či už životné, alebo rodinné.

Ludská spoločnosť si však tiež vytvára vlastné limity v podobe právneho zriadenia, morálnych zvyklostí a pravidiel etického správania. Zavádzanie nových zákonov, pravidiel a noriem je zároveň ďalšie obmedzenie ľudskej slobody, a preto vždy stojí za veľkú debatu, či je naozaj takéto alebo onaké opatrenie potrebné. Tak sloboda, ako aj nezávislosť sú limitované hodnoty. Spoločnosťou síce občas nie sú vnímané úplne pozitívne, ale sú to jedny zo základných hodnôt modernej ľudskej spoločnosti.

Akosi sme zabudli na vlastnú slobodu a príliš ľahkovo ju zverujeme stranickým centrálam. Zleniveli sme, prestali sme si ju kultivovať vlastným myslením a vlastným konaním. Delegovali sme našu ak nie povinnosť, tak určite právo tým, ktorí slobodu svojvoľne zneužívajú. Dokonca vraj na základe nášho mandátu, nášho poverenia, v našom záujme.

Sloboda je neprítomnosť donucovania: Nemusíme robiť to, čo sa nechce, z čoho však nevyplýva smieť robiť, čo sa chce. Lenže preto sa pojem slobody odlišuje od pojmu svojvôle. Pojem sloboda je veľmi mnohoznačný, čo sa sofisticky zneužíva na ideologickú manipuláciu.

Jean-Jacques Rousseau, francúzsky filozof obdobia osvietenstva, formuloval existenciu nevyhnutných hraníc slobody – sú dané slobodou iných ľudí (Moja sloboda sa končí tam, kde sa začína sloboda druhého). Podobne podľa racionalistu Descarta znamená pojem sloboda „možnosť hovoriť a konať akokoľvek a jedinou hranicou slobody je sloboda ostatných“.

V dňoch 8. a 9. mája 1945 sa vrátila do Európy sloboda. Žiaľ, iba na istý čas alebo príliš skoro sme na ňu zabudli. A ešte usilovnejšie sa usilujeme zabúdať na tých, ktorí sa o znovunastolenie slobody v Európe pričínili najviac. A zaplatili za ňu všetkým. Inak – tu sa začína jedna veľká nesloboda – akoby bolo predpísané a prikázané novodobými politikmi myslieť si o dejinách to, čo sa v nich odohralo tak, ako sa to v nich odohralo.

Lenže, tu sa nám tá vybojovaná sloboda rýchlo končí. Uniká nám medzi prstami. A akoby to už ani neprekážalo. Veď – žijeme v demokracii. Alebo nie?

Štefan ZLATOŠ

Ocenená rekonštrukcia Kostola Narodenia svätého Jána Krstiteľa

Pamiatkarský Fénix putuje do Modry

Text a foto: Štefan HAVIAR

Ministerstvo kultúry SR v spolupráci s Nadáciou SPP ako generálnym partnerom usporadúvajú každoročne udeľovanie cien pod názvom Kultúrna pamiatka roka – Fénix. Cena sa udeľuje na návrh odbornej poroty (ide maximálne o tri ceny) za obnovu, resp. reštaurovanie objektu národnej kultúrnej pamiatky alebo jej ucelenej časti, prípadne za výnimočný počin záchranu národnej kultúrnej pamiatky. Pri tejto príležitosti treba pripomenúť, že Nadácia SPP sa venuje problematike záchranu kultúrnych pamiatok na Slovensku dlhodobo. Okrem hlavných cien je v hre aj cena za pamiatku, ktorú si vyberie verejnosť on-line hlasovaním.

Tento rok to bol už pätnásty ročník súťaže a z tridsaťjeden nominovaných subjektov hlavná cena Fénix putuje do Modry za rekonštrukciu vzácnej sakrálnej stavby Kostola Narodenia svätého Jána Krstiteľa.

STARÁ HISTÓRIA

História tejto vzácnej kultúrnej pamiatky, nachádzajúcej sa v Modre neďaleko starého cintorína, siaha do druhej polovice 13. storočia. Časť odborníkov tvrdí, že kostol bol pôvodne súčasťou slovanskej osady, v súčasnosti patrí pod miestnu farnosť rímskokatolíckej cirkvi. Pôvodne išlo o jednolodovú stavbu s polygonálnou svätyňou a so severnou sakristiou. Historické pramene uvádzajú, že ho v ranogotickom štýle pravdepodobne stavali členovia rodu Hederikovcov, ktorí boli známi aj ako páni z Kyseku.

Počas niekoľkostoročného vývoja prešiel mnohými prestavbami, ktoré nielenže narušili jeho pôvodný vzhľad, ale aj výrazne zmenili jeho pôvodnú podobu. Istý čas pri ňom stála aj veža, ktorá však bola neskôr zbúraná, viaceré iné súčasti jeho pre-



Zrekonštruovaný Kostol Narodenia svätého Jána Krstiteľa v Modre

stavby sa tiež časom menili. Zmeny sa dotýkali aj interiérovej výzdoby, ktorá sa začala v 13. storočí maľbou fresiek s pašiovými námetmi, ale aj tie boli v roku 1562 zatreté, keď

kostol prechádzal ďalšou z mnohých obnov. Potom sa kostola zmocnila evanjelická cirkev, ktorá intenzívne zasiahla do jeho prestavby a vnútornej výzdoby, od roka 1635 však opäť

patril katolíkom. Pribudla vzácna baroková výzdoba. Stavebné zmeny pokračovali a neprestali ani v 19. a 20. storočí, no čas a často nezmyselné úpravy sa podpísali na vzhľade tejto vzácnej sakrálnej pamiatky do tej miery, že roky stála opustená a chátrala, až sa zdalo, že skončí v ruinách.

JEDENÁŠŤ ROKOV

Práve v tom okamihu sa na scéne objavil mimoriadne dôležitý človek: Katarína Machatová (mimo- chodom nevesta známeho slovenského herca Karola Machatu). A začala konať. Napokon to, že Fénix sa dostal do Modry, je predovšetkým zásluhou jej nesekutočne silnej viery v úspech vlastného konania, ktoré sa začalo kedysi okolo roka 2010 a skončilo sa po vyše jedenástich rokoch trvajúcej, množstvom prekážok vystlanej výnimočnej obnove tejto vzácnej pamiatky. Odvaha, s akou sa pustila do záchranu kostola, je priam neuveriteľná. Prvým krokom bola návšteva správcu modranskej farnosti Jozefa Mišika. Súhlasil, aby sa pustila do tejto sisyfovskej práce, a poradil jej, aby najskôr založila občianske združenie. Vzniklo Združenie záchranu cirkevných pamiatok v Modre, ktoré najskôr získalo povolenie od Krajského pamiatkového úradu v Bratislave a potom už prišla na rad náročná práca pri získavaní finančných prostriedkov cez grantové systémy na kultúrno-historické a archeologické výskumy, reštaurátorské práce, inžiniersko-geologický prieskum, geodetické merania, projekty elektroinštalácie a podobne, nehovoriac o možnosti fyzickej práce pri stavebných úpravách, na ktorých

sa podieľali desiatky dobrovoľníkov, ľudí z farnosti, farníkov, modranských skautov, študentov, samotného pána dekana Mišika.

Finančne pomohli aj štátne orgány, ministerstvá, samosprávy, nadácie, banky, ale aj benefičné koncerty, vianočné trhy, súkromní donori, predaj kalendára, odborné prednášky... A za tým všetkým sa skrývala nesekutočná obetavosť a vytrvalosť pani Kataríny Machatovej a jej najbližších rodinných príslušníkov a priateľov. Za desať rokov obnovy kostola sa podarilo získať vyše 400-tisíc eur, ďalšie finančné prostriedky poskytol vlastník pamiatky. V absolútnom závere sa našiel priestor aj na vydanie nádhornej monografie o Kostole narodenia sv. Jána Krstiteľa, ktorú spoločne s kolektívom popredných autorov zostavil doc. Erik Hrnčiarik z Trnavskej univerzity a ktorá vyšla koncom minulého roka.

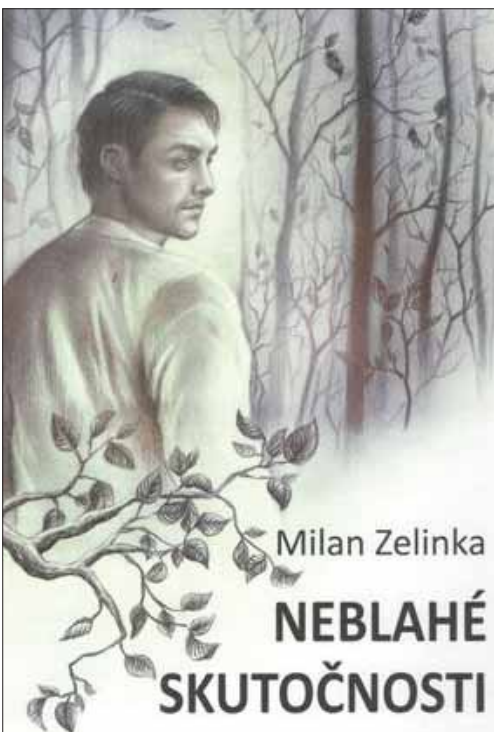
PRÍBEH PAMIATKY

Príbeh zachránenej pamiatky, ocenennej tohtoročným Fénixom, svedčí zároveň o tom, že aj v dobe nie práve naklonenej kultúrnym artefaktom možno uskutočniť výnimočnú akciu, ak sa nájdu ľudia s takým vybavením a výdržou, s akou sa počas jedného decénia dokázala popasovať K. Machatová s ľuďmi podobného charakteru, pričom v čase zabezpečovania náročných úloh stratila svoju veľkú oporu – manžela Mariána, ktorý jej vytvoril ideálne podmienky na to, aby sa mohla tejto činnosti naplno venovať. Jemu patria slová, ktoré napísala do úvodu spomínanej monografie: „Dokončené dielo je tak aj mojou pamiatkou naňho! Celé tie roky vnímam ako veľmi požehnané.“

Od memoárov cez eseje o životných pocitoch až po krátke poviedky

Neblahé skutočnosti Milana ZELINKU

KNIHA TÝŽDŇA



Milan Zelinka
**NEBLAHÉ
SKUTOČNOSTI**

Po poviedkovej knihe Blízke dialógy (VMS, 2018) a esejistickom titule Na okraj kultúry, na okraj života (VSSS, 2019) vydal spisovateľ, prozaik, esejista, publicista, niekoľkokrát nominovaný a oceňovaný autor a čerstvo osemdesiatročný oslávenc Milan ZELINKA ďalšiu spomedzi takmer troch desiatok kníh a pomenoval ju Neblahé skutočnosti (VSSS, 2022).

Spomienkové rozprávanie zo života dedičanov presunie čitateľa v časopriestore do života v slovenských regiónoch (západu aj východu). V Zelinkovej tvorbe je mechanik telefónnych ústrední rovnako dôležitou postavou ako filozof. V tom spočíva jej silný sociálny rozmer. Historicky podnetným motívom knihy je zase prehodnocovanie dosahu dejinných udalostí na život individua. Dedinský človek s jeho každodennými problémami a emóciami je pre Zelinku osobnosť, ktorej život stojí za filozofickú úvahu a literárne spracovanie. V neposlednom rade autor do svojich poviedok pripája aj mravné poučenia. Ďalším motívom sú neočakávané závery. Akoby nebolo ničoho dorozprávané.

Zelinka sa vracia do detského sveta, do minulosti a láskavou formou podáva príbehy o rôznych ľudských charakteroch, pocitoch, vlastnostiach, konaniach. Zelinkovým poviedkam nechýba vtip a nápaditosť a na malom priestore sa mu darí vystihnúť myšlienku, aj príbeh. Sám autor na oslave svojej osemdesiatky vyhlásil, že ho inšpiruje samotný život (autobiografické prvky) a konkrétni ľudia, ktorí sa v poviedkach nachádzajú, čo iba zvýrazňuje ich realistickosť. Do realistických poviedok však pripája aj magické prvky, ako napríklad kameň, ktorý akoby mal vedomie pomstiť sa, či postavu v bielom rúchu, pripomínajúcu smrť. Zelinka nepotrebuje stovky strán. Vycibrenou literárnou zručnosťou dokáže na kratšom priestore zaujať aj širšie množstvo čitateľov. Jeho texty si môže prečítať tak akademik, filozof, ako aj bežný dedinský človek, ktorý sa v jeho príbehoch nájde a získa estetický pôžitok, ktorý ešte zvýrazňujú ilustrácie Alexandry Vasiľovej.

Lukáš PERNÝ

NEKROLÓG



V košickom krematóriu 25. marca sa blízki, príbuzní a známi, ale aj matičná rodina rozlúčili s Mgr. Pavlom FÁBRYM, ktorý odišiel do večnosti vo veku osemdesiatjeden rokov. Bol hrdý Slováč, milovník domoviny, veľký čítateľ a obdivovateľ M. R. Štefánika, majster pera a slova, doslova chodiaca encyklopédia, príkladným matičiarom a vlastencom; vždy slušný, tolerantný, noblesný...

Odišiel matičný mohykán

Po štúdiách sa jeho novým domovom stali Košice, kde pôsobil dvadsať rokov ako učiteľ humanitných predmetov a zástupca riaditeľa na konzervatóriu. V mladosti bol aktívny športovec, atlét, basketbalista a neskôr vášnivý bežec, odbehol aj košický maratón. Pre svoje deti a vnúčatá bol bezodnou studnicou rozprávania pútavých príbehov aj nových rozprávok. Všetepoval im lásku, slušnosť a morálne hodnoty. Viedol ich k pevným životným hodnotám a vzdelávaniu...

Vo svojom autičku precestoval malebné kúty domoviny a cestovateľské zážitky zhmul v knihe Slovník Slováci v bronze. Publicisticky bol veľmi činný. Napísal stovky článkov, fejtónov, esejí, publikoval básne, poviedky a aforizmy, vydal štyri autorské knihy, ďalšie v spoluautorstve a zhudobnené texty, ktoré vyšli na CD nosičoch.

Pri príležitosti osemdesiateho výročia narodenia mu predseda Matice slovenskej Marián Gešper a predseda MO MS v Košiciach Michal Matečka odovzdali ocenenie – medailu predsedu MS. Členom miestneho odboru MS bol od roku 1968. Prešiel viacerými funkciami, bol tajomníkom, členom Dozorného výboru MS i členom Výboru MS. Matičné semienko v ňom zasiali už jeho otec a starý otec. Zúčastňoval sa na väčšine podujatí, a pokiaľ ide o charitu, aj v tomto smere bol príkladný – rozdal by sa. Pavol Fábry spomínané vysoké ocenenie s nadšením a hrdosťou matičiara a vlastenca prijal s týmto dôvetkom: „Nesmierne ma to počtilo, potešilo a povzbudilo. Cena predsedu MS bude zohrievať moje slovenské srdce.“ Optimisticky sa tiež vyjadril, že „v mládeži a celej spoločnosti vlastenectvo drieme – naplno vytrýskne napríklad pri športových úspechoch Slovače. A čo drieme, raz sa zobudí“.

Martina MATEČKOVÁ

HUMORESKA

Vážená telekomunikačná firma! Pripojili ste ma na internet údajne vysokorychlostným skleným káblom a povedali ste mi, že všetko pôjde rýchlejšie. Mali ste pravdu, žiaľbohu. Prosím vás, čím skôr ma odpojte. Nechcem zrýchľovanie. Začalo sa prejavovať naozaj všade. Na benzínke za päťdesiat eur natankujem za polovičný čas. Určite to nie je cenou nafty. Mój syn, ktorý študentsky tankuje vždy za desať eur, hovorí, že nič sa nezmenilo, stále tankuje za desať, len na benzínové čerpadlo chodí častejšie. Prudko sa mi zväčšuje nádrž na aute. Kým som niekedy plnú nádrž natankoval za päťdesiat

eur, teraz dokážem natankovať za sto. Keď som u pokladničky reklamoval, že tankovať za sto eur je drahý špás, poradila mi. Ak som optimista, mám chodiť na benzínku

nie za liter, ale za pol litra nafty. Zrýchľilo sa vyprázdňovanie peňaženiek a účtov. Mesačná výplata sa vyparí za pol mesiaca. Dôchodky sa spotrebávajú za desať dní.

došli 21. augusta. Prví zostali pol roka. Druhí dvadsaťdva rokov. Naši najnovší spojenci zrýchlene došli v tomto roku už v apríli. Koniec pobytu zatiaľ neznámy. Ktosi hovo-

Do práce sa pustil aj ďalší úrad. Ten zase tvrdí, vraj rast cien palív a tepla sa zrýchľuje a v budúcom roku náklady na energie stúpnu o sto percent. Podľa politikov to nebude také zlé. Náklady stúpnu iba dvojnásobne. A dokonca niečo sa nezrýchľuje. Napríklad rast dôchodkov. Dôchodky vďaka úsiliu našej vlády sa nemenia. Dokonca niektorí ľudia si polepšili. Dobré je tým, čo žijú zo životných minim. Prihodili im pätnásť eur mesačne. To je pol eura na deň. V prepočte tri rožky na deň. Raňajky plus obed plus večera. All inclusive. Sveta žiť! Ale pre istotu aj tak prosím odpojiť vysokorychlostný kábel a vrátiť všetko naspäť.

Milan ČASNOCHA MIKŠ

Všetko napreduje, dokonca vysokorychlostne

s poloplňnou nádržou, ak som pesimista tak s poloprázdnu nádržou. Potom plnú nádrž natankujem ako niekedy za starých dobrých čias za päťdesiatku. Začal som hľadať pumpu, kde majú lacnejšiu naftu. Aj som našiel. Potešil som sa, veľký vysvietený nápis – nafta za euro. Nevšimol som si však malé písmená. Majiteľ použil trik veľkých obchodných reťazcov. Euro bolo

Zrýchľuje sa aj samotný čas. Začal s tým pápež Gregor XIII. – zrýchľil kalendár o rovných desať dní. Pokračujeme v tom my súčasníci. Niekedy sa koniec vojny oslavoval 9. mája. Po novom 8. mája. Vianoce oslavujeme od októbra, Veľkú noc od februára. Naši spojenci v štyridsiatom štvrtom prišli na Slovensko na konci augusta. Ďalší naši spojenci v šesťdesiatom ôsmom

ril jedenásť rokov. Zvykli sme si, zvykneme si. My máme cudzincov radi. Na Slovensku je pekne. Počet návštevníkov v ubytovacích zariadeniach oproti roku 2020 sa prepadol o 15 percent, oproti roku 2019 o 58 percent. Či sa vojaci budú počítať medzi návštevníkov s prechodným, dočasným alebo trvalým pobytom, spresní štatistický úrad. Možno sa nimi štatistika zlepši.

Matica slovenská zdigitalizovala časť pozostalosti Františka Jozefa Fugu

Pozornosť autorovi vlajky Zahraničnej Matice slovenskej

Texta foto: Zuzana PAVELCOVÁ

Na minuloročnej návšteve pracovníčok Matice slovenskej vo Vinnom sa javila ako nevyhnutne potrebná digitalizácia pozostalosti významného vinnianskeho rodáka Františka Jozefa Fugu (* 1903 Vinné – † 1987 Hamilton, Kanada). Slovenskej verejnosti málo známy gréckokatolícky kňaz pôsobiaci v Hamiltone, III. predseda Zahraničnej Matice slovenskej (ZMS), vydavateľ, publicista, tlačiar, editor, spisovateľ, mecén krajanského života a kultúrny pracovník sa do povedomia dostal najmä ako autor vlajky ZMS (v spoluautorstve s Dr. Cincikom), ktorá vytvorila základ pre dnešnú štátnu symboliku.

Fugova pozostalosť sa do Vinného dostala vďaka matičným dobrovoľníkom, ktorí ju v deväťdesiatych rokoch priviezli z pracovnej cesty do zámoria. Jedným z návštevníkov Kanady bol člen Matice slovenskej Mikuláš Jacečko – dlhoročný správca pamätnej izby F. J. Fugu vo Vinnom, známy najmä vďaka výraznému umeleckému talentu ako fotograf Zemplína a Tatie. Fond postupne roztriedil, zoradil a uložil do škatúľ, ktoré starostlivo už takmer tri desaťročia opatrujú matiční dobrovoľníci. Štáfu strážcu Fugovej pozostalosti odovzdal dnešnému predsedovi MO MS Tiborovi Hlaváčovi, ktorý na fond celoročne dohliada a iniciuje matičný život vo Vinnom.

■ SPLNENÉ ŽELANIE

Slovami posledného predsedu ZMS Rudolfa Šandorfiho si Fuga prijal, aby jeho pozostalosť nikdy Vinné neopustila. Od roka 1994, keď bol archív privezený na Slovensko, sa vo Vinnom



vystriedalo mnoho návštev, ktoré slúžili (okrem iného) aj jeho digitalizácii. Reálne kontúry projekt dostal až po návšteve pracovníčok Matice vo Vinnom zazmluvnením oboch strán na jeseň minulého roka a následnou výjazdovou služobnou cestou riaditeľky Krajanského múzea MS Zuzany Pavelcovej, riaditeľky Domu MS v Michalovciach Karin Obšatníkovej a vedúceho Oblastného pracoviska MS Miroslava Gešpera. V priestoroch Obecného úradu vo Vinnom vďaka pochopeniu starostu Vinného Mariána Makeľa sa profesionálni pracovníci Matice spoločne s predsedom MO MS vo Vinnom Tiborom Hlaváčom mohli pustiť do spoločných digitalizačných prác. Počas 11. až 13. apríla 2022 zdigitalizovali 922 jednotlivých obsiahnutých v dvanástich zložkách. Najvýznamnejšiu časť pozostalosti tvorí osobná korešpondencia, ktorá mapuje činnosť ZMS pod vedením F. J. Fugu takmer po dve

desaťročia. Jej súčasťou sú tlačoviny ZMS (pozvánky, plagáty, náboženské obrázky, ponuka vydavateľstva ZMS, korešpondencia s členskou základňou ZMS), ktoré sprítomňujú tvorivý oblúk matičnej práce F. Fugu v zámorí. Nezanedbateľnú časť pozostalosti tvorí fotoarchív zaznamenávajúci dianie v ZMS a osobné fotografie zo života a z diela Fugu. Ďalšou kongruentnou časťou pozostalosti sú výstrižky z krajanských periodík, ekumenické kalendáre a návrhy známok s vlajkou ZMS.

■ BUSTA VO VINNOM

Dôstojný záver prvej etapy prác sa uskutočnil pri buste F. J. Fugu, ktorú osadili matičiari pred miestnym kostolom. Za účasti starostu Vinného Mariána Makeľa a za sprievodného slova Mikuláša Jacečka a riaditeľky D MS v Michalovciach Karin Obšatníkovej prítomní vzdali úctu životu a dielu Fugu položením pamätného venca.

O odkaze štúrovcov aj na košickej základnej škole

Dostali množstvo podnetných informácií

Text a foto: Martina MATEČKOVÁ

Rok 2022 sa nesie v znamení štúrovského odkazu. Pripomíname si dvesto rokov od narodenia viacerých významných predstaviteľov štúrovskej generácie. Už prvý predseda Matice slovenskej rímskokatolícky biskup Štefan Moyses vyslovil známu vetu: „Na mládeži svet stojí.“ Práve mládež je tou budúcou hybnou silou nášho národa. Jej treba odovzdať naše vedomosti a uchovať v nej spomienky a úctu k osobnostiam, ktoré formovali náš národ.

Košický Dom Matice slovenskej 11. apríla sprostredkoval prednášku na tému Rok odkazu štúrovcov na ZŠ Gemerská v Košiciach, ktorú uviedol predseda MS Marián Gešper. Na úvod ho zaujímalo, čo žiaci vedia o Matici slovenskej. Školáci sa nedali zahabiť a väčšinou správne odpovedali na otázky, tí najaktívnejší a nebojácni boli odmenení knihou

z Vydavateľstva Matice slovenskej. Cieľom bolo pohnúť ich k premýšľaniu a aktívne zapojiť do vzájomnej interakcie s prednášajúcim. Žiaci sa postupne oboznámili s menej známymi štúrovcami – rímskokatolíckym kňazom Karolom Jozefom Viktorinom, ktorému minulý mesiac odhalili pamätnú tabuľu v Budapešti, maliarom Petrom Michalom Bohúňom,

Ludovítom Jaroslavom Šulekom, so Štefanom Markom Daxnerom, s Jánom Franciscim-Rimavským, Jánom Kaličikom, Jánom Rotarišom a Jánom Kráľom. Deviatci sa dozvedeli množstvo nových podnetných informácií, na ktoré pri hodinách dejepisu nie je priestor. Zaisťte v nich podnietili túžbu po ďalších vedomostiach. Boj za rovnoprávne



postavenie slovenského národa, riešenie národnostnej otázky – to všetko a oslobodenie obyvateľov spod jarma feudalizmu bolo v povedomí národovcov do roka 1918 a tvorí odkaz štúrovskej generácie až do dnešných dní.

Gustiózne čítanie na počesť štúrovského búrliváka

Rodisko na počesť Janka Kráľa

Text a foto: Peter VRLÍK



Jubileum významného romantického básnika Janka Kráľa si v jeho rodisku v Liptovskom Mikuláši pripomínajú rôznymi formami. V Dome MS nainštalovali výstavu ľudového rezbára Ivana Lišku, v ktorej na drevených plastikách zobrazil bohužiaľ len imaginárnu podobu tohto búrliváka, keďže skutočná podoba Janka Kráľa sa nezachovala. Ďalším zo skladačky podujatí sa 19. apríla 2022 stal literárno-hudobný projekt pod názvom Gustiózne čítanie. Projekt pripravil a scenáristicky zrealizoval pedagóg Peter Gustáv Hrbatý, ktorý je aj členom MO MS v obci Ľubefa. Postavil ho na umeleckom slove, kde poéziu z tvorby Janka Kráľa čítal práve Peter G. Hrbatý, ktorý zároveň celé podujatie aj moderoval. Poé-

ziu vystriedala beseda s múzejnou pedagogičkou Múzea Janka Kráľa Katarínou Verešovou, v ktorej sa diváci mohli oboznámiť s nevšedným životom Janka Kráľa. Dozvedeli sa o jeho detstve, študentských rokoch, pôsobení počas meruôsmych rokov, jeho manželstve a ďalších skutočnostiach z interesantného života tohto búrliváka. Prijemným spretrením programu boli hudobné predely hudobného zoskupenia Jablko v župane, ktorého členovia interpretovali zhudobnené básne štúrovských básnikov Botta, Hroboňa, Hodžu a, samozrejme, Janka Kráľa. Diváci, medzi ktorými bol aj primátor mesta a poslanec NR SR Ján Blcháč so zástupcom primátora Rudolfom Urbanovičom, odchádzali spokojní a nešetrili slovami chvály na vynikajúco pripravený umelecký program.

Umelecké, turistické, divadelné či odborné podujatia v Roku Janka Kráľa v Liptovskom Mikuláši budú prebiehať počas celého roka a zamerané budú na širokú verejnosť od najmladšej po najstaršiu generáciu. Ich organizátormi popri matičiaroch budú počas celého roka aj Múzeum Janka Kráľa, Základná škola Janka Kráľa či mesto Liptovský Mikuláš.

Tohtoročný príchod jari s lúčmi slnka a radosťou z teplejších dní sa u mnohých žiakov niesol aj v duchu súťaže v prednese poézie a prózy Hviezdoslavov Kubín. Okresné kolo 68. ročníka súťaže sa tohto roku pre pandemické opatrenia konalo dištančnou formou prostredníctvom zasielania videonahrávok súťažiacich žiakov.

Zneli verše aj súťažiacich o Hviezdoslavov Kubín

Vyberali postupujúcich z nahrávok

Marta TIMÁROVÁ, CVČ Rožňava

V priestoroch Domu Matice slovenskej v Rožňave sa 7. apríla stretla odborná hodnotiacia komisia, aby tieto videonahrávky posúdila a vybrala tých najlepších recitátorov okresu. Na súťaži sa zúčastnilo štyridsaťjeden žiakov (30 dievčat a 11 chlapcov) v štyroch vekových a dvoch žánrových kategóriách. Víťazom srdečne blahoželáme a prajeme veľa úspechov na krajskom kole. Čoskoro do ich kmeňových škôl poputujú knižné ceny a diplomy. Za

spoluprácu, poskytnutie priestorov a vybavenie patrí veľká vďaka Domu Matice slovenskej v Rožňave.

Pekne ďakujeme aj odbornej porote za ich erudovaný prístup k hodnoteniu súťažiacich.

Aj keď na diaľku a prostredníctvom videonahrávok ďakujeme aj všetkým zúčastneným súťažiacim a učiteľom, ktorí sa venovali ich príprave, za ich vynaložené úsilie a záujem o nádhernú slovenskú literatúru.

URBÁRSKE SPOLOČENSTVO ŽABOKREKY – POZEM. SPOL.,

so sídlom 038 40 Žabokreky 145, v zastúpení Ing. Emilom Rišianom, predsedom spoločenstva, oznamuje svojim podielnikom, že 27. mája 2022 o 16. hodine v sále Kultúrneho domu obce Žabokreky sa uskutoční riadne valné zhromaždenie.

PROGRAM:

- Prezentácia účastníkov (16. – 17. h)
- Otvorenie (17. h)
- Voľba mandátovej, návrhovej komisie, zapisovateľa a overovateľov zápisnice
- Správa o plnení uznesenia zo zasadnutia Valného US Žabokreky, konaného 29. marca 2019

- Hodnotiaca správa o činnosti US za roky 2019 – 2021
- Správa lesného hospodára
- Schválenie ročnej uzávierky za rok 2021 (správa účtovníčky a správa dozornej rady US)
- Správa mandátovej komisie
- Diskusia
- Návrh na uznesenie
- Záver

Žiadame vás o účasť! Ak sa nebudete môcť zúčastniť na valnom zhromaždení, prosíme vyplniť splnomocnenie na zastupovanie vašej osoby.

R - 2020010

MATIČNÉ DEPEŠE

INŠPIRATÍVNI MATIČIARI

V Priori na Kamennom námestí v Bratislave v piatok 29. apríla sprístupnili putovnú výstavu obrazov Matice slovenskej Inšpiratívni matičiari. Dvanásť najzaujímavejších slovenských osobností rozpozvie svoj matičný príbeh mladšej generácii prostredníctvom moderného grafického umenia. Návštevníci výstavy sa stretnú s osobným odkazom takých matičiarov, ako bol Jozef Cíger Hronský, Karol Plicka, Andrej Sládkovič či Pavol Országh Hviezdoslav. Autorom portrétových grafik je mladý umelec Tomáš Králik z Martina. Matica slovenská vybrala spomedzi svojich osobností nielen tie najznámejšie, ale aj najzaujímavejšie z pohľadu toho, ako môžu svojimi životnými úspechmi inšpirovať mladú generáciu v súčasnosti. Zároveň chce dostať naše osobnosti do povedomia čo najširšej verejnosti vystavovaním obrazov práve na rušných miestach. Výstava potrvá do 20. mája 2022 a navštíviť ju môžete bezplatne od 9. do 20. hodiny. V letných mesiacoch sa presunie do OC Mirage v Žiline a odtiaľ poputuje do Obchodného domu v Nitre, ktorý je domácim známym ako Prior. Návštevníci si ju budú môcť následne pozrieť aj v ďalších regiónoch Slovenska.

MÚZEUM STUDENEJ VOJNY

V piatok 29. apríla 2022 predpoludňím slávnostne otvorili Múzeum studenej vojny v Dome MS v Komárne. Jeho súčasťou je aj malé vodárenské múzeum. Súčasťou stálej expozície je kryt civilnej ochrany a jeho vybavenie, ukážky dobovej propagandy, vojenská komunikačná technika, ukážka socialistického bytu a atmosféra v meste Komárno okolo roka 1970. Na vytvorení expozície sa podieľali Matica slovenská, Dom Matice slovenskej v Komárne, Ústav pamäti národa, Odbor civilnej ochrany Okresného úradu Komárno, Ministerstvo vnútra – Štátny archív, pobočka Komárno, KOMVak – Vodárne a kanalizácie mesta Komárno, ako aj ochotní ľudia so svojimi súkromnými zbierkami.

UCTILI SI HOLLÉHO

Katolíckeho kňaza, výnimočného básnika, prekladateľa zo starogréčtiny a latinčiny, vzdelanca, veľkú osobnosť slovenského národa Jána Hollého si uctili položením venca k jeho pamätníku v Bratislave na Rudnayovom námestí pri Katedrále sv. Martina pri príležitosti 173. výročia jeho úmrtia PhDr. Daniela Suchá, predsedníčka občianskeho združenia Cyrilo-metodiáda, a PhDr. Marián Servátko, CSc., bývalý veľvyslanec SR pri Svätej stolici.

SLÁVNOSŤ JARI

Nestville park Hniezdne v okrese Stará Ľubovňa v dramaturgickom cykle Spolužitie zrodené z minulosti pripravil prvý májový deň Slávnosť jari so súťažou obcí o titul Nositeľ tradícií už tradične furmanské preteky, tradičné trhy a bohatý kultúrny program s vystúpením populárnej michalovskej pop-rockovej kapely Iconito, ktorá čerpá zo slovenského folklóru.

Pripravuje Emil SEMANCO

OČAMI MATIČIARA

Každoročne si Miestny odbor Matice slovenskej v Očovej v spolupráci s Obecnou knižnicou pripomína minulých významných dejateľov a teraz už aj súčasnú známu aktivistku. Tento rok sme sa zišli 29. marca, aby sme si spomenuli na nášho rodáka Mateja Bela Funtika pri jeho 338. výročí narodenia. Uctili sme si ho polože-

Knižný marec v Očovej

ním kytice kvetov k pamätníku pri Základnej škole, ktorá nesie jeho meno. Pani predsedníčka spolu so starostom obce pripomenuli jeho osobnosť, ved' pre jeho veľké vedomosti ho nazývali Veľká ozdoba Uhorska. V kultúrnom dome matičná predsedníčka Ing. Rajčoková potom uviedla tému stretnutia, ktorou bola spomienka na šesťdesiate výročie úmrtia Luda Ondrejova, slovenského básnika a prozaika, a spomienka na osemdesiate výročie narodenia herca Michala Dočolomanského. Žiaci ZŠ predniesli úryvky z diel Luda Ondrejova a zaspievali ľudové piesne, čo obohatilo pohľad na spomenutého prozaika. Spomienkovej akcii však dominovala beseda so súčasnou dejateľkou – Katarínou Mosnákovou-Baglašovou, našou občiankou, ktorá pochádza zo Srbska z obce Jánošík. Sme na ňu hrdí. Je zberateľka, redaktorka, editorka a autorka viacerých kníh a tiež speváčka ľudových piesní, členka Spolku spisovateľov Vojvodiny a Spolku slovenských spisovateľov. Prítomným predstavila svoju tvorbu, najmä literatúru pre deti a mládež, a čítali sme úryvky z jej kníh, ktoré boli veľmi pútavé a doplnili atmosféru besedy, čo ocenili všetci poslucháči – čitatelia knižnice. Pani Katarína prezentovala i svoju monografiu Slováci v Srbsku z aspektu kultúry, v ktorej opisuje tridsaťštyri obcí Vojvodiny, kde žijú Slováci. Počas druhej debaty pri dobrom koláčiku a káve odpovedala na rôzne otázky prítomných, a odpovedala na každú z nich. Celá jej tvorba – nielen literárna, ale aj ľudové piesne vo forme CD boli k dispozícii pre účastníkov tejto besedy a mohli si ich aj zakúpiť. Na záver besedy a celého marcového podujatia pani Katarína zaspievala krásnu ľudovú pieseň o rodnom kraji, ktorá bola „pohladením duše“ pre prítomných.

Anna PIVOLUSKOVÁ

V Liptovskom Mikuláši matičiari otvorili Rok Janka Kráľa Z osláv jubilea štúrovského búrliváka

Text a foto: Peter VRLÍK

Najvýznamnejší štúrovský básnik Janko Kráľ narobil 24. apríla v roku 1822. Romantický búrlivák, revolucionár, ktorý svoje slová pretavoval v činy, táto nepokojná duša, burcujúca k novým úsvitom, zostáva pre nás aj po dvesto rokoch osobou záhadnou až tajuplnou.



Na spomienkovom podujatí na Janka Kráľa v Liptovskom Mikuláši sa zúčastnili najvyšší predstavitelia Matice slovenskej, ako aj mesta na čele s primátorom J. Blcháčom (na pravej fotografii v strede).



V nedeľu 24. apríla 2022 sa v popoludňajších hodinách začali pred sochou Janka Kráľa na Námestí Osloboditeľov v Liptovskom Mikuláši schádzať ľudia, aby si tohto významného básnika a revolucionára pripomenuli v deň jeho narodenia. Rodáci na svojho veľkého básnika nezabudli, prišli aj matičiari z Popradu či Dolného Kubína, veď Janko Kráľ nepatrí len Liptákom, ale celému národu. Vence k soche Janka Kráľa položili predstavitelia rodného mesta – primátor Ján Blcháč a jeho zástupcovia Ľuboš Trizna a Rudolf Urbanovič. Veľkého štúrovca si uctila aj delegácia Matice slovenskej na čele s jej predsedom Mariánom Gešperom, spolu s ním veniec za MS položili i podpredseda MS Marek Nemeš, predseda KR MS Žilinského samosprávneho kraja Milan Stromko a predseda MO MS v Liptovskom Mikuláši Ferdinand Chovanec. Veniec dali aj potomkovia rodiny Kráľovcov z Iľanova, odkiaľ pochádzal otec Janka Kráľa. Potom sa prítomní premiestnili pod arkády Múzea Janka Kráľa na Námestí

Osloboditeľov, kde program pokračoval. Zazneli tu zhudobnené piesne štúrovských básnikov a, samozrejme, aj Janka Kráľa v podaní hudobného zoskupenia Jablko v župane. Spieval a verše recitoval mladý divadelník Peter Gustáv Hrbatý, ktorý podujatie moderoval. Privítal prítomných hostí a potom odovzdal slovo primátorovi mesta Liptovský Mikuláš Jánovi Blcháčovi.

FOTORIPOST

Ten zdôraznil významné medzníky života básnika, jeho zápas za spravodlivú spoločnosť, i to, s akou trpkosťou v srdci zomieral ďaleko od svojho milovaného Liptova. Po ňom sa k prítomným prihovril predseda MS Marián Gešper. Janka Kráľa priravnal k takým romantickým básnikom, ako boli Byron, Mickiewicz, Puškin, a zdôraznil, že práve Janko Kráľ sa ukázal ako muž činu, ktorý so zbraňou v ruke na čele sedliakov bojoval za národnú slobodu, za ideály slobody, sociálnej spravodlivosti a za svoje ideály trpel vo väzení.

V interiéroch Múzea Janka Kráľa, kde podujatie pokračovalo, múzejná pedagogička Katarína Verešová predstavila jednotlivé vzácne originálne exponáty, ktoré rodina básnika z Rumunska darovala mikulášskemu múzeu. Vyvrcholením programu bolo uvedenie publikácie historika Petra Vitéka Rod Janka Kráľa a premiéra dokumentárneho filmu Po stopách Janka Kráľa, ktorý nakrútila Matica slovenská. O živote a diele tohto významného predstaviteľa štúrovskej generácie referovali matiční pracovníci Pavol Parenička a Július Lomenčík, jeho detstvo priblížil historik Peter Vitek z Liptovského Mikuláša, cesty na Dolnú zem Oľga Fejdiová, ktorá detstvo prežila medzi Slovákmi v bývalej Juhoslávii.

Podujatím 24. apríla 2022 v Liptovskom Mikuláši sa oficiálne začal Rok Janka Kráľa, ktorý vyhlásilo mesto Liptovský Mikuláš. Verejnosť čaká počas tohto roka ešte veľa akcií, ktoré budú približovať túto významnú slovenskú osobnosť.

Nový pamätník v Príbovcach bude pripomínať deň oslobodenia obce Na pamiatku bojovníkom proti fašizmu

Text a foto: Ľubomír ŽILA

Cirkevný zbor ECAV Príbovce si každoročne pripomína desiaty aprílový deň roku 1945, keď sa aj táto obec po vojnových útrapách dočkala vytyženej slobody. Stalo sa tak aj tento rok. Popri už tradičných bohoslužbách odhalili 10. apríla na brehu rieky Turiec pamätník pripomínajúci túto významnú udalosť. Predstavuje ho mohutná skala s bronzovou tabuľkou s pamätným dátumom. S nápadom postavenia pamätníka prišlo OZ Zažnime svetlo už pred dvoma rokmi, ale pandémia covidu jeho realizáciu pozdržala, až sa jej teraz ujali nadšenci miestnej histórie z občianskej iniciatívy Memoriae a spoločne zámer uskutočnili. Odhalenie pamätníka sa konalo za účasti zástupcov Cirkevného zboru ECAV Príbovce, obce Príbovce, Rímskokatolíckej farnosti Valča, ZO Jednoty dôchodcov Príbovce, Nádeje človeka, o.z., Zažnime svetlo, o.z., Vlastivedného odboru Matice slovenskej, MO

Matice slovenskej Valča, starostov obce Benice, Rakova, ako aj okoloidúcich občanov. Na začiatku slávnostného aktu zaznela básneň v podaní Janky Bellovej, predsedníčky ZO Jednoty dôchodcov. Nasledoval príhovor evanjelického farára Mareka Szabóa. Po jeho príhovore sa uskutočnilo samotné odhalenie pamätníka spoločnými silami evanjelického a rímskokatolíckeho farára. Po odhalení nasledoval príhovor a modlitba rímskokatolíckeho farára Štefana Barillu. Starostka obce Viktória Flaková zapálila symbolickú sviečku na pamiatku všetkým tým, ktorí sa slobody nedožili, a prítomní sa stíšili a držali za nich minútu ticha. Príbovčania v ďalšom období chcú okolo pamätníka upraviť priestor,



Nový pamätník stojí pri rieke Turiec.

umiestniť lavičku a informačnú tabuľku, ktorá okoloidúcom ozrejmi pohnútky na pripomínanie tohto pre nich významného dátumu.

ČITATEĽSKÁ SŤAŽ

V SNN č. 7/2022 sme sa pýtali na jeden z najkrajších hradov na Slovensku, ktorý pred desiatimi rokmi zasiahol ničivý požiar. Správne odpovedali tí, ktorí napísali, že sme sa pýtali na hrad Krásna Hôrka. Spomedzi správnych odpovedí sme vyžrebovali týchto výhercov: Terézia Tancárová, Košice; Mária Salavská, Zvolen; Denisa Marinovová, Piešťany.

Aká rieka preteká Pieninami?

Svoje odpovede posielajte na známe redakčné kontakty aj elektronicky naše administrátorky Lubici Rišiaňovej do vyjdenia ďalšieho čísla SNN.

(se)

Ludovít KUSAL

PRIPOMÍNAME SI

7. mája

– pred päťdesiatimi rokmi sa narodil futbalista Peter Dubovský (1972 – 2000), tragicky zahynul v Thajsku len vo veku dvadsiatosem rokov; s futbalom začal v klube FK Vinohrady Bratislava, v roku 1989 prestúpil do Slovana Bratislava, v roku 1992 získal so Slovanom titul a stal sa kráľom strelcov; v belasom drese odohral 93 zápasov, strelil 59 gólov, bol jednou z najvýznamnejších postáv tohto športu na Slovensku, v roku 1993 prestúpil do Realu Madrid, potom prestúpil do Realu Oviedo

8. mája

– pred päťdesiatimi rokmi sa narodil prozaik a literárny kritik Vladimír Balla (1967), držiteľ Ceny Ivana Kraska za knihu Leptokaria, literárnej ceny Anasoft litera za knihu V mene otca

9. mája

– pred deväťdesiatimi rokmi sa narodil archeológ Alojz Habovštiak (1932 – 2000), významný bádateľ výskumov stredovekej dediny; bol riaditeľom SNM 1977 – 1989

– pred tridsiatimi rokmi zomrel gréckokatolícky kňaz Jozef Hal'ko (1904 – 1987); v roku 1939 bola oficiálne zriadená gréckokatolícka farnosť v Bratislave, Jozef Hal'ko bol vymenovaný za jej prvého farára

10. mája

– pred päťdesiatimi rokmi zomrel spisovateľ Tido J. Gašpar (1893 – 1972; bol slovenský novinár, spisovateľ, kultúrny pracovník, dramaturg, verejný činiteľ, ideológ a politik, predstaviteľ bratislavskej bohémy a predsedom miestnej organizácie Matice slovenskej, cez vojnu bol poslancom Slovenského snemu, tajomníkom Spolku slovenských spisovateľov, redaktorom edície Žatva, ktorú vydávalo vydavateľstvo Biblioteka, a tiež predsedom miestnej organizácie Matice slovenskej, v rokoch 1938 – 1939 bol jeden z vedúcich ideológov slovenskej štátnosti a zdôvodňoval nutnosť spolenectva s nemeckou ríšou, ideologicky vystupoval i proti Slovenskému národnému povstaniu

11. mája

– pred dvadsiatimi rokmi zvíťazilo Slovensko vo finále MS v hokeji v Göteborgu nad Ruskom 4 : 3 a získalo prvú zlatú medailu (2002)

– pred desiatimi rokmi zomrel historik Ján Tibenský (1923 – 2012), v päťdesiatych rokoch pracovník Historického ústavu SAV

12. mája

– pred stodesiatimi rokmi sa narodil stredoškolský učiteľ, amatérsky entomológ a botanik Ján Hollý (1912 – 2007); jeden zo zakladajúcich členov prvej Slovenskej entomologickej spoločnosti v Žiline, zaoberal sa predovšetkým mravcami

13. mája

– pred osemdesiatimi rokmi sa narodil historik, spisovateľ a publicista Pavel Dvořák (1937 – 2018); viedol vydavateľstvo RAK, zameriavajúce sa najmä na historizujúcu literatúru faktu, prezentovanie prameňov k dejinám Slovenska a Slovákov, memoárovú literatúru

18. mája

– pred osemdesiatimi rokmi sa narodila herečka Emília Vášáryová (1942); od augusta 1964 je členkou činohry SND; spolupracuje s rozhlasom, filmom aj televíziou, hrala v mnohých televíznych inscenáciách, seriáloch, vo filmoch

20. mája

– pred šesťdesiatimi rokmi sa narodil politik Vladimír Palko (1957); bývalý minister vnútra SR v druhej vláde Mikuláša Dzurindu, expodpredseda KDH